

ผลของการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อการ
พัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

ปริญญานิพนธ์
ของ
สายชน วงसानน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2547
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

370.153

๓๕๕๓

๖๖

ผลของการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อการ
พัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

บทคัดย่อ
ของ
สายชน วงसानน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2547

สายชน วงสานน. (2547). ผลของการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : อาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์.

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาผลของการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ทั้งผลเฉลี่ยโดยรวมและแยกรายด้าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นเด็กปฐมวัย ชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนเศรษฐบุตรอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ได้มาจากกลุ่มเด็กที่ผ่านการวินิจฉัยจากแพทย์ จำนวน 4 คน และจากการใช้แบบสำรวจพฤติกรรมของ ศ. ดร. ผดุง อารยะวิญญู (2533) จำนวน 8 คน รวมเป็น 12 คน โดยจัดให้เด็กได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละ 40 - 50 นาที

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ แผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ และแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย สร้างโดยผู้วิจัย และใช้ผู้สังเกต 2 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต $RAI = 0.87$ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์ $IOC = 1$ ทุกข้อรายการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated - measures ANOVA) และ t - test แบบ Dependent โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม เมื่อได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการในแต่ละสัปดาห์ มีการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมทั้งโดยรวมและแยกรายด้านสูงขึ้นกว่าก่อนการได้รับประสบการณ์แบบโครงการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ. 01

THE EFFECT OF PROJECT APPROACH ON THE SOCIAL BEHAVIOR
DEVELOPMENT OF YOUNG CHILDREN WITH BEHAVIORAL PROBLEM

AN ABSTRACT
BY
SAICHON VONGSANON

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University
May 2004

Saichon Vongsanon. (2004). *The effect of project approach on the social behavior Development of Young children with behavioral problem*. Master Thesis M.Ed. (Early Childhood Education) . Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Dr. Suchinda Kajonrugsilp , Assoc . Prof. Nipa Sripairot.

The purpose of this research was to study the effect of Project Approach Experience on social behavior change .

The subjects were 12 boys and girls , age 5 – 6 years old in Kindergarten three classroom of the academic year 2003 from Sethabutrathum school in the Bangkok. Twelve children observed with Dr. Padoong Arayawinyoo 's Observation from detecting the social behavior problem.

The instruments used this study were Lesson Plans of Project Approach and Prosocial Behavior Development Observation form The reliability for two observers and the observation form were RAI of 0.89 and IOC of 1 for this study . The One – Way Repeated – Measures ANOVA and t – test for Dependent Samples were used for data analysis.

The results for research were as follows : after experiencing project approach activities , Preschool children with behavior problem had improved their social behavior which experienced the possessed higher scores through the impaired to Prosocial Behavior Development Observation form the beginning scores for the research at .01 level significantly.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

ผลของการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อ
การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

ของ
นางสาวสายชน วงसानน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์)
วันที่ ๒๗ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(อาจารย์ ดร. สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร. กุลยา ตันติผลาชีวะ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร. สิริมา ภิญโญนนตพงษ์)

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับทุนสนับสนุน
จาก
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
และ
โรงเรียนเศรษฐบุตรอุปถัมภ์ ในโครงการพัฒนานุเคราะห์

ประกาศคุณประการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์ ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ให้ข้อคิดเห็นและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดีมาตลอด ผู้วิจัยทราบซึ่งในความกรุณา จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ และขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. กุลยา ตันติผลาชีวะ รองศาสตราจารย์ ดร. สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ ที่ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. เยาวพา เตชะคุปต์ อาจารย์ ดร.วรนาท รักสกุลไทย รองศาสตราจารย์ วราภรณ์ รักวิจัย อาจารย์สุทธาภา โชติประดิษฐ์ อาจารย์พนิดา ซาติยามา อาจารย์เปศล บุริสาร ที่กรุณาให้ คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยทุกท่าน ที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์แก่ผู้วิจัย จนให้ประสบผลสำเร็จในการศึกษา ขอกราบขอบพระคุณ พ่อสมชาย แม่สมหวัง วงसानน และพี่น้องทุกคนที่เป็นกำลังใจด้วยดีตลอดมา จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้จัดการโรงเรียนเศรษฐบุตรอุปถัมภ์ อาจารย์สุปรียา พนาयरู ที่กรุณาให้การสนับสนุนทุนการศึกษาทั้งหมด และให้ความอนุเคราะห์ในด้านสถานที่เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล ตลอดจนสื่อวัสดุอุปกรณ์แก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณคุณครุฑาพร อาจประจักษ์ เป็นผู้ช่วยผู้วิจัย คณะครูโรงเรียนเศรษฐบุตรอุปถัมภ์ทุกท่าน ท่านผู้ปกครอง และนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 12 คน ที่ได้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกต่างๆ ในการทดลองครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณเพื่อนๆ นิสิตปริญญาโท รุ่นที่ 16 สาขาการศึกษาปฐมวัย ขอขอบคุณ คุณอุไรวรรณ โชติชูษณะ คุณธนาภรณ์ ธนิตยธีรพันธ์ คุณรังรอง สมมิตร คุณอำพร ศรีประทุม คุณศิริประภา พินิตตานนท์ คุณอมรา สุวรรณมณีแดง คุณอำพรวรรณ เนียมคำ ที่เป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำ และให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ทุนสนับสนุนจาก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งช่วยให้งานวิจัยสำเร็จได้อย่างดียิ่ง คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชา บิคา มารดา ที่ได้อบรมเลี้ยงดู ให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ที่ทรงคุณค่ายิ่ง

สายชน วงसानน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	4
ตัวแปรที่ศึกษา.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
สมมติฐานในการวิจัย.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม.....	8
ความหมายของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม.....	8
ลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม.....	9
สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทางพฤติกรรม.....	9
การประเมินพฤติกรรมที่เป็นปัญหา.....	10
การช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม.....	11
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม.....	12
งานวิจัยในต่างประเทศ.....	12
งานวิจัยในประเทศ.....	12
พฤติกรรมทางสังคม.....	13
ความสำคัญของพัฒนาการและทฤษฎีทางสังคมของเด็กปฐมวัย.....	13
ความหมายของพฤติกรรมทางสังคม.....	16
พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย.....	16
ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย.....	18
พฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยกับบุคคลอื่น.....	18
สิ่งที่เด็กได้รับจากการสัมพันธ์ทางสังคม.....	20
แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม.....	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม.....	21
งานวิจัยในต่างประเทศ.....	21
งานวิจัยในประเทศ.....	21

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ) การจัดประสบการณ์แบบโครงการ.....	22
ความหมายของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ.....	22
ประวัติความเป็นมาของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ.....	23
ความสำคัญของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ.....	24
วัตถุประสงค์การจัดประสบการณ์แบบโครงการ.....	26
กระบวนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ.....	26
ลักษณะการจัดประสบการณ์แบบโครงการ.....	26
ความสัมพันธ์ของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ	
กับการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม.....	33
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ.....	34
งานวิจัยในต่างประเทศ.....	34
งานวิจัยในประเทศ.....	34
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	36
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	35
การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ.....	38
แบบแผนการทดลองและวิธีดำเนินการทดลอง.....	40
การเก็บและการรวบรวมข้อมูล.....	40
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	58
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	58
สมมุติฐานการศึกษา.....	58
ขอบเขตการวิจัย.....	58
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	58
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	59
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	59
อภิปรายผล.....	59

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ) ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า.....	65
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	66
ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	67
บรรณานุกรม.....	68
ภาคผนวก.....	73
ภาคผนวก ก.....	74
ภาคผนวก ข.....	77
ภาคผนวก ค.....	83
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	111

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	แสดงการเปรียบเทียบการจัดประสบการณ์แบบโครงการกับ แบบเตรียมความพร้อม.....	31
2	แผนการทดลอง.....	40
3	วันและเวลาที่ทำการศึกษาทดลองและสังเกต.....	41
4	รูปแบบการดำเนินการจัดประสบการณ์แบบโครงการ 3 ระยะ.....	42
5	การหมุนเวียนลำดับการเกิดพฤติกรรมทางสังคม.....	48
6	คะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมทางสังคม.....	52
7	การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำพฤติกรรมทางสังคม.....	54
8	การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมรายด้าน และรวมทั้งฉบับ.....	55

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
2 เส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม ของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม.....	53
3 เส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม ของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมแยกรายด้าน.....	57

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาถือว่าเป็นรากฐานสำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคม การจัดการศึกษามีคุณภาพจึงเป็นกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในช่วงปฐมวัยถือว่าเป็นวัยที่มีความสำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะพัฒนาการด้านต่าง ๆ กำลังพัฒนาอย่างเต็มที่ถ้าได้รับการเอาใจใส่อบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องและเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตอย่างเหมาะสมจะเป็นการวางรากฐานที่ดีที่สุดในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพอันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2534) ตรงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544 : 1 - 43) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน โดยเฉพาะเรื่องการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมแก่บุคคลทุกประเภท เพื่อให้คนทุกคนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ และสร้างจิตสำนึกให้มีความรับผิดชอบ มีสังคมที่พึงปรารถนา มีครอบครัวอบอุ่น มีชุมชนที่เข้มแข็ง อันนำไปสู่ความเจริญของชีวิตและพัฒนาประเทศชาติให้มั่นคง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ให้มีทั้งความรู้ควบคู่ไปกับมีคุณธรรม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และการพัฒนาที่สำคัญที่สุดจะอยู่ช่วงวัยแรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 2-6) ตรงกับฟรอยด์ (Freud) ที่กล่าวว่าช่วงวัย 5 ปีแรกของชีวิตเป็นช่วงวัยที่สำคัญที่สุดช่วงหนึ่งในการวางรากฐานของบุคลิกภาพของมนุษย์ (ณัฐพร พงษ์สิงห์. 2539 : 2 ; อ้างอิงจาก ปรียา เกตุทัต. 2531 : 243) ดังนั้นการพัฒนาเด็กให้สมบูรณ์ต้องพัฒนาให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเฉพาะด้านจิตใจ ต้องปลูกฝังให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมๆกัน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เด็กเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม รับรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นมีความเห็นอกเห็นใจกัน ช่วยเหลือแบ่งปัน ตลอดจนการให้ความร่วมมือที่ดีในการทำงาน พฤติกรรมลักษณะเหล่านี้จะส่งเสริมให้เด็กเกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อสังคม และสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข

แต่ในปัจจุบันระบบการศึกษาของไทยให้ความสำคัญ กับจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กปกติทั่วไปและมุ่งเน้นพัฒนาด้านสติปัญญาให้แก่เด็กเป็นลำดับแรก เพราะเชื่อว่าคนที่มีสติปัญญาดีจะนำไปสู่ความก้าวหน้า ความรุ่งเรืองในอนาคต ส่วนลักษณะทางด้านสังคม เป็นหนทางในการพัฒนาเป็นลำดับสุดท้าย ซึ่งแท้ที่จริงคนที่มีความสติปัญญาดี ถ้าไม่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้มักจะเป็นปัญหาในการดำรงชีวิต ส่วนผู้ที่มีลักษณะทางสังคมที่ดีถึงจะไม่เก่ง ก็สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข เช่นกับเด็กที่ผิดปกติอีกหลายประเภทที่ยังรอคอยและต้องการที่จะได้รับการพัฒนาเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมเท่านั้นมาหลายฝ่ายยังละเลยและให้ความสนใจน้อยมาก หรืออาจมีบางช่วงที่หยิบยกขึ้นมากล่าวถึงบ้างเป็นครั้งคราวซึ่งเป็นไปตามกระแสเท่านั้น ยังไม่มีการช่วยเหลืออย่างจริงจัง ตามจริงแล้วเด็กประเภทนี้ต้องให้ความสำคัญและต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เพราะการที่เขาเกิดมามีพฤติกรรมหรือร่างกายแตกต่างไปจากผู้อื่นก็ทำให้เขามีความทุกข์อยู่แล้ว ถ้าเราให้ความสำคัญและเห็นว่าเขามีศักยภาพเหมือนบุคคลทั่วไป โดยพัฒนาให้เขาเป็นบุคคลที่มีคุณภาพมีความสามารถ เขาจะเติบโตขึ้นอย่างแข็งแกร่งและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ปัญหาพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยนั้นเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น เกิดจากพันธุกรรมความไม่สมดุลของสารเคมีในร่างกาย อุบัติเหตุทางสมอง เกิดโรคระหว่างที่มารดาตั้งครรภ์ สภาวะระหว่างคลอดหรือหลังคลอด สภาพปัญหาทางครอบครัว ทางสังคมและสภาพแวดล้อม เป็นต้น จากการศึกษาของจิตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญพบว่าปัญหาพฤติกรรมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมไม่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและขาดสัมพันธภาพที่ดีในสังคม ทำให้เด็กอยู่ในสังคมด้วยความยากลำบาก กล่าวโดยภาพรวมก็คือ เด็กเหล่านี้จะขาดทักษะทางสังคมเป็นอย่างมาก ซึ่งทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากคนเราจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา โดยเฉพาะการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยเดียวกันเพื่อการติดต่อสื่อสารและมีความเข้าใจตรงกัน ทำให้ไม่เกิดปัญหาและอยู่ร่วมกันได้ (ผดุง อารยะวิญญู. 2528 : 15 – 19) ส่วน ศรียา นิยมธรรม (2539 : 17) กล่าวถึงเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมว่า ความสามารถทางการเรียนรู้แตกต่างไปจากเด็กปกติทั่วไป เนื่องจากพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่น ก้าวร้าว ก่อวุ่น ขนโมอยู่หนึ่งไม่กล้าแสดงออก ขาดปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ครู ทำให้ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ ส่งผลให้เด็กไม่ค่อยประสบผลสำเร็จทางการเรียน ในประเทศไทยจะพบเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมอยู่เกือบทุกโรงเรียน ส่วนมากจะประสบความล้มเหลวทางการเรียนและมีปัญหากับการเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อน เพราะขณะที่ครูกำลังจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เด็กเหล่านี้จะไม่สนใจ ไม่อยู่นิ่งวิ่งไปรอบๆ ห้อง และก่อกวนเพื่อนๆ พฤติกรรมที่แสดงออกดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ขัดกันศักยภาพของเด็ก ทำให้เด็กเกิดปัญหาด้านการเรียนรู้ที่ดีส่งผลให้เกิดปัญหาแก่สังคมต่อไปได้ในอนาคต เด็กเหล่านี้ควรได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในด้านการปรับตัวและการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม เพื่อช่วยเพิ่มพูนลักษณะที่ดีและปรับเปลี่ยนลักษณะนิสัยที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กได้อย่างทันทั่วทั้ง อันจะส่งผลให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมทั้งปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีความสุข

การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมจำเป็นต้องเริ่มพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก ทั้งนี้เพราะประสบการณ์และการได้รับการถ่ายทอดทัศนคติทางจิตใจและสังคมที่ดีในช่วงแรกของชีวิตจะมีอิทธิพลและเป็นผลสืบเนื่องต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมขั้นต่อไปในตอนโต (ดวงเดือน ศาสตราจารย์. 2526 : 9) สอดคล้องกับ ฟรอยด์ (Freud) (เทียมใจ พิมพ์วงศ์. 2541 : 67 อ้างอิงจาก Freud : 1996) ได้กล่าวว่าเด็กปฐมวัยจะมีพัฒนาการและพฤติกรรมทางสังคมเป็นแบบแผนตามลำดับเป็นขั้นตอนและมีความสำคัญต่อการปรับตัวเข้าอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม บลูม (ดวงเดือน ศาสตราจารย์. 2526 : 1 - 9 อ้างอิงจาก Bloom. 1946) ได้กล่าวเสริมว่า เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมทางสังคมตั้งแต่ปฐมวัยมักจะไม่เป็นที่ยอมรับจากเพื่อนและยังนำไปสู่ปัญหาการอยู่ร่วมกับเพื่อนในสังคม การหาแนวทางช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมทางสังคมจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้นและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งการพัฒนาจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายโดยเริ่มจากครอบครัวต้องเข้าใจและอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักความอบอุ่น ชี้นำทางปฏิบัติอย่างถูกต้อง ส่วนโรงเรียนและครูมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือหาทางขจัดปัญหาและสาเหตุปัญหาทางพฤติกรรมเพื่อปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้ลดลงและหาเทคนิควิธีการต่างๆในการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมและควรสอดคล้องกับความสนใจที่เด็กอยากเรียนรู้ เพื่อให้เด็กได้เรียนร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากความสำคัญดังกล่าว การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมให้แก่เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเด็กประเภทนี้สามารถเรียนรู้ได้เหมือนเด็กทั่วไป แต่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาก่อความรำคาญให้แก่ครูและเพื่อน ถ้าไม่ได้รับการแก้ไขหรือบำบัดจะทำให้เกิดปัญหาต่อการเรียนอย่างมาก ดังนั้นการพัฒนาให้เขามีพฤติกรรมทางสังคมที่ถูกต้องเหมาะสมตั้งแต่วัยเยาว์จะช่วยให้เขาปรับตัวและสามารถเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนได้และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข ไม่ต้องเป็นภาระของสังคมต่อไป

การจัดประสบการณ์ที่สามารถพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมมีมากมายหลายวิธี การจัดประสบการณ์แบบโครงการ (Project Approach) เป็นแนวทางหนึ่งที่น่าเชื่อถือ สามารถพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมให้แก่เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมได้ เนื่องจากการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ในหัวเรื่องที่ตนอยากเรียนรู้อย่างลุ่มลึก ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ในโครงการเป็นลักษณะการทำกิจกรรมร่วมกัน เด็กมีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา ได้แสดงความคิดเห็นและวางแผนร่วมกันในการหาวิธีเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ได้เสนอและเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ ได้เรียนรู้ได้จากสภาพแวดล้อมและสถานการณ์จริงที่อยู่รอบตัว ได้เรียนรู้การแก้ปัญหาหรือวิธีการค้นหาคำรู้ด้วยการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับเพื่อน ส่วนครูมีบทบาทในการกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้สร้างสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ จัดหา สื่อ วัสดุ อุปกรณ์เตรียมสภาพแวดล้อมเพื่ออำนวยความสะดวกในการหาสืบค้นหาข้อมูลความรู้ คอยชี้แนะให้กำลังใจเมื่อเด็กเกิดปัญหา การสอนแบบโครงการยังกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาให้ผู้เรียนให้เกิดทักษะทุกด้านทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ คุณธรรม สังคม และส่งเสริมให้เด็กได้แสดงศักยภาพของตนเองออกมาอย่างเต็มที่ จะเห็นได้จากการแสดงความคิด การสร้างสรรค์ผลงานจากการเรียนรู้ (สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์, 2543 : 5 – 6) นอกจากนี้ เคท (Katz) ได้ให้ความเห็นว่าการจัดประสบการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกับเพื่อนตลอดเวลา ซึ่งการได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้ เด็กจะตระหนักถึงความรู้สึกของตนเอง และมีทัศนคติที่ดีต่อส่วนรวม มีความรู้สึกได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการแก้ปัญหาโดยการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม (วัฒนา มัคคสมัน, 2539 : 32. อ้างอิงจาก Katz, 1993) ซึ่งสอดคล้องกับเพียเจท์ (Piaget) กล่าวว่าเด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกันทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีโอกาสเรียนรู้จากความขัดแย้งโต้เถียงกันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้เด็กสามารถเรียนรู้และเข้าใจผู้อื่นดีขึ้น (ยาวพา เดชะคุปต์, 2542: อ้างอิงมาจาก Piaget, 1969 : 38) ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นการจัดประสบการณ์แบบโครงการ (Project Approach) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนตามศักยภาพอย่างแท้จริง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายได้ศึกษาค้นคว้าแก้ปัญหาอย่างอิสระได้ทำงานร่วมกันมีการสื่อสารทำความเข้าใจกันด้วยการตกลงกันอย่างสันติวิธี มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สื่อต่าง ๆ เพื่อน ครู และบุคคลอื่น ๆ ได้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งยังช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมทางสังคมของเด็กขณะปฏิบัติ กิจกรรมร่วมกันในกลุ่มได้เป็นอย่างดี ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จะช่วยให้อุปนิสัยพื้นฐานการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมั่นคงอย่างสงบสุข

จากเหตุและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำวิธีการจัดประสบการณ์แบบโครงการมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมให้กับเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้เด็กประเภทนี้ได้เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเกิดประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางให้ครูและผู้เกี่ยวข้องได้นำขั้นตอนและวิธีการพัฒนาเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมทางสังคมไปประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์ตามสภาพการณ์ของตนเอง

ความมุ่งหมายของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาผลของการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ก่อนและระหว่างการทดลองในแต่ละสัปดาห์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการวิจัยครั้งนี้ จะช่วยให้ทราบถึงผลของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ที่สามารถพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมให้แก่เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมได้ เพื่อเป็นข้อมูล สำหรับครู และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของเด็กปฐมวัย ที่ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมให้แก่เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม อีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้จัดการศึกษาได้ตระหนักและเห็นความสำคัญ ของการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม และการพัฒนาด้านอื่นๆ ให้เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม เพื่อจะช่วยสร้างความสำเร็จในการเรียนรู้ให้แก่เด็ก

ขอบเขตของการศึกษา

ประชากร

ประชากรที่ใช้วิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ของโรงเรียนเศรษฐบุตรอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ที่มีปัญหาทางพฤติกรรมจำนวน 12 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่มีปัญหาทางพฤติกรรม กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 12 คน ของโรงเรียนเศรษฐบุตรอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยมีขั้นตอนการคัดเลือกดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างนี้ได้มาจากเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมโดยมีใบรับรองจากแพทย์ จำนวน 4 คน
2. ได้มาจากการคัดเลือกโดยใช้แบบสำรวจของ ดร. ผดุง อารยะวิญญู (2533) โดยให้ครูประจำชั้นทั้ง 3 ห้อง เป็นผู้สังเกตและบันทึกความถี่ของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน เป็นระยะเวลา 2 เดือน (เดือนมิถุนายน - กรกฎาคม 2546) แล้วนำเด็กที่มีคะแนนรวม (ความถี่) ของการเกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่มีจำนวนครั้งมากที่สุดมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 โดยทำการทดลองเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ครั้งละ 40-50 นาที รวม 32 ครั้ง ตามแผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม หมายถึง เด็กนักเรียนชาย หญิง อายุระหว่าง 5 – 6 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากเด็กทั่วไป ซึ่งพฤติกรรมนี้ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของตัวเองและผู้อื่น ซึ่งได้มาจากผลการรับรองจากแพทย์ และจากแบบสำรวจของคร. ผดุง อารยะวิญญู (2533) โดยครูประจำชั้นของทั้ง 3 ห้อง เป็นผู้สังเกตและบันทึกความถี่ของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ซึ่งมีลักษณะพฤติกรรมดังนี้

1.1 ก่อกวนผู้อื่น หมายถึง พุดตะโกนเสียงดัง เดินไปมารอบ ๆ ห้อง ทำให้รบกวนการเรียน และการทำงานของผู้อื่น

1.2 เกเร ก้าวร้าว หมายถึง การแสดงออกทางวาจา เช่น พุดจาหยาบคาย คำหิติดีเยิน และกล่าวโทษผู้อื่น แสดงออกทางการกระทำ เช่น แกล้งหรือแหย่เพื่อน แหย่ของจากเพื่อน เล่นกับเพื่อนอย่างรุนแรง ทำลายสิ่งของหรืออาจทำร้ายร่างกายตนเองและผู้อื่น

1.3 ชนไม่อยู่นิ่ง หมายถึง มักมีอาการลุกจากที่บ่อย ๆ วิ่งไปรอบ ๆ ห้อง ยืนหรือกระโดดไปมา ขว้างไปสิ่งของ หันหน้าหันหลังชอบทำอาการแปลก ๆ เพื่อให้ครูและเพื่อนสนใจ

2. พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง การแสดงความสามารถทางสังคมของเด็กที่แสดงออกแล้วเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ และสังคม 3 ด้าน คือ

2.1 การช่วยเหลือ หมายถึง การที่เด็กแสดงความต้องการที่จะช่วยแก้ปัญหา หรือตอบสนองความต้องการของเพื่อนโดยใช้คำพูด หรือการกระทำ เช่น การแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้เพื่อนเกิดความพึงพอใจ

2.2 การยอมรับ หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่ชื่นชมยินดีในความสำเร็จของตนเองและของผู้อื่นยอมรับสถานการณื ยอมรับความคิดเห็น ยอมรับความช่วยเหลือ และให้โอกาสเพื่อนในการทำกิจกรรมด้วยกัน ยอมรับโอกาสการมาก่อน – หลัง ด้วยความเต็มใจ

2.3 การให้ความร่วมมือ หมายถึง การที่เด็กให้ความร่วมมือทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อนในกลุ่ม ทำตามข้อตกลงของกลุ่ม ร่วมพุดคุยแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม มีความรับผิดชอบงานที่กลุ่มมอบหมายให้และทำงานจนสำเร็จ

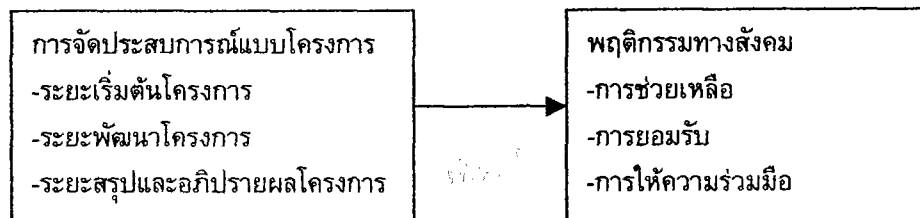
3. การจัดประสบการณ์แบบโครงการ หมายถึง การมุ่งพัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้อย่างลุ่มลึก เด็กได้พัฒนากระบวนการคิด จากการลงมือปฏิบัติจริงและการแก้ปัญหาเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกเรียนรู้เรื่องที่ตนสนใจ โดยมีขั้นตอน 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเริ่มต้นโครงการ เป็นระยะที่เด็กศึกษาค้นคว้า วางแผนการทำโครงการและนำเสนอความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาโครงการ เป็นระยะที่เด็กค้นคว้า และปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ตลอด จนถึงการพิสูจน์ ทดสอบสิ่งที่สนใจ

ระยะที่ 3 ระยะสรุปโครงการ เป็นระยะที่ทุกคนพอใจที่จะสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้นำเสนอผลงานที่ทำในโครงการ ประเมินผลการเรียนรู้ในการและเตรียมวางแผนเข้าสู่โครงการใหม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพฤติกรรมเมื่อได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ มีพฤติกรรมทางสังคมดีขึ้นจากก่อนได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

- 1.1 ความหมายของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม
- 1.2 ลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม
- 1.3 สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทางพฤติกรรม
- 1.4 การประเมินพฤติกรรมที่เป็นปัญหา
- 1.5 การช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม
- 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม

- 2.1 ความสำคัญของพัฒนาการและทฤษฎีทางสังคมของเด็กปฐมวัย
- 2.2 ความหมายพฤติกรรมทางสังคม
- 2.3 พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย
- 2.4 ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย
- 2.5 พฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยกับบุคคลอื่น
- 2.6 สิ่ง que เด็กได้รับการจากการสัมพันธ์ทางสังคม
- 2.7 แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมสังคม
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

- 3.1 ความหมายของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
- 3.2 ประวัติความเป็นมาของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
- 3.3 ความสำคัญของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
- 3.4 วัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
- 3.5 กระบวนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
- 3.6 ลักษณะการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
- 3.7 ความสัมพันธ์ของการจัดประสบการณ์แบบโครงการกับพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม
- 3.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

1. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้องกับเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

1.1 ความหมายของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

สำนักงานการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกาได้ให้คำจำกัดความของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมไว้ ดังนี้ (Reynolds and Brich, 1977)

เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม หมายถึง เด็กมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ไม่สามารถเรียนหนังสือได้เหมือนเช่นเด็กปกติทั่วไป การที่เด็กไม่สามารถเรียนได้นั้นมิได้มีสาเหตุมาจากองค์ประกอบทางสติปัญญา การรับรู้ สุขภาพ หรือความบกพร่องทางร่างกาย
2. ไม่สามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันหรือครูได้
3. มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กปกติอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน
4. มีความคับข้องใจ และมีความเกือบกดทางอารมณ์
5. แสดงอาการทางร่างกาย เช่น ปวดศีรษะ ปวดตามส่วนต่างๆ ของร่างกายหรือมีความหวาดกลัวเมื่อมีปัญหาส่วนตัวหรือปัญหาทางด้านการเรียน

กิลเบิร์ต (ผดุง อารยะวิญญู, 2528 : 10 ; อ้างอิงจาก Gilbert, 1957) นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่าเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมว่า มีลักษณะของความล้มเหลวในด้านการเรียนด้วยสติปัญญา พฤติกรรมก้าวร้าว ต่อต้านสังคม เบื่อหน่าย พุดผิดปกติ ฝ่าฝืนกฎระเบียบต่างๆ ของโรงเรียน มีความประพฤติในลักษณะที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม

แซมมอล และคนอื่น ๆ (Semuel and others, 1993 : 411) ได้สรุปความหมายของปัญหาทางพฤติกรรมไว้ดังนี้

1. ไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้ ซึ่งเกิดจากความบกพร่องทางด้านประสาทสัมผัสและสุขภาพ
2. ไม่สามารถสร้างหรือรักษาสัมพันธภาพกับเพื่อนและครูได้
3. พฤติกรรมหรือความรู้สึกที่แสดงออกมานั้นไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปกติทั่วไป
4. อารมณ์ที่แสดงเต็มไปด้วยความหงอยเหงาเศร้าซึมหรือไม่มีความสุข
5. มีแนวโน้มแสดงให้เห็นว่ามีปัญหาทั้งสังคม บุคคลหรือ ปัญหาทั้งทางโรงเรียน

ลักษณะของพฤติกรรมทั้ง 5 ข้อที่กล่าวมานั้น อาจเกิดขึ้นพร้อมกันหรือมีเพียงบางข้อก็ได้ ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อตัวเด็กและกลุ่มเพื่อนในโรงเรียน

เบญจา ชลธารันนท์ (2538 : 25 – 26) ได้ให้ความหมาย เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมว่าหมายถึงเด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ และพฤติกรรมนั้นไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม พฤติกรรมที่เป็นปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของตัวเด็กเองและผู้อื่น อันอาจเกิดขึ้นจากตามขัดแย้งระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อมตัวเด็กเอง หรืออาจเกิดจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในตัวเด็กเอง

จากความหมายดังที่กล่าวสรุปได้ว่า เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหมายถึง เด็กที่แสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากเด็กปกติ และไม่สามารถสร้างหรือรักษาสัมพันธภาพกับเพื่อนและครูได้ ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของตัวเด็กเองและผู้อื่น อันอาจจะเป็นปัญหาต่อสังคมได้

1.2 ลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

ผดุง อารยะวิญญู (2539 : 103 – 105) ได้กล่าวถึงลักษณะของพฤติกรรมที่มีปัญหา ดังนี้

- ก่อวุ่นขึ้นเรียน พุดตะโกนเสียงดังรบกวนการทำงานของเพื่อน
- เจ้าอารมณ์โมโหร้าย มีอาการต่าง ๆ เช่น ร้องไห้ เสียงดัง ลงมือลงเท้า ขว้างปาสิ่งของ

- ซนผิปกติ ไม่อยู่นิ่ง ลุกจากที่บ่อย วิ่งไปรอบ ๆ ห้อง ทำเสียงดัง พั่นหน้าพั่นหลัง
- แสดงท่าทางแปลก ๆ เพื่อให้ครูและเพื่อนสนใจ
- ดื้อดึงไม่เชื่อฟัง ฝ่าฝืนระเบียบวินัย ชอบโต้แย้ง
- ชอบหยิบสิ่งของผู้อื่นโดยไม่ขออนุญาตและไม่นำกลับมาคืน
- หวาดกลัวไม่มีเหตุผล ตกใจง่าย ไม่กล้าแสดงออก
- แยกตัวและถอยหนี ชอบแยกตัวไปเล่นคนเดียว
- พูดปด พูดไม่ตรงกับความจริง อ้างพูดไม่เต็มปาก

ลักษณะพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางสังคมของเด็กปฐมวัย

1. พฤติกรรมที่เกิดจากความขัดแย้งในตัวเอง ได้แก่

1.1 ความวิตกกังวลและการมีปมด้อย เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมอาจไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงออกในชั้นเรียน เกิดความประหม่า บางคนตัวร้อนและเป็นไข้ เมื่อถึงเวลาไปโรงเรียนบางคนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ร้องไห้บ่อย พฤติกรรมเหล่านี้เกิดจากความวิตกกังวล หรือเกิดจากปมด้อยของแต่ละบุคคล

1.2 การหนีสังคมหรือการปลีกตัวออกจากสังคม เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนอย่างหนึ่งสามารถสังเกตได้จากเด็กเหล่านี้ ไม่พูดคุย ไม่เล่นกับเพื่อน ไม่ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นคนขี้อาย พูดไม่เก่ง ไม่กล้าพูดต่อหน้าชุมชน บางคนเจ้าอารมณ์ เด็กเหล่านี้ขาดทักษะในการติดต่อกับผู้อื่น ขาดความเชื่อมั่นในการพูด จึงชอบอยู่คนเดียว ทำงานคนเดียว อาจมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นแต่มักแสดงอาการก้าวร้าว ไม่มีวุฒิภาวะ หรือแสดงพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่เหมาะสม

1.3 ความผิดปกติในด้านการเรียน เด็กที่มีผลการเรียนดีมักเป็นที่ชื่นชอบของครู ผู้ปกครองและเพื่อน เด็กที่เรียนไม่ดีจะไม่ได้รับการยกย่องเท่าที่ควรส่งผลต่อการปรับตัวของเด็กอาจกลายเป็นเด็กที่มีปัญหา

2. พฤติกรรมที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก ได้แก่

2.1 การก้าวร้าว ก่อความวุ่นวาย เด็กแสดงออกโดยการก้าวร้าวก่อความวุ่นวายของผู้อื่นชอบตำหนิตติเตียน กล่าวโทษผู้อื่น ชอบทะเลาะวิวาท ต่อสู้ทุบตี และรังแกเด็กอื่น ทำลายความสงบทำลาย สิ่งของ ชอบทำลาย หยาบคาย อารมณ์รุนแรง โกรธง่าย โหดร้าย ไม่เคารพครู และผู้ใหญ่

2.2 การเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ เด็กจะไม่อยู่นิ่งเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาปราศจากจุดหมาย ความสนใจสั้น ขาดสมาธิในการเรียนหันเหความสนใจไปสู่สิ่งอื่นได้ง่าย เด็กเหล่านี้อาจจะมีปัญหาก้าวร้าวร่วมด้วย

2.3 การปรับตัวทางสังคม เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมจะมีการปรับตัวทางสังคมไม่ถูกต้อง ซึ่งหมายถึงการฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับทางสังคม เช่น ทำลายสาธารณสมบัติ ลักขโมย หนีโรงเรียนต่อสู้กับคู่อริ พฤติกรรมในลักษณะนี้มักพบในเด็กวัยรุ่น

สรุปได้ว่า พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กนั้น เกิดจากความขัดแย้งในตัวเองและความขัดแย้งระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ดังนั้นครู พ่อแม่ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กควรสังเกตพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกบ่อย ๆ สม่าเสมออย่างต่อเนื่อง ถ้าพบพฤติกรรมที่แสดงออกไม่เหมาะสมกับวัยหรือสภาวะการณนั้น และทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้เกิดปัญหา แสดงว่าเด็กผู้นั้นมีปัญหาทางพฤติกรรมจึงควรเร่งหาทางช่วยเหลือทันที

1.3 สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทางพฤติกรรม

อุษณีย์ โพธิ์สุข (2537 : 190) กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กเกิดปัญหาทางพฤติกรรมได้แก่

1. พันธุกรรม
2. อุบัติเหตุทางสมอง
3. ความกระทบกระเทือนหรือเกิดโรคระหว่างที่แม่ตั้งครรภ์ เช่น สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า หัดเยอรมัน
4. ภาวะระหว่างคลอดและหลังคลอด เช่น การขาดออกซิเจน การคลอดที่ผิดปกติ
5. สภาพทางชีวเคมีในร่างกาย คือ สารเคมีในร่างกายอาจไม่สมดุลเพราะเกิดจากการผิดปกติ

ของต่อมต่าง ๆ หรือการรับสารใด ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมไม่ว่าจะเป็นสารเสพติดหรือที่เรานึกไม่ถึงคือน้ำตาลที่ผสมให้เกิดความสวยงาม การขาดอาหาร ฯลฯ

6. ระบบการศึกษา ในปัจจุบันนักวิชาการเชื่อว่าการจัดการศึกษาระบบ “โรงงาน” เป็นเหตุให้เกิดการสอนแบบไร้คุณภาพ ทำให้เด็กเกิดมีปัญหามาก

ผดุง อารยะวิญญู (2539 : 15 – 18) กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กเกิดปัญหาทางพฤติกรรม ดังนี้

1. สภาพทางครอบครัว การดูแลเอาใจใส่ การอบรมเลี้ยงดู และแบบอย่างของสมาชิกในครอบครัวหรือสภาพทางบ้านที่ไม่สมบูรณ์

2. สภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อม สภาพสังคมที่มีสิ่งยั่วยุมากมาย และสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีอาจจะชักจูงให้เด็กที่มีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร

3. ความต้องการของบุคคล คือ ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ นอกจากนี้มนุษย์ยังต้องการความรัก การยอมรับในสังคม การมีหน้ามีตาเป็นที่นับถือของคนทั่วไป สิ่งเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาทางพฤติกรรมได้

อรอนงค์ เย็นอุทก (2538 : 11) ได้สรุปถึงสาเหตุของความบกพร่องทางอารมณ์และพฤติกรรมของเด็กที่สำคัญมาจากปัจจัย 4 ประการ คือ วามไม่สมบูรณ์ทางร่างกาย และโรคภัยไข้เจ็บความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเด็กไม่ราบรื่น อิทธิพลจากวัฒนธรรมที่ไม่สร้างสรรค์ และประสบการณ์ที่ได้รับจากโรงเรียนที่เด็กไม่พอใจ

สรุปได้ว่าเหตุที่ทำให้เด็กเกิดปัญหาทางพฤติกรรมนั้น เกิดจากสาเหตุใหญ่ ๆ 2 ประการ คือ เกิดจากตัวเด็กเอง ได้แก่ พันธุกรรม อุบัติเหตุทางสมอง สภาพทางร่างกาย สภาพทางอารมณ์ และจิตใจ และสาเหตุเกิดจากสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สภาพครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู บิดามารดา ผู้ปกครอง โรงเรียน ครู เพื่อน และวัฒนธรรมที่ไม่สร้างสรรค์ ซึ่งเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมบางคนอาจเกิดจากสาเหตุเดียวหรือบางคนมีสาเหตุหลายอย่างรวมกันก็ได้

1.4 การประเมินพฤติกรรมที่เป็นปัญหา

การประเมินว่าพฤติกรรมใดเป็นปัญหานั้น นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะการที่จะระบุว่าพฤติกรรมใดเป็นปัญหานั้นมีผลต่อจิตใจเด็กและผู้ปกครองมาก การสังเกตและประเมินว่าพฤติกรรมใดมีปัญหานั้นต้องมีหลักสำคัญใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเหมาะสมกับอายุของเด็กหรือไม่
2. พฤติกรรมนั้นมีความถี่ของการเกิดมากน้อยเพียงใด
3. พฤติกรรมนั้นมีระดับความรุนแรงมากน้อยแค่ไหน
4. พฤติกรรมที่กระทำออกมานั้นส่งผลต่อตัวเด็กมากน้อยแค่ไหน
5. พฤติกรรมนั้นต่อต้านการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
6. เด็กสามารถปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในชีวิตประจำหรือไม่

ดังนั้นในการตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดเป็นปัญหาหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนเสียก่อน โดยใช้หลักการสังเกตเพื่อให้รู้ว่าพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมานั้นเป็นปัญหาจึงจะทำการประเมินพฤติกรรมตามวิธีการดังนี้

วิธีการประเมินพฤติกรรม (Methods of behavior Assessment) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วิธีการประเมินโดยตรง (Direct Methods of Assessment) ประกอบด้วย

- 1.1 การสังเกตพฤติกรรม (Observation)
- 1.2 การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมตนเอง (Self – Monitoring)
- 1.3 การวัดผลที่เกิดขึ้น (Measurement of Product)
- 1.4 การวัดทางสรีระ (physiological Measures)

2. วิธีการประเมินทางสังคม

- 2.1 การสัมภาษณ์ (Interview)
- 2.2 การรวบรวมข้อมูลจากบุคคลอื่น ๆ (Information from other people)
- 2.3 การรายงานตนเอง (Self Report)

สรุปได้ว่าการพิจารณาว่าพฤติกรรมใดบ้างที่เป็นปัญหานั้น เราจะต้องสังเกตอย่างมีหลักการ ประกอบกับการใช้วิธีการประเมินพฤติกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ได้ข้อมูลหลาย ๆ ด้านมาประกอบการพิจารณาในการตัดสินใจว่าเด็กคนใดคือผู้ที่มีปัญหาทางพฤติกรรมซึ่งเด็กแต่ละคนอาจมีปัญหาพฤติกรรมมากจนถึงพฤติกรรมที่มีปัญหาน้อยแตกต่างกันไป จึงควรพิจารณาและหาแนวทางแก้ไขช่วยเหลืออย่างเหมาะสม และถูกวิธี จะช่วยให้เด็กมีปัญหาทางพฤติกรรมลดลงและสามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้

1.5 การช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

แนวทางการแก้ปัญหาตามแนวคิดรูปแบบการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) มีความเชื่อพื้นฐานว่าเด็กทุกคนจะเรียนรู้ที่จะเคารพมาตรฐานของสังคม หากเขาได้รับรู้พฤติกรรมของครูที่เพิกเฉยละเลยต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่จะให้การเสริมแรงกับพฤติกรรมที่เหมาะสมและให้รางวัลแก่พฤติกรรมที่ยอมรับได้ พฤติกรรมเขาก็จะเปลี่ยนไป หากวิธีการเหล่านี้ไม่ได้ผลครูจะต้องใช้วิธีแยกเด็กออกไปให้อยู่ตามลำพัง (Isolation) หรือทำสิ่งนั้น ๆ จนอึดอัด และเกิดความเบื่อ (Saturation) แต่จะต้องหลีกเลี่ยงการลงโทษ วิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมที่ปฏิบัติต่อเด็กควรที่เป็นทางบวก ครูจะต้องตรวจสอบ คุณภาพการเสริมแรงทางบวกที่กำลังใช้อยู่ด้วยว่ายังใช้ได้ผลอยู่หรือไม่

เทคนิควิธีปรับพฤติกรรมที่เน้นแนวคิดพฤติกรรมนิยมเสนอแนะในการแก้ปัญหาพฤติกรรมเด็กมี 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. การลดหรือระงับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่

การลงโทษ (punishment) อาจทำได้ 2 วิธี คือ

1. การลงโทษทางบวก ได้แก่ การแก้ไขเกินกว่าเหตุ (Overcorrection)
2. การลงโทษทางลบ ได้แก่ การใช้เวลานอก (timeout) การริบคืน (response cost)

2. การเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ได้แก่

2.1 แรงเสริมทางสังคม (Social reinforcer) มี 2 วิธี คือ

- 1) ทางกิริยาท่าทาง และสีหน้า เช่น การพยักหน้า การแตะไหล่ การโอบกอด
- 2) ทางวาจา เช่น คำพูดชมเชย คำพูดที่แสดงการยอมรับ เป็นต้น

2.2 แรงเสริมซึ่งเป็นสิ่งของที่รับประทานได้ จับต้องได้ เช่น ขนม ลูกกวาด ดูกดา

2.3 แรงเสริมที่เป็นกิจกรรมนั้นหนากการ หรือสิทธิพิเศษ เป็นกิจกรรมที่เด็กชอบมากกว่า กิจกรรมทางการเรียน เช่น การเล่นของเล่น

2.4 แรงเสริมแลกเปลี่ยน (token economy) หรือเบี้ย อรรถกร เป็นแรงเสริมที่สามารถนำไปแลกเปลี่ยนสิ่งที่ต้องการได้ เช่น ดาว แด้ม นำไปแลกของเล่นได้ เป็นต้น

2.5 แรงเสริมจากเพื่อน เป็นการให้เพื่อนร่วมชั้นให้ความสนใจ คำชมเชย กับนักเรียนที่แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น การปรบมือให้กับนักเรียนที่ทำงานเรียบร้อย

2.6 การทำสัญญาพฤติกรรม (contingency contracion) เป็นการกระทำข้อตกลงระหว่างครูกับนักเรียน เมื่อนักเรียนทำตามสัญญา ครูให้สิ่งที่นักเรียนต้องการตามสัญญานั้น

ขั้นตอนในการปรับพฤติกรรม

1. เลือกพฤติกรรมที่ต้องการปรับ นั่นคือ เลือกพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ต้องการปรับ เพื่อให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ พฤติกรรมใด
2. กำหนดวิธีการในการสังเกตพฤติกรรม
3. เตรียมบันทึกความก้าวหน้าของเด็ก
4. เลือกวิธีการที่จะนำมาใช้ในการปรับพฤติกรรม
5. คาดผลและปัญหาที่เกิดขึ้น หลังจากเริ่มลงมือปรับพฤติกรรม
6. กำหนดระยะเวลาที่แน่นอน
7. กำหนดรายละเอียดในการปรับพฤติกรรม
8. ลงมือปฏิบัติงาน
9. บันทึกผลการปฏิบัติงาน
10. ติดตามผล

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

งานวิจัยในต่างประเทศ

เบอร์เรท (เทียมใจ พิมพ์วงศ์. 2541; อ้างอิงจาก Aberrate. 1993. Abstract) ได้ศึกษาปัญหาทางพฤติกรรมและความสามารถทางสังคมของเด็กสมาธิสั้นที่มีปัญหาทางการเรียนรู้และไม่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ในเด็กที่มีอายุระหว่าง 7 – 12 ปี คัดแยกโดยการทดสอบอ่าน การคำนวณ การวัด IQ ผลการวิจัยพบว่าเด็กสมาธิสั้นที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ร่วมด้วยมีความสามารถทางสังคมต่ำกว่าเด็กสมาธิสั้นที่ไม่มีปัญหาทางการเรียนรู้ จะมีทักษะทางสังคมสูงกว่า

เพียซซา (เทียมใจ พิมพ์วงศ์. 2541 ; อ้างอิงจาก Piazza . 1997 : 279) ได้ศึกษาการใช้แรงเสริมทางบวกและแรงเสริมทางลบในการบำบัดหลีกเลี่ยงพฤติกรรมก่อกวน ทำลาย โดยทดลองกับเด็ก 3 คน ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมก่อกวนลดลงและการยอมรับเพิ่มขึ้นและพบว่าระยะเวลาในการเสริมแรง จะทำให้พฤติกรรมก่อกวนทำลายยิ่งลดลงและค่อย ๆ เลือนหายไป

งานวิจัยในประเทศ

สมพร สุทัศน์ย์ (2522. บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้แรงเสริมทางสังคมต่อพฤติกรรมเจียมขริ่มผิดปกตินักเรียนหญิงที่มีอายุระหว่าง 6 – 7 ปี จำนวน 4 คน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมเจียมขริ่มผิดปกตินักเรียนกลุ่มทดลองลดลง และพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้นในระยะเวลาการให้แรงเสริมทางสังคม

เทียมใจ พิมพ์วงศ์ (2541 : 91) ได้ศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมที่เรียนร่วมกับเด็กปกติระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีการเรียนแบบสหร่วมใจ มีทักษะทางสังคมสูงขึ้น เนื่องจากการสอนโดยวิธีสอนโดยวิธีแบบสหร่วมใจ ช่วยให้เด็กมีความรู้มีประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้อื่นให้ความช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมให้เพิ่มขึ้น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมทางสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของเด็กปกติและเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม สำหรับที่มีปัญหาทางพฤติกรรมนั้น สามารถส่งเสริมให้เกิดทักษะทางสังคมได้ด้วยการนำเทคนิควิธีการหลายอย่างมาใช้ในการช่วยเหลือเพื่อนให้เด็กมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสังคม

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม

2.1 ความสำคัญของการพัฒนาการและทฤษฎีทางสังคมของเด็กปฐมวัย

2.1.1 ความสำคัญของการพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

พัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย มีความหมายและมีความสำคัญต่อชีวิต เพราะเป็นรากฐานของบุคคล เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กวัยอนุบาลซึ่งมีอายุ 3 – 6 ปี เป็นวัยของการเริ่มออกสู่สังคมโรงเรียน เด็กจะต้องเรียนรู้และปรับตัวในเรื่องของการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นการเข้าใจพัฒนาการด้านต่าง ๆ และพฤติกรรมของเด็กในแต่ละช่วงอายุ การรู้สาเหตุและปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็ก จึงเป็นพื้นฐานและประโยชน์ต่อทั้ง พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูผู้สอนที่จะช่วยจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของเด็กให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน

พัฒนาการของเด็กปฐมวัยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย

เด็กวัยอนุบาลมีการพัฒนาการทางด้านร่างกายการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว เด็กในวัยนี้ชอบการเคลื่อนไหว มีความคล่องตัว ว่องไว เดินและวิ่งอย่างกระฉับกระเฉง สามารถควบคุมและบังคับการทรงตัวได้ดี กระโดดข้ามหรือเขย่งปลายเท้าได้ ยืนขาเดียวได้ สามารถขี่รถจักรยานสามล้อได้ และขึ้นลงบันไดได้คล่องขึ้น มีความพอใจและสนุกสนานกับการได้เล่นหรือมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง กล้ามเนื้อของเด็กในวัยนี้เจริญอย่างรวดเร็ว แต่กล้ามเนื้อใหญ่จะเจริญมากกว่ากล้ามเนื้อย่อยการประสานระหว่างกล้ามเนื้อและต่ายังไม่ดีนัก เด็กจึงไม่สามารถควบคุมมือและนิ้วให้เขียนหนังสืออย่างที่ดี หรือตาเพ่งมองวัตถุเล็ก ๆ ไม่ได้

2. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา

เด็กวัยอนุบาลจะมีความสามารถในการรับรู้ ตลอดจนความคิดคำนึงเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การรับรู้ทางด้านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ในสภาพแวดล้อม จะนำไปสู่การเพิ่มระดับความสามารถทางเชาว์ปัญญาของเด็ก จากการศึกษาของ เวลช์ (Welch, 1940) พบว่าพัฒนาการของความคิดรวบยอดจะพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เด็กมีความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหาต่างๆในสภาพแวดล้อมได้ถูกต้องมากขึ้น รู้จักผลของการกระทำที่ตามมา รวมทั้งมีความเข้าใจเกี่ยวกับ เวลา ตัวเลข การจัดกลุ่มวัตถุสิ่งของต่างๆ ซึ่งความคิดความเข้าใจนี้จะค่อยๆพัฒนาขึ้นตามลำดับ เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางภาษาอย่างรวดเร็วเด็กจะใช้ภาษาแทนความคิดของตนและใช้ภาษาติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียน เช่น การพูดคุยกับเพื่อน การเล่านิทาน เป็นต้น

3. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ – จิตใจ

เด็กวัยอนุบาล จะมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเด็กจะมีอารมณ์สลับซับซ้อนมากขึ้น เช่น ความโกรธ ความกลัว ความกังวล ความอิจฉาริษยา ความขี้อิจฉา ส่วนอารมณ์จะ

รุนแรงหรือสลับซับซ้อนมากเกินไปได้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ นอกจากนี้เด็กวัยอนุบาลยังมีความมั่นใจ รักใคร่ และสนุกสนานร่าเริง ซึ่งมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน อารมณ์จะมั่นคงมากขึ้นเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น และก็ยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของเด็ก เช่น การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ สภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของเด็ก ตลอดจนทัศนคติและการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น ครู กลุ่ม เพื่อน เป็นต้น

4. พัฒนาการทางสังคม

นิตยา คชภักดี (2543) ได้สรุปลักษณะทางสังคมของเด็กอายุ 5 – 6 ปี ไว้ดังนี้

พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 5 ปี

เด็กในวัยนี้จะเป็นความเป็นมิตร ให้ความร่วมมือและชอบกระทำการต่าง ๆ ให้ผู้อื่นพอใจ และเริ่มชอบการมีเพื่อนฝูงเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 2 – 5 คน และชอบมีเพื่อนสนิท สนุกสนานกับการแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร และการแสดงความขัดแย้งในกลุ่มลดน้อยลง เด็กวัยนี้เริ่มลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางเป็นวัยที่ยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันจัดได้ว่าเป็นช่วงวิกฤตของเด็กบางคนที่อยู่ในกลุ่มแต่ไม่ยอมรับในกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 6 ปี

เด็กในวัยนี้ เริ่มมีการแลกเปลี่ยนของเล่น และทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ การเข้าร่วมเล่นกับเพื่อนในระยะนี้มักจะเล่นกับเพศเดียวกัน แต่เด็กในวัยนี้ยังจัดว่าเป็นเด็กที่ยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเขามักจะสนใจเกี่ยวกับตนเองและสิ่งที่ผู้อื่นทำกับเขา กิจกรรมกลุ่มเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างมากสำหรับเด็กในวัยนี้ เด็กต้องการได้รับการยอมรับจากเพื่อน และมักจะแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนอยู่เสมอ

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 5 – 6 ขวบ มีลักษณะเด่น คือ เด็กสามารถเล่นกับเพื่อนเป็นทีมเป็นกลุ่มได้ เข้ากลุ่มใหญ่ขึ้นเป็น 5 คน เด็กจะทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม จะมีเพื่อนรักบางคนเป็นพิเศษ แต่ขณะเดียวกันเด็กต้องการชนะไม่ยอมแพ้ ทำให้เด็กทะเลาะกันและอาเจียนแรงได้ แต่สามารถหยุดได้ง่าย ถ้ามีผู้ใหญ่คอยดูแลและเข้ามาช่วยเหลือ ดังนั้น ผู้ใหญ่สามารถส่งเสริมให้เด็กมีลักษณะทางสังคมที่มีความเหมาะสมด้วยการจัดกิจกรรมให้เด็กร่วมมือกันเป็นกลุ่ม โดยบรรยากาศในกลุ่มมีการร่วมกันคิดวางแผน การปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นมีอิทธิพลทำให้เด็กแสดงออกถึงการรู้จัก แบ่งปันสิ่งของร่วมกัน การสร้างมิตรภาพกับเพื่อน การมีวิธีแก้ปัญหาด้วยความสงบสุข เช่น การแบ่งปัน การใช้คำพูดที่เหมาะสม การรับรู้ความต้องการของผู้อื่นซึ่งเป็นลักษณะพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์

2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม

ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นนั้นมิใช่สิ่งที่ติดตัวมาโดยธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์กับผู้อื่นจะต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ สมร ทองดี (2538 : 78) กล่าวว่า ถ้าจำนวนครั้งของการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นเพิ่มมากขึ้นจะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมมากขึ้น ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันตลอดเวลา ดังนั้นพฤติกรรมหรือการกระทำที่มีต่อกันนี้จัดเป็นพฤติกรรมทางสังคมทั้งสิ้น ฉะนั้นทฤษฎีพัฒนาการสังคมจึงจัดเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (Erikson,s Theory of Development)

อีริกสัน (Erikson) เน้นถึงความสำคัญของบุคลิกภาพของมนุษย์ว่า จะพัฒนาได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในแต่ละช่วงอายุ การพัฒนาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงของชีวิต ถ้าได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ บุคคลจะมีบุคลิกภาพดี และพร้อมที่จะพัฒนาขึ้นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

อีริกสัน ได้แบ่งระยะพัฒนาการทางสังคมไว้ 8 ระยะ ดังนี้

1. ระยะความรู้สึกเชื่อมั่น (The Sense of Trust) อายุเด็กระยะนี้อยู่ระหว่างหลังคลอดจนถึงอายุ 1 ปี ระยะนี้ถ้าเด็กมีความสบายทางกายและได้รับความรักความอบอุ่นจากแม่ในยามที่เขาต้องการ เด็กจะมีการปรับตัวที่ดีสามารถพัฒนาความรู้สึกไว้วางใจขึ้นได้และในทางตรงข้ามถ้าขาดความสุขทางกายขาดความรักความอบอุ่น ก็จะเป็นผู้ที่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง มีความกลัวและขาดความไว้วางใจผู้อื่น
2. ระยะต้องการทำหรือค้นหาด้วยตนเอง (The Sense of Autonomy) อายุเด็กระยะนี้อยู่ระหว่าง 1 – 3 ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มฝึกการขับถ่าย ถ้าเด็กปฏิบัติได้ดีก็จะสามารถผ่านขั้นนี้ไปได้ด้วยดีเด็กจะเรียนรู้ในการรักษาความตั้งใจของตนเองและทำความตั้งใจให้เป็นจริงได้
3. ระยะการคิดริเริ่ม (The Sense of Initiative) อายุของเด็กระยะนี้อยู่ระหว่าง 3 – 6 ปี เด็กจะพยายามสร้างเอกลักษณ์ของตนเองและสามารถแสดงความรู้สึกและพฤติกรรมที่เหมาะสมในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้เด็กสามารถพัฒนาความร่วมมือและการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดีได้ ระยะนี้หากเด็กเกิดความกลัว เด็กยึดผู้ใหญ่เป็นที่พึ่งตลอดเวลา ทำให้ความคิดจินตนาการและการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมถูกจำกัดลงไปด้วย

ทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล (Social Interpersonal Theory)

ฮาวิกเฮอร์ส (Harvighurst) ได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากอีริกสัน (Erikson) เกี่ยวกับลักษณะของพัฒนาการแต่ละช่วงวัยของบุคคล โดยอธิบายว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้น เป็นงานประจำวัน ซึ่งเป็นงานที่เด็กแต่ละคนจะทำได้ในช่วงนั้นๆ ถ้าบุคคลใดไม่ประสบผลสำเร็จ จะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกเฮอร์ แบ่งงานที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมในวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น ออกเป็น 3 ประการคือ

ประการที่ 1 เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงทางสังคมและทางกายภาพซึ่งหมายถึง การที่เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ โรงเรียน ครู และสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องด้วย

ประการที่ 2 เด็กสามารถที่จะเรียนรู้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพี่น้องและบุคคลอื่น รวมทั้งชอบเลียนแบบบุคคลอื่น

ประการที่ 3 เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิดและเริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรม (พรรณี ชูทัย เจนจิต. 2537 : 77 – 78)

สรุปได้ว่า เด็กเมื่อมีการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมและบุคลิกภาพด้านความประพฤติ ความรู้สึกที่แสดงออกในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตามลำดับขั้นตอนอย่างเหมาะสม ทำให้เขาทำหน้าที่ของการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี และเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพ่อแม่พี่น้อง บุคคลอื่น สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เพื่อนำมาสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง

ดังนั้นการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมให้เด็กปฐมวัยต้องสอดคล้องกับขั้นพัฒนาการตามวัยเด็ก สำหรับเด็กวัย 5 – 6 ปีแล้ว สามารถส่งเสริมให้เด็กได้สัมพันธ์กับเพื่อนและครูด้วยกิจกรรมที่ทำให้เกิดการร่วมมือกัน และมีรูปแบบเหมาะสม เช่น กิจกรรมกลุ่มที่มีการวางแผนคิดร่วมกัน การลงมือทำร่วมกัน ทบหาเหตุผลงานที่ทำร่วมกันจะทำให้เกิดพัฒนาการทางสังคมที่ดี และสามารถส่งเสริมพัฒนาในขั้นต่อไป ทำให้สามารถพัฒนาการแสดงออกต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสมนำมาสู่การปรับตัวเข้าสังคมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข

2.1.3 ลักษณะพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าพัฒนาการทางสังคมมีผลต่อพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ ในขณะเดียวกันพัฒนาการเหล่านี้ก็มีผลต่อพัฒนาการทางสังคมเช่นเดียวกัน คือ

1. พัฒนาการทางร่างกาย เมื่อเด็กมีสภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ เด็กก็จะได้มีโอกาสวิ่งเล่น ตลอดจนมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับเพื่อน ทำให้เด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและได้รับการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่ม ส่งผลให้พัฒนาการทางด้านสังคมเป็นไปอย่างราบรื่น

2. พัฒนาการทางสติปัญญา เด็กวัยอนุบาลมีการพัฒนาความคิดรวบยอดขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้เด็กมีความคิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมได้ถูกต้องมากขึ้นรู้จักผลของการกระทำต่าง ๆ ที่ตามมา เด็กสามารถคิดได้ แก้ปัญหาได้ เด็กจึงเรียนรู้วิธีการสังเกต และเลือกปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น รู้จักเลือกวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล ทำให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างราบรื่นซึ่งส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านสังคมดีขึ้น

3. พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ เด็กวัยอนุบาลที่มีอารมณ์จิตใจดี มีความมั่นคงทางอารมณ์มีความสนุกสนานร่าเริง ย่อมส่งผลต่อพัฒนาการทางด้านสังคมเด็ก โดยตัวเขาจะเป็นที่รักของเพื่อนและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้โดยไม่เกิดการทะเลาะวิวาทต่อกัน เป็นโอกาสที่จะได้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับคนหลายประเภท ระดับอายุซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจถึงบทบาทและสถานะทางสังคมได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง

ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พัฒนาการของเด็กในวัยนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นนอกเหนือจากสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นเมื่อเด็กได้รับการส่งเสริมให้มีพัฒนาการทุก ๆ ด้านทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และด้านอารมณ์ จิตใจ ให้มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมตามวัย ก็จะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการด้านสังคมดีไปด้วย ฉะนั้น จึงไม่ควรมองข้ามพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งของเด็กวัยอนุบาล ควรช่วยกันส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านอย่างเต็มที่และเหมาะสมตามวัย เพื่อให้เด็กเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม

2.2 ความหมายพฤติกรรมทางสังคม

พฤติกรรมทางสังคมของบุคคลถูกหล่อหลอมจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว สถาบันต่าง ๆ ในสังคมทำหน้าที่ถ่ายทอดคุณสมบัติต่าง ๆ ให้กับบุคคลในสังคมตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายและความสำคัญของพฤติกรรมทางสังคมไว้หลายท่านดังต่อไปนี้

เพียเจต์ (Piaget) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยไว้ว่า ปฐมวัยเป็นวัยที่เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคม แต่ยังไม่เข้าใจว่า ความดี ความไม่ดีเป็นอย่างไร จึงยึดถือความพึงพอใจของตนเองเป็นใหญ่ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 8)

กู๊ด (Good. 1973 : 314) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่าเป็นการแสดงออกที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมหรือเป็นการแสดงออกของกลุ่มบุคคล

อิงลิช (English. 1985 : 508) ให้ความหมายว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลอื่น หรือพฤติกรรมที่แสดงออก โดยได้รับการควบคุมจากองค์กรทางสังคมที่มีรูปแบบแล้ว เช่น ครอบครัว เป็นต้น

สรุปได้ว่า พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมและเป็นที่ยอมรับของทางสังคม ดังนั้นถ้าต้องการให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีและเหมาะสมควรพัฒนาและส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งทั้งครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องร่วมมือกันในการพัฒนาส่งเสริม เพื่อให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.3 พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

จากการศึกษาของเฮอร์ล็อก (Hurlock. 1978 : 338) พบว่าทัศนคติและพฤติกรรมทางสังคมที่ปรากฏในช่วงวัยนี้ คือ การต่อต้าน ก้าวร้าว ทะเลาะวิวาท แข่งขันชิงดี การร่วมมือ การเป็นผู้นำ เป็นผู้ตาม มีจิตใจกว้างขวาง เป็นที่ยอมรับของสังคม รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น พฤติกรรมเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อบุคลิกภาพ ซึ่งได้แบ่งประเภทพฤติกรรมของเด็กตามความหมายของสังคม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ หมายถึง พฤติกรรมที่หล่อไปแล้วสร้างความพอใจและเป็นที่ยอมรับชมชอบแก่ตนเองและผู้อื่น มีลักษณะดังนี้

1.1 ความร่วมมือ เมื่อเด็กรู้จักทำงานร่วมกับเพื่อนได้เป็นระยะเวลานาน หรือรู้จักทำกิจกรรมและเล่นกับเพื่อนได้ จะทำให้เด็กเกิดความร่วมมือและความสามัคคีกับเพื่อนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

1.2 การได้รับการยอมรับจากสังคม เด็กกระตือรือร้นที่จะได้รับการเห็นชอบจากผู้อื่น เด็กในวัยนี้สนใจเพื่อนเล่นมากขึ้น เด็กเริ่มจะเห็นว่า การได้รับความเห็นชอบจากเพื่อนสำคัญมากกว่าผู้ใหญ่

1.3 ความเป็นเพื่อน เด็กแสดงความเป็นเพื่อนด้วยการเล่น การคุยและแสดงความรักใคร่

1.4 การเป็นผู้นำ เด็กที่มีลักษณะผู้นำมักเป็นผู้ที่มีรูปร่างใหญ่ มีสติปัญญาสูงกว่าและอายุมากกว่าคนอื่น ๆ ทำให้เขาสามารถออกความคิดเห็นและแนะนำการเล่นแก่เด็กอื่นซึ่งยินดีที่จะทำตาม เพราะเคยชินกับความไว้วางใจในคำแนะนำของผู้ใหญ่

1.5 ความไม่เห็นแก่ตัว เด็กที่เคยฝึกให้แบ่งปันสิ่งของที่ตนมีให้ผู้อื่น จะเข้าใจคนอื่น ไม่หวงของ และช่วยเหลือผู้อื่น

1.6 การเลียนแบบ การเล่นกับเด็กคนอื่นบางครั้งอาจมีการกระทำที่เลียนแบบหรือเอาอย่างผู้อื่น

1.7 การแข่งขัน เด็กชายในวัยนี้ชอบแข่งขันมากกว่าเด็กหญิง ถ้าแข่งขันกันในทางที่ดีจะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างดี แต่ถ้าแข่งขันหาพนัน โฉวอด จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างไม่มีความสุข

2. พฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ หมายถึง พฤติกรรมที่หล่อไปแล้วสร้างความเดือดร้อน และความไม่พอใจให้แก่ตนเองและผู้อื่น

2.1 ความก้าวร้าว เป็นกิริยาตอบสนองต่อความไม่สมหวัง เด็กจะแสดงความก้าวร้าวรุนแรงออกมาเป็นคำพูด หรือการใช้อำนาจต่อสู้กัน เด็กที่ไม่มีใครชอบมักจะเรียกร้องความเอาใจใส่จาก คนอื่นด้วยการรังแกเพื่อนโดยใช้กำลังหรือคำพูด

2.2 การทะเลาะวิวาท เกิดขึ้นเพราะเด็กยังขาดประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อนเมื่อ ขัดใจกัน เรื่องของเล่นก็จะแย่งกัน เมื่อเด็กโตขึ้นและรู้จักปรับตัวต่อสังคมดีขึ้นจะลดการทะเลาะที่บ่อยและรุนแรงลง

2.3 การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กมีแนวโน้มที่จะคิด และพูดเกี่ยวกับเรื่องตัวเองมากกว่าเรื่องของผู้อื่น

2.4 การยั่วเย้า รังแก หรือล้อเลียน ให้ผู้อื่นไม่พอใจ หรืออับอาย

2.5 พฤติกรรมปฏิเสธเด็กจะแสดงคำพูด อารมณ์ และท่าทางวาจาในการปฏิเสธ ไม่ให้ความช่วยเหลือหรือรับการช่วยเหลือจากผู้อื่น

สรุปได้ว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับเด็ก ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่สังคมยอมรับหรือพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่บ้านและโรงเรียน ครูควรมีการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมให้แก่เด็ก โดยการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม เพื่อจะนำไปสู่การมี พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ ซึ่งพฤติกรรมการช่วยเหลือนับว่าเป็นพฤติกรรมที่ควรได้รับการเน้นให้เกิดขึ้นกับเด็ก จะช่วยให้เด็กได้รับการยอมรับและนำไปสู่การมีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์ต่อไป

2.4 ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย

พรรณิ ชูทัย เจนจิต (2537 : 157 – 158) ได้กล่าวว่าเด็กในช่วงอายุนี้นี้เรียนรู้ที่จะติดต่อสมาคมกับบุคคลอื่น ๆ นอกบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนในวัยเดียวกัน เด็กเริ่มเรียนรู้ที่ปรับตัวเข้ากับเพื่อน ๆ ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย มีดังนี้

1. เด็กเริ่มมีความต้องการจะสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนในวัยเดียวกันและมีเพื่อนเพียง 1 – 2 คน และเป็นเพศเดียวกัน แต่เด็กมักมีสังคมไม่แน่นอน สามารถเล่นกับเพื่อนส่วนใหญ่ในชั้นได้ด้วยใจเต็มใจ
2. มีความต้องการที่จะเล่นกับเพื่อนที่เป็นกลุ่มเล็ก และกลุ่มย่อยๆ การเล่นเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างเล่นแม้ว่าจะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน
3. มีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย ๆ แต่เป็นช่วงระยะสั้น ๆ เด็กมักจะลืมง่าย
4. เด็กมีความต้องการที่จะแสดงออกและสนุกสนานกับการเล่นละคร ซึ่งเขาอาจแต่งขึ้นเองหรือเลียนแบบรายการโทรทัศน์

5. เด็กชายและเด็กหญิงมีความสนใจคล้ายกัน และยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางเพศ

6. เด็กต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่และกลุ่มเพื่อน ต่างจากวัยทารก ซึ่งจะกลัวคนแปลกหน้า

สรุปได้ว่า เด็กในวัยนี้มีความต้องการสัมพันธ์กับเพื่อน มักจะทำกิจกรรมและเล่นเป็นกลุ่มย่อย ๆ ต้องการแสดงออก ต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่ ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กเข้าไปรวมกิจกรรมกลุ่ม นอกจากจะสนองความต้องการของเด็กแล้ว ยังส่งเสริมให้เด็กได้มีการพัฒนาการทุกด้านโดยเฉพาะด้านสังคม เด็กจะมีการเกิดการพัฒนา การทำงานร่วมกัน การสร้างมิตรภาพต่อกัน การแก้ปัญหาาร่วมกัน การรับรู้ความต้องการของเพื่อน ซึ่งกิจกรรมกลุ่มที่มีขั้นตอนมีการทบทวนการต่อเนื่องกันเป็นแบบแผนจะเอื้อให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้าน ซึ่งรวมทั้งพฤติกรรมด้านสังคมอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมอย่างเหมาะสม

2.5 พฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยกับบุคคลอื่น

เกรก (สมร ทองดี. 2538. : อ้างอิงจาก Craig. 1979. 106) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กกับบุคคลอื่นว่า เด็กจะมีการเรียนรู้ทางสังคมจากสภาพการณ์ที่เขาปฏิบัติสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลต่างๆ พ่อแม่จะต้องเป็นผู้เปิดใจกว้างให้การยอมรับเด็กให้ความมั่นใจและปลุกฝังค่านิยมในสังคม โดยการถ่ายทอดให้เด็กได้รับรู้และเข้าใจที่ละน้อยจะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในสิ่งแวดล้อมที่เขาสัมพันธ์ด้วย เด็กจะเรียนรู้การปฏิบัติต่อกันจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง เรียนรู้การต่อสู้จากการเล่นจากพี่น้อง เรียนรู้จักยอมรับการปฏิเสธจากเพื่อน จะแสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความพอใจหรือไม่พอใจ ซึ่งความรู้สึกและความคาดหวังที่เด็กมีต่อผู้อื่นจะเป็นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เมื่อเด็กมีประสบการณ์กว้างขึ้นเด็กจะเริ่มรู้จักตอบสนอง รู้จักให้และเลียนแบบพฤติกรรมที่เหมาะสม เมื่อเข้าสู่โรงเรียนจะมีการปรับตัวอย่างมาก เพื่อให้มีพฤติกรรมตามที่ครูและเพื่อนคาดหวัง ซึ่งเพื่อน ๆ จะมีพื้นฐานมาจากลักษณะครอบครัวแตกต่างกัน จะมีลักษณะพฤติกรรมที่แตกต่างกัน เช่น เด็กบางคนมีพฤติกรรมเลียนแบบ เมื่อมีเพื่อนที่โรงเรียนเป็นคนก้าวร้าว ครูต้องคอยช่วยเหลือไม่ให้เกิดพฤติกรรมเด็กก้าวร้าว เพื่อให้เด็กเล่นอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มได้ เมื่อเด็กพบกับสถานการณ์ใหม่ๆที่เขาเข้ามาในชีวิตเด็กจะต้องรู้แนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งใหม่ๆ และเกิดการพัฒนาตนเอง ประสบการณ์ที่เด็กได้รับการถ่ายทอดทางสังคมที่ผ่านมา จะทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจ เกิดความเชื่อมั่นและรู้สึกประสบผลสำเร็จ จะทำให้เด็กเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ประกายรัตน์ ภัทรานนท์ (2531: 15) สรุปว่า พฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัย กับบุคคลอื่นมีดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่มักจะได้แก่ พ่อแม่ และบุคคลใกล้ชิด เด็กปฐมวัยส่วนมากจะแสดงความรู้สึกโศกเศร้าเสียใจ เมื่อต้องพรากจากแม่น้อยลงเรื่อย ๆ ตามอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างไรก็ตาม ถ้ามีคนแปลกหน้าปรากฏหรืออยู่ในภาวะที่ตึงเครียด เด็ก 3 ขวบ ก็อาจแสดงอาการเศร้าโศกที่ต้องจากแม่มากขึ้น ในส่วนของความสัมพันธ์กับเพื่อน ถ้าพ่อแสดงบทบาทในการเป็นเพื่อนเล่นกับเด็กมากเท่าใดความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับเด็กปฐมวัยมักจะมีแนวโน้มไปในทางที่ดีมีความสุขยิ่งเท่านั้น

2. ความสัมพันธ์กับพี่น้อง เด็กที่เป็นพี่มักจะเป็นผู้ริเริ่มการเล่นแบบต่าง ๆ โดยที่พี่น้องเป็นผู้เลียนแบบ ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้สัมพันธ์กับอายุและเพศด้วย ในช่วงที่เด็กอายุ 3 – 6 ขวบนี้ ยังปรากฏเกี่ยวกับการขัดแย้งของพี่น้องบ้าง เช่น การแย่งของเล่นกัน การร้องไห้ พฤติกรรมก้าวร้าว พ่อแม่จึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญมากในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพี่น้องโดยการให้ความยุติธรรมความรัก ความเอาใจใส่ให้ทุกคนอย่างทั่วถึง ปัญหาของพี่น้องก็จะไม่เกิดขึ้นมากนัก

3. ความสัมพันธ์กับเด็กอื่น เมื่อเด็กเข้าสู่ระยะปฐมวัย เขามีโอกาสพบคนมากขึ้นโดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกัน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันหลาย ๆ ด้าน เช่น อายุ ความสนใจ ความสามารถ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน จึงมักเป็นด้านความสนุกสนานหรือด้านสิ่งของ เพราะเด็กมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ของเล่น และการเล่นต่าง ๆ

4. ความสัมพันธ์กับเด็กอื่นในการเล่น เด็กปฐมวัยมักมีพฤติกรรมในการเล่นหลายวิธี เล่นคนเดียว เล่นแบบขนานต่างคนต่างเล่น เล่นแบบไม่มีจุดประสงค์ร่วมกัน และการเล่นที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน

สรุปได้ว่า การที่เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นในวัยนี้ จะเป็นพื้นฐานทางสังคมของเด็กต่อไปเมื่อเขาเติบโตขึ้น ดังนั้นครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กควรส่งเสริมให้เข้าสังคมหรือมีกิจกรรมร่วมกับเด็กอื่น ๆ เพื่อให้เขามีประสบการณ์ขั้นต้นที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเด็กปฐมวัย

เพศ คือ เด็กจะเลือกเล่นกับเพศเดียวกัน เด็กชายจะเล่นในลักษณะการกอดรัดต่อสู้อย่างรุนแรง เล่น เด็กหญิงจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ อยู่กับใกล้ครู แต่ถ้าเด็กหญิงกับเด็กชายได้มีโอกาสเล่นร่วมกัน เด็กหญิงจะมีความเป็นอิสระมากขึ้น เด็กชายจะทำลายของน้อยลง

สถานที่และสิ่งของ เด็กส่วนมากเมื่ออยู่ในบ้านของตนเองมักจะมีพฤติกรรมการเล่นทั้งแบบ ก้าวร้าว มากพอ ๆ กัน ซึ่งลักษณะเช่นนี้เมื่อเด็กต้องออกไปพบกับเด็กอื่นนอกครอบครัวก็นำพฤติกรรมดังกล่าวมาใช้ ด้วย เด็กบางคนเมื่ออยู่ในครอบครัวมีการเล่นกันรุนแรงกับผู้ใหญ่ เมื่อมาอยู่ที่สถานรับเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียน ก็จะเล่นลักษณะเดียวกับที่บ้าน เนื่องจากเด็กยังไม่เข้าใจว่าการเล่นโดยใช้กำลังรุนแรงนั้น ไม่เป็นที่ยอมรับภายนอกบ้าน หรือกับบุคคลอื่น หากเป็นเช่นนี้บ่อยครั้งเข้าเด็กคนนั้นจะถูกมองว่าเป็นเด็กก้าวร้าว ทำให้ไม่มีใครเล่นด้วย ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเด็กปฐมวัย จึงควรอบรมและอธิบายให้เด็กได้เข้าใจ มิฉะนั้นแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กด้วยกันก็จะไม่ราบรื่น ส่วนเด็กที่มีความโอ้อวดอวดดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เมื่ออยู่ที่บ้านเวลาออกมาภายนอกบ้านก็มีลักษณะเช่นนั้นอยู่ จึงทำให้เป็นเด็กที่เด็กอื่น ๆ ชอบมาเล่นด้วย

ประสบการณ์ เด็กที่เริ่มเข้าสู่กลุ่ม จะมีความอายและไม่กล้าแสดงออก เพราะยังมีความรู้สึกไม่คุ้นเคยหลังจากให้เวลาได้ระยะหนึ่งแล้ว เขาจะสามารถเข้ากลุ่มได้ดีขึ้น ไม่อายหรือขลาดกลัวเหมือนแรกเข้ากลุ่ม ลักษณะพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยกับบุคคลอื่นจะมีการพัฒนาขึ้นตามลำดับอายุที่สูงขึ้น เด็กจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมมากขึ้น สามารถเข้ากลุ่มและเล่นเป็นกลุ่มอย่างมีเป้าหมายร่วมกันทั้งนี้เพราะเด็กเกิดวุฒิภาวะการเรียนรู้จากการได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก

สรุปแล้ว เด็กปฐมวัยเมื่อเริ่มเข้าสู่โรงเรียนจะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบุคคลกว้างขึ้นทั้งครู เพื่อน ผู้ปกครอง สามารถส่งเสริมให้เด็กเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีได้ จะทำให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลต่างๆ ในสังคม ดังนั้นครูและผู้เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยควรส่งเสริมพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก โดยการให้เด็กร่วมกิจกรรมกับเด็กอื่นเป็นกลุ่ม เลือกกิจกรรมที่เอื้อให้เด็กร่วมกันทำเป็นกลุ่ม เช่น กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้เด็กได้คิด วางแผนปฏิบัติ ประเมินทบทวนผลงานร่วมกัน อันเป็นการจัดประสบการณ์เบื้องต้น ในการส่งเสริมให้เด็กมีความสัมพันธ์ทางสังคมนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์

2.6 สิ่งที่ได้จากการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคม

มุนซิงเจอร์ (เพียงจิต โรจนศุภรัตน์. 2531 : 43 อ้างอิงจาก Munsinger. 1975 : 19) กล่าวถึง พฤติกรรมเด็กช่วงอายุ 3 – 6 ปี ว่า เด็กจะมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมและโครงสร้างทางสังคมในกลุ่มเพื่อนเริ่มมีการเล่นแบบร่วมมือกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในกลุ่มเพื่อน บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม เด็กอายุ 4 ปีขึ้นไปจะได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนได้ เด็กจะต้องเรียนรู้การแบ่งปัน การป้องกันตัวจากการก้าวร้าวของเพื่อนและการประนีประนอมกัน กลุ่มเพื่อนจะให้รางวัลกับพฤติกรรมที่เห็น ว่าดีและลงโทษหรือปฏิเสธพฤติกรรมที่เห็นได้ว่าไม่ดี ตามมาตรฐานของกลุ่ม กลุ่มเพื่อนจะให้รูปแบบของ พฤติกรรมที่ยอมรับ และไม่ยอมรับของกลุ่มแก่เด็ก

ชิคเคนเดนซ์ (สุทธิพรรณ ชีรพงศ์. 2537 : 15.อ้างอิงจาก Chickendahz. 1976: 6-7) กล่าวถึงการ ที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนอนุบาลจะทำให้เด็กได้ เรียนวิธีแก้ปัญหาทางสังคม วิธีปฏิบัติแตกต่างจากพวกพฤติกรรมที่ตนอยู่บ้าน เพราะที่โรงเรียนเด็กจะต้อง เรียนรู้ว่าเขากำลัง มีการแบ่งปันทั้งในด้านของพื้นที่วัสดุของเล่น เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ต้องยอมรับ ฟังทัศนะของผู้อื่น การให้ความร่วมมือ ซึ่งเหล่านี้จะนำเด็กไปสู่วิธีการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น

สมใจ ทิพย์ชัยเมธา และ ละออ ชูติกร (2526 : 162 – 220) กล่าวว่า การเล่นเป็นการเรียนรู้ ของเด็กปฐมวัย เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว เรียนรู้กับตนเอง และเรียนรู้ในการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น การ เรียนรู้ของเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่มาจากการเล่นในระยะแรก เด็กจะเล่นและมีปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ และพี่เลี้ยงที่บ้าน แต่เมื่อโตขึ้นเขาจะพบว่าสมาชิกในบ้านไม่สามารถที่จะเล่นกับเขาตามที่เขาต้องการ เด็กจึง ปรารถนาที่จะคบเพื่อนวัยเดียวกัน เมื่อเด็กเข้าโรงเรียน สภาพแวดล้อมในโรงเรียนจะทำให้เด็กมีโอกาสติดต่อกับสัมพันธ์บุคคลต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะกับเพื่อนในวัยเดียวกัน

พัชรี ผลโยธิน (2542 : 12) กล่าวว่าเด็กปฐมวัยนั้นถ้ามีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นหรือผู้ใหญ่ เด็กจะยังมีความรู้ความเข้าใจของผู้อื่น รู้จักแก้ปัญหา เพื่อนจะมีอิทธิพลทำให้เด็กได้รับการพัฒนาทักษะ ด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะเด็กต่างกับผู้ใหญ่ตรงที่เด็กจะแสดงออกกับเพื่อนแต่ละคนอย่างเสมอภาค ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นโต้แย้งอย่างอิสระ ถ้าให้โอกาสเด็กอย่างต่อเนื่องเด็กจะเห็นว่า คนอื่นมีความคิด ความรู้สึกแตกต่างจากตนเองและเริ่มตระหนักถึงพฤติกรรมของตนที่แสดงต่อคนอื่น

สรุปได้ว่า เด็กที่มีความสัมพันธ์ทางสังคม จะเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมในการปรับตัว การแก้ปัญหา ด้วยวิธีการนำไปสู่ความสงบสุขของกลุ่ม รู้จักแบ่งปัน เด็กจะได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันและการทำกิจกรรมร่วมกับ ผู้อื่น ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กมาจากการที่เด็กได้พัฒนาการเล่นเป็นกลุ่มและได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ กับกลุ่ม เมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกันอยู่เป็นประจำ จะช่วยให้เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมทางสังคมลดลง หรืออาจเลือนหายไป

2.7 แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม

การส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับเด็กอาจทำได้ดังนี้

1. การปรับพฤติกรรมของเด็กด้วยการให้แรงเสริม จะช่วยปรับพฤติกรรมให้เด็กที่ละน้อย เช่น ให้การเสริมแรงเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือเมื่อเด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ
2. การพัฒนาพฤติกรรมโดยให้ตัวแบบที่ดี การให้เด็กตัวอย่างที่ดีจะช่วยให้เด็กเลียนแบบตาม เด็กมักจะชอบเลียนแบบผู้ที่เด็กชื่นชม เช่น พ่อแม่ ครู ญาติ พี่น้อง เพื่อน นักกีฬา นักร้อง ตัวละครในนิทานและผู้ที่มีชื่อเสียง
3. การให้สัญญาณเตือนพฤติกรรม โดยการแสดงออกด้วยวาจาหรือท่าทาง ว่าเด็กควรจะทำหรือไม่ ด้วยคำพูดหรือการพยักหน้า เป็นการให้สัญญาณเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก่อนที่จะเกิดอะไรลงไปจะดีกว่าการติเตียนเมื่อเด็กทำอะไรผิดลงไปแล้ว (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2524 : 31-36)

ประมวล ดิคคินสัน (2527 : 107) กล่าวถึงการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย

1. การกำหนดตารางกิจกรรมประจำวัน ถ้าตารางกิจกรรมประจำวันมีความเหมาะสมต่อเนื่องกัน จัดกิจกรรมที่ต้องใช้พลังและกิจกรรมที่ผ่อนคลายสลับกันจะทำให้เด็กไม่เบื่อหน่าย มีบรรยากาศในการเรียนที่ดี การที่เด็กรู้ตารางกิจกรรมประจำวันและสิ่งที่ครูคาดหวังให้เด็กทำ จะทำให้เกิดความเป็นระเบียบ
2. การเสริมแรง การเสริมแรงทันทีที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมจะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ ในการเสริมแรงพฤติกรรมทางสังคมแก่เด็กปฐมวัยควรพูดให้ชัดเจนว่าเด็กได้แสดงพฤติกรรมที่ดีอย่างไรเช่น “เธอใจดีจังที่ช่วยมานะเช็ดสีที่หกบนพื้น” คำชมเชยของครูมีคุณค่าสำหรับเด็กส่วนใหญ่ เพราะเป็นตัวอย่างที่ดี เด็กมักจะเอาอย่างในบางครั้งอาจใช้ท่าทางแทนการเสริมแรงด้วยวาจาตามความเหมาะสม

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม

งานวิจัยในต่างประเทศ

มารี (Mary, 1981 : 4603) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อน ในแง่ของเวลาที่ความพฤติกรรมและระยะเวลาของการปฏิสัมพันธ์ วิธีการเข้ากลุ่มเพื่อนรวมทั้งความรู้สึกและการเข้ากลุ่มไม่ได้ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 4 ปี จำนวน 40 คน ปีนชาย 20 คน และหญิง 20 คน ผลการวิจัยปรากฏว่าเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนมากมีปฏิสัมพันธ์มากกว่า และใช้เวลาในการปฏิสัมพันธ์ยาวนานกว่าเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนน้อย เด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนจะใช้พฤติกรรมทางบวกมากกว่า ส่วนเด็กที่มีความสามารถน้อยกว่าจะใช้วิธีทางลบมากกว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญของวิธีการที่ใช้ในการเข้ากลุ่มเพื่อนในแง่ของวิธีการทางลบกับวิธีการที่ไม่ได้ผล

บลาล็อค (วัฒนา มัคคสมัน, 2539: อ้างอิงจาก Blalock, 1984 : 172) ได้ศึกษาการสังเกตเด็กอนุบาล 2 ห้องเรียน จำนวน 36 คน ในขณะที่เด็กเล่นอย่างมีอิสระและได้ใส่รหัสพฤติกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ โดยใช้รหัสพฤติกรรมเด็ก (Child Behavior Code) ครูผู้สอนเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และทำนายสภาพของเด็กแต่ละคน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงสหสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างคะแนนการ ยอมรับทางสังคมมิติ (Socio Metric) ของเด็กกับคำทำนายการยอมรับพื้นฐานที่ถูกทำนาย และมีผลกระทบทางสังคมมิติสูงตอบคำถามปลายเปิดน้อยและแสดงความรักความรู้สึกทางคำพูดกับเพื่อนน้อย

งานวิจัยในประเทศ

ทัศนัย อุดมพันธ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์ ซึ่งศึกษากับเด็กอายุ 5 – 6 ปี จำนวน 30 คน โดยการศึกษากลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์กับการจัดประสบการณ์แบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์มีพฤติกรรมทางสังคมแตกต่างจากการจัดประสบการณ์แบบปกติ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธีราพร กลุณานันท์ (2530 : 65 – 81) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเล่นต่างกลุ่มอายุที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างได้แก่เด็กอายุ 4 – 5 ปี จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม ที่เล่นกับเด็กต่างกลุ่มที่มีอายุ 5 – 6 ปี ในสถานการณ์การเล่น 3 แห่ง คือ การเล่นบล็อก การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์ และการเล่นทรายเป็นเวลา 6 สัปดาห์ ผู้วิจัยได้ส่งข้อมูลของเด็กให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์พฤติกรรมทางสังคมทั้งประสังคมและไม่พึงประสงค์ ผลการศึกษาพบว่า การเล่นต่างกลุ่มอายุทำให้พฤติกรรมของกลุ่มทดลอง 3 กลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยกลุ่มทดลองที่ 3 มีพฤติกรรมทางสังคมที่สูง กลุ่มทดลองที่ 2 มีพฤติกรรมทางสังคมต่ำที่สุด กลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มที่ 3 มีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์สูงขึ้นในระดับใกล้เคียงกัน ทำให้พฤติกรรมทางสังคมของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยกลุ่มทดลองที่ 3 มีพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์

จากการวิจัยในประเทศและต่างประเทศพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมในด้านการเข้ากลุ่มเพื่อน การเล่นต่างกลุ่ม อายุ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีระเบียบวินัยและระดับขั้นการเล่นทางสังคม อันเป็นการศึกษาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก ให้มีพฤติกรรมทางสังคมอย่างเหมาะสม ซึ่งควรมีขยายแนวทางศึกษาในระดับปฐมวัยในด้านพฤติกรรมทางสังคมด้วยการจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมให้เด็กสามารถเข้ากับกลุ่มเพื่อนได้อย่างเหมาะสม พัฒนาไปสู่ความสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมในวัยผู้ใหญ่ต่อไป

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

3.1 ความหมายของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ (Project Approach)

ฮาร์ทแมน (Harteman. 1995) กล่าวถึงวิธีการสอนแบบโครงการว่าเป็นการจัดประสบการณ์แบบลุ่มลึก เมื่อเด็กเข้าร่วมโครงการจะได้พัฒนาคำถาม แสดงความสามารถ ค้นหาทางแก้ปัญหาเสนอกระบวนการแก้ปัญหาที่คิดค้นขึ้นมา โครงการอาจใช้เวลาประมาณสัปดาห์หรืออาจนานกว่านี้ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็ก โดยมีวิธีการ 3 ขั้นตอนคือระยะเริ่มต้น (Start) ระยะปฏิบัติให้บังเกิดผล (Implementation) และระยะการปรับนำเสนอ (Transition)

แคทซ์ (วรนาท รักสกุลไทย. 2542. 70. : อ้างอิงมาจาก Katz. 1994) กล่าวถึงการจัดประสบการณ์แบบโครงการว่า เป็นการศึกษาอย่างลุ่มลึกในเรื่องเด็กมีความสนใจจะศึกษาด้วยตัวเอง จากสภาพแวดล้อมและสถานการณ์จริงที่อยู่รอบตัวเขา ซึ่งจะทำให้เด็กได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโต้แย้งต่อรองกับครูในเรื่องต่อไปนี้

1. การเลือกคำถามที่ต้องการจะค้นคว้า
2. วิธีการที่จะใช้ค้นหาคำตอบ
3. วิธีการที่จะเสนอคำตอบ หรือผลงานที่ค้นพบคำตอบแล้ว เช่น วาดภาพ

แคทซ์และชาร์ด (Katz and Chard. 1994) กล่าวถึงการจัดประสบการณ์แบบโครงการว่าเป็นวิธีการสอนที่มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาเด็กทั้งชีวิตและจิตใจ (mind) ซึ่งชีวิตจิตใจในที่นี้หมายถึงรวมถึงความรู้ ทักษะ อารมณ์ จริยธรรม และความรู้สึกถึงสุนทรียศาสตร์ และเป็นการศึกษาอย่างลึกซึ้งในหัวข้อที่เด็กสนใจ ซึ่งครูพิจารณาแล้วว่ามีคุณค่าในการเรียนรู้ มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสติปัญญาและการทำงานร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ทำให้เด็กได้เรียนรู้ความแตกต่างของตนเองกับเพื่อน ๆ

แม็คคลีน (Mclean. 1992 : 57) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นวิธีการสอนที่สามารถทำให้เด็กแสดงออกถึงความสามารถที่หลากหลายเกี่ยวกับเรื่องการศึกษายอมให้เด็กเรียนรู้ด้วยกระบวนการที่เปิดกว้างและส่งเสริมความร่วมมือโดยเน้นที่การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มากกว่าการแข่งขัน ส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสังคม และเปิดโอกาสให้เด็กพิเศษได้อยู่ในกลุ่มเพื่อน และทำงานร่วมกับเพื่อนได้ดีอีกด้วย

ทริปานีร์ สตรีท (Trepanier – Street. 1993 : 25 –28) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นการเรียนรู้ที่เด็กจะใช้ในการสืบสวนของหัวข้อที่เฉพาะเจาะจงอย่างลึกซึ้ง และได้บูรณาการวิชา

ความรู้ในสาขาต่าง ๆ เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และศิลปะเข้าด้วยกัน โดยเด็กจะได้เรียนรู้อย่างมีความหมายจากการทำกิจกรรมในโครงการ และเด็กสามารถขยายเวลาในการเรียนรู้ได้หลายวันหรือหลายสัปดาห์ นับเป็นวิธีการสอนที่เหมาะสมกับชั้นเรียนของปฐมวัย

สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2543 : 6) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้มีบทบาทสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างลุ่มลึก ซึ่งอาจจัดเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้ที่จะสนใจจะเรียนรู้ศึกษาค้นคว้าสิ่งใดหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างละเอียด ระยะเวลาอาจใช้เวลาหลายวัน หลายสัปดาห์ หรือเป็นเดือนซึ่งขึ้นอยู่กับอายุเด็กและธรรมชาติของหัวข้อโครงการนั้น ๆ

วัฒนา มัคคสมัน (2539 : 6) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งการให้ความสำคัญกับความต้องการและความสนใจของเด็ก โดยเด็กจะเป็นผู้มีบทบาทในการเลือกเรื่องที่จะเรียน เลือกวิธีการที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง และมีครูที่ยอมรับความคิดของเด็ก แสดงให้เห็นว่าครูให้ความสำคัญ เชื่อมั่นในความคิดเห็นของเด็กที่จะเรียนรู้ตามความคิด และวิธีการของตนเอง

จิราภรณ์ วสุวัต (2540 : 7) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นวิธีการสอนและสนับสนุนให้เด็กศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้ง ในหัวข้อที่ให้ความสนใจ ด้วยบูรณาการวิชาการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน วิธีนี้จึงเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย รวมทั้งยังเน้นการให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และยึดหยุ่นตามความสนใจ และความต้องการของเด็ก

เปลว ปุริสาร (2543 : 15) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ จากการศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้ง จากเรื่องที่เด็กสนใจ และเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ เด็กได้ร่วมมือกันวางแผน กำหนดแนวทางการเรียนรู้ และใช้ระยะเวลาตามความต้องการของเด็ก เป็นการส่งเสริมกระบวนการทำงานกลุ่มร่วมกันอย่างมีความสุข โดยมีครูเป็นผู้ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกกระตุ้นให้คิด และเป็นผู้ร่วมงาน โดยเด็กจะสามารถตัดสินใจเลือก และดำเนินกิจกรรมแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการทำโครงการร่วมกันอันเป็นผลมาจากความสนใจและความท้าทายของโครงการ

จึงสรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นวิธีการจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างลุ่มลึกใน หัวข้อที่ผู้เรียนสนใจ ซึ่งอาจเป็นการเรียนรู้แบบรายบุคคล หรือรายกลุ่มก็ได้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเลือกทำกิจกรรม และศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ได้ทำกิจกรรมต่างกับเพื่อนมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นทั้งกับสิ่งแวดล้อมและตัวบุคคล ส่วนครูมีบทบาทในการช่วยกระตุ้นให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในเรื่องของแหล่งความรู้ ยอมรับความคิดเห็นและให้ความสำคัญในศักยภาพของเด็กแต่ละคน ยังเป็นผู้ร่วมเรียนรู้และผู้ร่วมงานของเด็ก

3.2 ประวัติความเป็นมาของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

การศึกษาประวัติความเป็นมาของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ออสตวล (จิราภรณ์ วสุวัต. 2540; อ้างอิงจาก Ausdal. 1988 : 164) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการไม่ใช่สิ่งแปลกใหม่ในการศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องกับ สเตวส (เปลว ปุริสาร. 2543; อ้างอิงจาก Stwast 1986 : 4) ที่ได้ยืนยันว่าแต่เดิมความคิดในการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบโครงการ เคยเกิดขึ้นและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสหรัฐอเมริกา โดยได้รับการสนับสนุนจาก Dewey และ คลิปทริก ค้นพบว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการมีลักษณะใกล้เคียงกับวิธีการสอนแบบที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากวิทยาลัยการศึกษา Bank Street ที่เน้นการเรียนรู้จากการกระทำและมีลักษณะเหมือนกับการศึกษาแบบ Open Education ซึ่งมีรูปแบบการสอนแบบบูรณาการ และสามารถค้นพบได้จากการศึกษาของ ไอซ์แซค (พัชรี ผลโยธิน. 2542; อ้างอิงจาก Katz and Chard. 1994 : 48) ที่ได้อธิบายถึงการทำงานของเด็กในประเทศอังกฤษปี 1920

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการนั้น ได้เริ่มนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นเวลานานมาแล้ว เป็นการจัดประสบการณ์ที่เน้นให้เด็กเรียนรู้จากความสนใจและลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้และได้ฝึกทักษะต่าง ๆ โดยตรง

3.3 ความสำคัญของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

การสอนแบบโครงการถือว่าเป็นตัวอย่างการจัดประสบการณ์ที่ดีอย่างหนึ่งให้แก่เด็กเพราะทำให้เด็กได้พัฒนาตามความสามารถของแต่ละคน และยังส่งเสริมทักษะต่าง ๆ ดังนี้

1. ช่วยให้เด็กได้มีโอกาสประยุกต์ใช้ทักษะที่มีอยู่และเพิ่มความชำนาญในทักษะยิ่งขึ้น
2. แสดงให้เห็นถึงความสามารถและความถนัดของเด็กแต่ละคน
3. แสดงให้เห็นแรงจูงใจภายในและความสนใจที่เกิดจากตัวเด็กในกิจกรรมที่ทำ
4. ส่งเสริมให้เด็กรู้จักตัดสินใจในสิ่งที่ควรทำและเรียนรู้ที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

นอกจากความสำคัญข้างต้นแล้ว ยังมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดและความสำคัญของการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งเป็นวิธีการส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองดังจะเห็นจากทฤษฎีและแนวคิดดังต่อไปนี้

แนวคิดแบบพัฒนนิยม (Progressive) ของจอห์น ดิวอี้ (ปัทมา ศุภกานีต. 2545; อ้างอิงจาก Edward. Gandini and Forman. 1993 : 151-169) ดิวอี้ เห็นว่า ธรรมชาติของเด็กมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมและต้องการพึ่งพาตนเอง ดังนั้นเด็กควรมีสื่อในการแสดงความคิดเห็น ได้เรียนรู้จากการกระทำ และมีประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อมได้เล่นอย่างอิสระ มีโอกาสได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำงานอย่างมีความสุขกับการเรียนรู้ในโรงเรียน เหมือนชุมชนจำลองของสังคม

แนวคิดแบบคอนสตรัคติวิส ของเพียเจท์ (Katz and Chard. 1994 ; Ducharme. 1993; Edward. Gandini and Forman. 1993) ให้ความสำคัญอย่างมากกับกระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของเด็ก เนื่องจากการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มาจากความสนใจของเด็กโดยส่งเสริมการวางแผนการค้นคว้าทดลอง การทำงานร่วมกันและการแก้ปัญหาร่วมกัน

คลิพทริก ได้นำทฤษฎีของดิวอี้ (จิราภรณ์ วสุวัต. 2540; อ้างอิงจาก Knoll. 1996 : 193) มาประยุกต์ใช้โดยทำการทดลองวิธีการสอนแบบโครงการ ได้ศึกษาพบว่าเด็กเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อเด็กได้วางแผนร่วมกัน มีอิสระในการตัดสินใจ และได้ทำในสิ่งที่ต้องการ ซึ่งมีผลให้เด็กมีระดับความพึงพอใจเพิ่มมากขึ้น และเด็กได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเองในด้านต่าง ๆ สูงขึ้น อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระดับของความสนใจ และเป้าหมายที่เด็กต้องการเรียนรู้ ซึ่งไม่ได้มาจากการที่ครูเป็นผู้กำหนดหรือจากบทเรียนสำเร็จรูป จึงเป็นการสอนที่ยึดเด็กเป็นสำคัญ คลิพทริก กล่าวว่า การสอนแบบโครงการคือ หัวใจสำคัญของการกิจกรรมในการเรียนรู้ของเด็ก

เจมส์ (วัฒนา มัคคสมัน. 2539; อ้างอิงจาก McCown and Roop. 1992 : 79 – 81) ให้ความสำคัญของโครงการว่าเป็นการเน้นหลักการทางจิตวิทยา วิทยาศาสตร์ และศิลปะการสอนของครูได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของจิตวิทยาในสหรัฐอเมริกาแนวคิดของเขายึดให้กับการนำวิทยาศาสตร์มาใช้ในการควบคุมปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขณะการสอนถือเป็นศิลปะ

ลอริส มาลากูสซี (สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์. 2543) ผู้ให้กำหนดแนวคิดแบบเรกจิโอ เอมีเลียในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1970 ได้ศึกษาค้นคว้าทางด้านประสาทวิทยา และจิตวิทยา ก่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลายที่นำไปสู่การปฏิบัติที่มีความลื่นไหลและความคล่องตัวในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่เหมาะสมกับเด็ก จนได้แนวคิดแบบ เรกจิโอ เอมีเลีย ซึ่งพัฒนามาจากรากฐานของปรัชญาทางการศึกษาและ แนวคิดทฤษฎีที่สำคัญหลายทฤษฎี ซึ่งทฤษฎีให้ความสำคัญ ไว้ดังนี้

ความสำคัญประการแรก คือ วิธีการมองเด็ก (The image of the children) ของนักศึกษา Reggio Emilia จากประสบการณ์ที่เป็นผลสืบเนื่องจากการปฏิบัติ ทฤษฎี และผลการวิจัยเด็กในสายตาของครู เด็กคือผู้เต็มไปด้วยความสมบูรณ์ พลังความแข็งแกร่ง เด็กในแต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะที่เป็นตัวของตัวเอง มีศักยภาพและความสามารถในตนเอง ความปรารถนาที่จะเติบโตและงอกงาม ความอยากรู้อยากเห็น ความสามารถที่น่าพิศวง มีความปรารถนาที่จะสัมพันธ์และสื่อสารกับผู้อื่นปรากฏขึ้นมาตั้งแต่แรกเกิด เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อความอยู่รอด ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับเผ่าพันธุ์ที่ตนถือกำเนิดมาความสามารถที่มีมาตั้งแต่เกิดประการนี้จึงเป็นสิ่งที่อธิบายถึงความกระตือรือร้นของเด็กในการที่จะสื่อหรือแสดงถึงตัวตนของเด็ก เมื่ออยู่ท่ามกลางบริบทที่มีความหลากหลายของสัญลักษณ์ทางภาษา และมีความสนใจในการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะก้าวเข้าสู่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการต่อรองที่ประนีประนอมกับทุกสิ่งทุกอย่าง สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ครูต้องรับรู้ถึงศักยภาพของเด็กอย่างชัดเจน เพื่อการจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่ประสบการณ์ที่จะตอบสนองต่อศักยภาพของเด็กอย่างเหมาะสม

ความสำคัญประการที่สอง มองว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่บูรณาการสิ่งมีชีวิตที่หลากหลาย เป็นสถานที่ที่ใช้ชีวิตร่วมกัน มีสัมพันธ์ภาพร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่และเด็กที่ต่างเต็มไปด้วยความหลากหลาย เป็นสถานที่ที่มีระบบชีวิตที่ขยายไปสู่ครอบครัวของนักเรียน ครอบครัวของนักเรียนมีสิทธิ์ที่จะรับรู้และมีส่วนร่วมในระบบชีวิตของโรงเรียน และยังขยายไปถึงเมืองที่โรงเรียนตั้งอยู่เพื่อให้เมืองและโรงเรียนรับรู้ถึงชีวิตของกันและกันในรูปแบบการพัฒนาและวิถีชีวิต สังคมยอมรับเด็กในฐานะของเป็นผู้รับช่วงในอนาคตและเป็นผู้รับผลประโยชน์ตามสิทธิเฉพาะในตัวเด็ก ในโรงเรียน มาลากุซซี่และครูหลังจากที่ได้วิเคราะห์และได้มาซึ่งเป้าหมายที่ร่วมกันของโรงเรียน คือการรวมเอาครูและครอบครัวของนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ดังนั้นการดำเนินการใน เรกจิโอ เอมีเลีย จึงคำนึงถึงองค์ประกอบทั้ง 3 คือ เด็ก ครอบครัว และครู การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จึงมุ่งที่จะจัดโรงเรียนให้มีความรู้สึกที่อบอุ่นและเป็นมิตรสำหรับทุกคนที่ได้เข้ามาสัมผัสโรงเรียน (An Amiable School) ให้ความรู้สึกอบอุ่น เป็นเป้าหมายของแนวการจัดการศึกษาตามแนวทางของเรกจิโอ เด็กคือเป้าหมายที่สำคัญและเป็นศูนย์กลางของการจัดสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์และกิจกรรมต่างๆ มาลากุซซี่ยังตระหนักถึงให้ทุกคนที่เข้ามาสัมผัสกับโรงเรียนแล้ว จะรู้สึกอบอุ่นเหมือนอยู่ในบ้านที่เปี่ยมไปด้วยไมตรีจิต

ความสำคัญประการที่สาม คือ ครูและนักเรียนเรียนรู้ไปด้วยกัน การสอนและการเรียนต้องควบคู่ไปด้วยกัน แนวคิดเรกจิโอจะให้ความสำคัญของการเรียนรู้มากกว่าการสอน มาลากุซซี่ กล่าวว่าก่อนที่จะเริ่มเข้าสูการสอนถ้าครูยังสังเกตอยู่ข้างๆสักครู และเรียนรู้จากห้องเรียนในขณะนั้นว่าเด็กกำลังทำอะไรอยู่ และถ้าครูสามารถเข้าใจได้ถูกต้อง บางทีการสอนในวันนั้นอาจแตกต่างจากวันที่ผ่านมา วัตถุประสงค์ของการจัดการการศึกษา คือ การจัดสิ่งแวดล้อมและโอกาสให้เด็กได้คิด ประดิษฐ์ และค้นคว้าด้วยตัวเอง การเรียนรู้ที่มีคุณค่าสำหรับเด็กจึงไม่ใช่การสอนจากครูที่เป็นการบอกเล่าโดยตรง แต่เป็นการจัดสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การสอนวิธีใหม่ โดยครูเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ครูต้องมีการนำเสนอทางเลือกที่หลากหลาย การเสนอความคิดเห็นและเป็นแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้ ครูต้องปฏิบัติตัวเป็นนักค้นคว้าวิจัย เป็นนักสำรวจและตะเวนเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคนจากการประชุม สัมมนา หรือมีโอกาสพบปะกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นประสบการณ์และข้อมูลในการเชื่อมโยงเข้าสูการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมที่นำเด็กไปสู่การเรียนรู้ ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรกจิโอ ไม่มีหลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาที่แน่นอนชัดเจน ไม่มีการเขียนแผนการสอนที่กำหนดขั้นตอนกิจกรรมที่ชัดเจน แต่จะเป็นการรวบรวมรายชื่อหัวข้อโครงการที่คาดว่าจะมีความสนใจของเด็กสภาพการจัดกิจกรรมจะเลื่อนไหลไปตามภาวะการณ์ที่ตอบสนองต่อความสนใจของเด็กในขณะนั้น ดังนั้นการเรียนรู้อย่างลุ่มลึกจากโครงการจึงเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่โดดเด่นในโรงเรียนตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย

การเรียนรู้แบบโครงการนั้น ครูทุกคนต้องประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนเกี่ยวกับหัวเรื่องของโครงการที่อาจเกิดขึ้นได้จากความสนใจของเด็ก ก่อนที่จะเริ่มโครงการ โดยคำนึงถึงพัฒนาการความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก ความคิดกับโครงการที่อาจเกิดขึ้นตามสมมติฐาน หรือทางเลือกสำหรับตัวเด็ก โดยครูจะวางกรอบความคิด ขั้นตอนแต่ละระยะของโครงการ ตลอดจนการเตรียมการที่พร้อมสำหรับสิ่งที่ไม่คาดหวังที่อาจจะเกิดขึ้นได้จากความคิดความสนใจของเด็ก เมื่อเริ่มโครงการในชั้นเรียน ครูจะเอื้อให้เด็กได้ค้นหาสิ่งที่สนใจของตนเอง และทำงานในโครงการที่ตนสนใจ ซึ่งความคิดในโครงการส่วนใหญ่จะมีรากฐานมาจากประสบการณ์ทั้งของเด็กและครู ที่สร้างสมมาอย่างต่อเนื่อง และจากปฏิบัติ การสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน หัวข้อโครงการอาจเริ่มจากเหตุการณ์โดยบังเอิญ หรือปัญหาที่เด็กถาม หรืออาจเกิดจากเนื้อหาที่ครูเริ่มต้นเล่านิทาน การสนทนากับเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่การทำกิจกรรมในโครงการเพื่อค้นหาคำตอบที่เด็กสนใจ กิจกรรมและประสบการณ์ในโครงการจะทำให้เด็กได้เรียนรู้ทางภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ความหมายของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ คุณธรรมการทำงานร่วมกัน การหาข้อตกลงร่วมกันในกรณีที่มีความคิดขัดแย้งกัน การสังเกต กระบวนการคิด การแก้ปัญหา วิธีการเรียนรู้ การค้นคว้าจากแหล่งที่มาของความรู้ที่หลากหลาย พัฒนาทักษะของการสื่อความหมายด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การปั้น การพูด การวาดภาพ แสดงบทบาทสมมติ และยังได้ฝึกทักษะอื่น ๆ จากการทำโครงการอย่างบูรณาการ (สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์. 2544: 3-4)

จากแนวคิดและหลักการความสำคัญดังกล่าว ได้นำไปสู่การพัฒนาการจัดประสบการณ์แบบโครงการในปัจจุบัน แม้การศึกษาแบบโครงการจะไม่ใช่อะไรใหม่ในระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษา แต่เป็นรูปแบบการศึกษาที่พัฒนาขึ้นตามความสนใจของเด็กที่มีต่อสิ่งต่างๆ นำเด็กไปสู่การทำงานในโครงการร่วมกันและเรียนรู้การทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข เช่นเดียวกับที่เคยนำมาปฏิบัติในการศึกษาที่ผ่านมาและประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ยังคงเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย

จากการศึกษาความสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดประสบการณ์แบบโครงการถือว่าเป็นการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ เป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้เรียนรู้จากความสนใจ จากประสบการณ์ เด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีอิสระในการเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจและความสามารถของแต่ละบุคคล เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับ สื่อ บุคคล และสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามพัฒนาการและธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก

3.4 วัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

การนำนวัตกรรมแบบโครงการมาจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กนั้นเพื่อต้องการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็กอย่างเหมาะสม ตามที่วัฒนา มัคคสมัน (2539 : 25) ได้กล่าวว่า เมื่อเด็กได้รับการสอนแบบโครงการทำให้เกิดการพัฒนาดังนี้

1. ทำให้สามารถพัฒนากระบวนการคิดของตนเอง
2. ทำให้สามารถลงมือปฏิบัติกิจกรรมได้ด้วยตนเอง
3. ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นกระบวนการ
4. ทำให้สามารถทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุขเห็นคุณค่าในตนเอง

3.5 กระบวนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

3.5.1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

การจัดประสบการณ์แบบโครงการแบ่งขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมในโครงการออกเป็น 3 ระยะที่สำคัญคือ (พัทรี ผลโยธิน. 2542; อ้างอิงจาก Katz and Chard. 1995)

ระยะที่ 1 ระยะเริ่มโครงการ

เด็กและครูจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการอภิปรายเพื่อเลือกหัวเรื่องในการกำหนดเป็นเรื่องจะทำโครงการ ซึ่งหัวเรื่องอาจเสนอโดยเด็ก ครู หรือทั้งเด็กและครูร่วมกัน โดยใช้หลักในการเลือกหัวเรื่อง ดังนี้

1. เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่เด็กมีอยู่ทุกวัน หรือใกล้ตัวคุ้นเคยกันดี ซึ่งจะช่วยให้เด็กสนใจ และสามารถตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับหัวเรื่องได้
2. เป็นเรื่องที่สามารถหาแหล่งความรู้ และทรัพยากรในท้องถิ่นเพียงพอที่สามารถจัดกิจกรรมเรียนรู้แบบโครงการได้
3. เลือกเรื่องที่ใช้เวลาเหมาะสมกับระยะความสนใจของแต่ละวัย

เมื่อได้หัวเรื่องแล้วควรทำแผนที่ความคิด (Mind – mapping) เพื่อระดมความคิดเกี่ยวกับเด็กในช่วงอภิปรายหรือระดมความคิด ครูควรศึกษาความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมของเด็กในเรื่องนั้นๆ มีมากน้อยเพียงใด เด็กได้เสนอความคิดในสิ่งที่ตนอยากรู้หรือสนใจในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสมกับวัย เช่น เด็กปฐมวัยอาจใช้การเขียนภาพ เล่นบทบาทสมมติ ครูจะเป็นผู้ที่ให้เด็กได้เสนอคำถามที่ต้องการสืบค้น และเป็นผู้ที่ส่งสารหรือจดหมายที่กำลังเรียน เพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองได้พูดคุยกับเด็กแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรืออาจช่วยค้นหาแหล่งข้อมูลที่มีอยู่ในบ้านให้เด็กนำมาแบ่งปันให้เพื่อนทราบครูจะชี้แนะวิธีสืบค้นให้เด็กแต่ละคนทำงานตามศักยภาพ โดยใช้ทักษะพื้นฐานในการเก็บข้อมูลโดยวาดภาพ เล่นบทบาทสมมติ บันทึก เป็นต้น

ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาโครงการ

เป็นระยะที่ให้โอกาสเด็กได้ค้นคว้าและมีประสบการณ์ เป็นงานในภาคสนาม ประกอบด้วยการสืบค้นตามแหล่งข้อมูลต่างๆ ระยะนี้ถือเป็นหัวใจของโครงการ ครูจะเป็นผู้จัดหาจัดเตรียมแหล่งข้อมูลให้เด็กสืบค้นทั้งเป็นของจริง หนังสือ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ หรือแม้แต่การออกไปศึกษานอกสถานที่หรือนัดหมายผู้เชี่ยวชาญ วิทยากรท้องถิ่น เพื่อให้เด็กทำการสืบค้น สังเกตอย่างใกล้ชิด และบันทึกสิ่งที่เห็น อาจมีการเขียนภาพที่เกิดจากการสังเกต จัดทำกราฟแผนภูมิ หรือสร้างแบบต่าง ๆ สสำรวจ คัดคะเน มีอภิปราย เล่นบทบาทสมมติ เพื่อทำความเข้าใจในความรู้อื่นๆ

ระยะที่ 3 ระยะสรุปโครงการ

เป็นระยะสรุปเหตุการณ์ ประเมิน สะท้อนกลับ และแลกเปลี่ยนงานโครงการ รวมถึงการเตรียมการเสนอรายงานและผลที่ได้ในรูปของการจัดการแสดง การค้นพบและจัดทำสิ่งต่างๆ สนทนา เล่นบทบาทสมมติ หรือจัดนำชมสิ่งที่ได้จากการก่อสร้าง ครูจะจัดให้เด็กได้แลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนเรียนรู้กับผู้อื่น ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้บริหารได้เห็น ครูจะช่วยเหลือเด็กเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาแสดง ซึ่งการทำเช่นนี้เท่ากับช่วยให้เด็กทบทวนและประเมินโครงการทั้งหมด ครูอาจเสนอให้เด็กได้จินตนาการความรู้ใหม่ที่ได้ผ่านทางศิลปะ ทางละคร สุดท้ายครูนำความสนใจของเด็กไปสู่การสรุปโครงการ และอาจนำไปสู่หัวเรื่องของโครงการต่อไป

3.5.2 กิจกรรมที่สำคัญในโครงการ

ชาร์ด (จิราภรณ์ วสุวัต. 2540 : 64 – 65; อ้างอิงจาก Chard. 1992) ได้เสนอกิจกรรมที่สำคัญในโครงการไว้ 5 กิจกรรมคือ

1. กิจกรรมการพูดคุยสนทนาและอภิปรายกลุ่ม สำหรับเด็กปฐมวัย การพูดคุยสนทนาเป็นกิจกรรมที่สำคัญมาก ที่จะนำมาสู่การพัฒนาโครงการ โดยเฉพาะการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในชั้นเรียน หรือในกลุ่มเล็ก จะช่วยให้เด็กพัฒนาความคิดได้ดีขึ้นและช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ ในโครงการ รวมถึงการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางความคิด และรับรู้ความคิดของผู้อื่น

2. กิจกรรมการปฏิบัติงานภาคสนามหรือการพัฒนาทักษะ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการกระทำ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สิ่งของ รวมถึงการไปศึกษาในสถานที่ต่างๆ จะทำให้เด็กได้ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อที่ศึกษา การปฏิบัติงานภาคสนามจึงเป็นโอกาสที่เด็กจะได้เห็น ได้ฟัง ได้ดู ได้สัมผัส ได้ดมกลิ่น ได้ชิมรส กับสิ่งที่สนใจ จึงเป็นเสมือนการค้นคว้าทดลอง ซึ่งการทำงานในภาคสนามหรือการพัฒนาทักษะ อาจอยู่ในบริเวณโรงเรียน

3. กิจกรรมนำเสนอประสบการณ์เดิม เป็นกิจกรรมที่เด็กถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่มีเกี่ยวกับหัวเรื่องที่ตนสนใจ โดยนำเสนอในรูปแบบต่างๆ เช่น การอภิปราย การแสดงความคิดเห็น ที่เหมือนหรือแตกต่างกับเพื่อน การตั้งประเด็นคำถามเรื่องที่ต้องการสืบค้นรวมทั้งการใช้ทักษะเบื้องต้น โดยการวาด การปั้น การแสดงบทบาทสมมติ การเล่น เป็นต้น

4. กิจกรรมการสืบค้น เป็นกิจกรรมที่เด็กแสวงหาความรู้อย่างหลากหลายจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เช่น ของจริงและหัตถ์ภูมิ เช่น หนังสือ สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ กิจกรรมค้นคว้าจะทำให้เด็กได้พัฒนาความรู้ทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อ และสนับสนุนการทำงานในโครงการให้บรรลุเป้าหมาย

5. กิจกรรมการจัดแสดง เป็นกิจกรรมที่เด็กได้นำเสนอผลงานที่ทำในโครงการออกเผยแพร่และทำให้บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ครู และเพื่อนๆ และผู้ที่สนใจได้เข้าใจการเรียนรู้ในโครงการ โดยส่วนใหญ่กิจกรรมนี้จัดขึ้นในระยะสิ้นสุดโครงการ ในรูปแบบนิทรรศการ การแสดงผลงานการแสดงละครบทบาทสมมติ การสาธิตผลงาน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การทำโครงการ กิจกรรมสำคัญทั้ง 5 กิจกรรมจะเกิดขึ้นทั้ง 3 ระยะ ทั้งนี้ เพราะเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กมีประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ผูกกระบวนการคิดอย่างมีเหตุมีผลและลงมือทำเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

3.6 ลักษณะการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ฮาร์ทแมน (Hartman, 1995 : 141 – 147) กล่าวถึงวิธีการสอนแบบโครงการว่า เป็นการศึกษาค้นคว้าอย่างลุ่มลึก เมื่อเด็กเข้าร่วมโครงการจะได้พัฒนาความสามารถ ค้นหาทางแก้ปัญหา เสนอกระบวนการเสนอแนะแก้ปัญหาที่คิดขึ้น บางโครงการอาจใช้เวลาประมาณ 3 – 4 สัปดาห์ แต่บางโครงการใช้เพียงสัปดาห์เดียว มีขั้นตอนหลัก ๆ ของวิธีการแบบนี้คือ

1. เริ่มต้น (start)
2. ปฏิบัติให้บังเกิดผล (Implementation)
3. ปรับนำเสนอ (transition)

โครงการมีหลายขนาด ตั้งแต่โครงการขนาดเล็กที่ไม่ต้องการพื้นที่มากนัก จนถึงโครงการที่ต้องการใช้พื้นที่มากๆ เช่น การทัศนศึกษา การเยี่ยมชมชุมชน การสำรวจ บทบาทสมมติ จิตกรรม ฝาค้าง การแสดง และการเสนอโครงการ จัดการเรียนการสอนแบบโครงการอาจใช้เป็นแกนของหลักสูตร หรือใช้ในบางส่วนของหลักสูตรได้ เราสามารถใช้วิธีการแบบโครงการร่วมกับวิธีการสอนแบบหน่วยการเรียนรู้ การสอนภาษาแบบธรรมชาติ โปรแกรมศิลปะ การสอนลักษณะนี้ต้องมีการจัดเตรียม เพื่อให้เด็กได้มีประสบการณ์จริง ได้พบกับผู้คนจริง ๆ ซึ่งประสบการณ์ตรงดังกล่าวจะเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในกระบวนการของโครงการ โดยเด็กจะได้

1. เลือกเรื่องสำหรับโครงการ
2. พัฒนาทิศทางแนวทางของโครงการ
3. ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดผล
4. เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินความก้าวหน้าของโครงการ
5. ตัดสินความก้าวหน้าของโครงการและสรุป

บุธ (Booth. 1987 : 46 – 49) กล่าวถึงวิธีการสอนแบบโครงการว่า เป็นการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ การสอนแบบโครงการมี 2 ลักษณะ คือ โครงการเต็มรูปแบบ (Full scale Project) กับโครงการเชื่อมโยงกิจกรรมสร้างแรงจูงใจ (Bridging or motivating) ซึ่งทั้งสองลักษณะนี้มีความสัมพันธ์กันกล่าวคือ กิจกรรมสร้างแรงจูงใจหรือโครงการย่อยเป็นกิจกรรมในห้องเรียนเท่านั้น ส่วนสัมพันธ์กันกล่าวคือกิจกรรมสร้างแรงจูงใจหรือโครงการย่อยเป็นกิจกรรมในห้องเรียนเท่านั้น ส่วนโครงการสมบูรณ์มีการขยายออกนอกห้องเรียนด้วย โครงการสมบูรณ์แบบมีขั้นตอนอยู่ 3 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผนในห้องเรียน (Classroom Planning) เด็กและครูอภิปรายถึงหัวข้อเรื่องและขอบเขตของโครงการ
 2. ดำเนินโครงการ (Carry out the Project) เด็กจะออกจากห้องเรียนไปดำเนินการโครงการตามที่ได้วางไว้
 3. ขั้นทบทวน (Reviewing and Monitoring the work) เป็นการอภิปรายและให้ข้อมูลย้อนกลับหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ ครูแนะนำให้ข้อคิดเห็น เด็กวิเคราะห์ผลงาน และกระบวนการทำงาน
- แต่การทำงานเต็มรูปแบบ บางทีก็ตอบสนองความต้องการอันกระตือรือร้นของเด็กไม่ทัน ดังนั้นจึงมีโครงการย่อย (Bridging) ซึ่งสามารถทำในห้องเรียน ไม่ต้องออกไปนอกห้องใช้เวลาสั้นๆ โครงการลักษณะนี้ถูกออกแบบสำหรับผู้เริ่มต้นใช้โครงการในการสอนใหม่ๆ เวลาที่ใช้ในโครงการไม่จำกัดตายตัวขึ้นอยู่กับจำนวนเวลาที่มีและธรรมชาติของโครงการ บางทีโครงการก็ใช้เวลา 3 ชั่วโมงบางทีก็ใช้เวลา 12 สัปดาห์ แต่จะสั้นหรือยาวอย่างไร ก็มีกระบวนการและขั้นตอนดังต่อไปนี้
- ขั้นกระตุ้นความสนใจ (Stimulus) เป็นการอภิปรายเบื้องต้น และเปลี่ยนความเห็น เกี่ยวกับโครงการว่าจะใช้เวลาเท่าไร รายละเอียดของโครงการมีอะไรบ้าง
 - ขั้นเตรียมโครงการ (Definition of the Project Object) เป็นการอภิปราย และแลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับโครงการว่าจะใช้เวลาเท่าไร รายละเอียดของโครงการมีอะไรบ้าง
 - ขั้นฝึกทักษะที่จำเป็น (Practice) บางโครงการต้องการทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการ จำต้องมีทักษะเหล่านี้ก่อน เช่น การสัมภาษณ์
 - ขั้นเตรียมวัสดุอุปกรณ์ (Design of Written Materials)
 - ขั้นกิจกรรมกลุ่ม (Group Activities)
 - ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล (Collecting Information)
 - ขั้นสรุปผลการดำเนินการ (Organization)
 - ขั้นเสนอผลโครงการ (Final Presentation)

แคทซ์ (Katz. 1993 : 18) กล่าวถึงการสอนแบบโครงการว่าเป็นการศึกษาอย่างลุ่มลึกในเรื่องที่เด็กมีความสนใจจะศึกษาด้วยตนเอง จากสภาพแวดล้อมและสถานการณ์จริง ที่อยู่รอบตัวเขา ซึ่งจะทำให้เด็กได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโต้แย้งต่อรองกับครูในเรื่องต่อไปนี้

1. การเลือกคำถามที่ต้องการจะค้นคว้า
2. วิธีการที่จะใช้หาคำตอบ
3. วิธีการที่จะเสนอคำตอบ หรือผลงานที่ค้นพบคำตอบแล้ว เช่น วาดภาพ ระบายสี ว่า วิธีการสอนนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาเด็กทั้งชีวิต และจิตใจ (Mind) ซึ่งชีวิตจิตใจในที่นี้หมายถึงรวมถึงความรู้ ทักษะ อารมณ์ จริยธรรม และความรู้ลึกถึงสุนทรียศาสตร์ แคทซ์ และชาร์ตได้เสนอว่าในการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยโดยใช้การสอนแบบโครงการ ควรมีเป้าหมายหลัก 5 ประการ

1. เป้าหมายทางสติปัญญา และเป้าหมายทางจิตใจของเด็ก (Intellectual Goals and the Life of the Mind) การจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาลในปัจจุบันมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะแรกเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เฉพาะเนื้อหาวิชาการให้เด็กเล็ก ๆ ฝึกทักษะการอ่าน เขียน เรียนเลข (The Three R) เพื่อเตรียมเด็กเข้าสู่การเรียนการสอนในชั้นสูงต่อไป เป็นการมุ่งเน้นหนักเฉพาะทางด้านวิชาการ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่เด็กทุกคนจะสามารถทำได้เหมือนกันตามที่ครูตั้งเกณฑ์ไว้

ลักษณะที่สอง การสอนแบบดั้งเดิม (Traditional Kindergarten Approach) คือ การจัดการเรียนการสอนแบบเตรียมความพร้อม มุ่งให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างหลากหลาย เรียนรู้ผ่านการเล่น ตามพัฒนาการที่สอดคล้องกับวัยของเด็ก เชื่อว่าการจัดการเรียนการสอนของเด็กอนุบาลต้องมีทั้ง 2 ลักษณะ อยู่ด้วยกันคือ ในขณะที่เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เด็กควรเข้าใจประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างลึกซึ้ง ไม่ใช่การเล่นอย่างสนุกสนานและไม่มีเป้าหมาย (Spontaneous Play) ดังนั้นเป้าหมายของการเรียนในระดับนี้ จึงเป็นการมุ่งให้เด็กพัฒนาความรู้ ความเข้าใจโลกที่อยู่รอบ ๆ ตัวเขา และปลูกฝังคุณลักษณะการอยากรู้ อยากเรียนให้เด็ก (Dispositions)

2. ความสมดุลของกิจกรรม (Balance of Activities) แคทซ์และชาร์ต กล่าวว่า การสอนแบบโครงการจะทำให้เด็กวัยอนุบาล ได้ปฏิบัติกิจกรรมทั้งที่เป็นกิจกรรมทางวิชาการ และกิจกรรมทางการเรียนรู้ผ่านการเล่น และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ

3. โรงเรียนคือส่วนหนึ่งของชีวิต (School as Life) การเรียนการสอนในอนุบาลต้องเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตเด็ก ไม่ใช่แยกออกจากชีวิตประจำวัน กิจกรรมในโรงเรียนจึงเป็นกิจกรรมการดำเนินชีวิตปกติ การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและผู้คนรอบ ๆ ตัวเรา

4. ห้องเรียนเป็นชุมชนหนึ่งของเด็ก ๆ (Community Ethos in the Class) เด็กทุกคนมีลักษณะเฉพาะตัวการสอนแบบโครงการเปิดโอกาสให้เด็กแต่ละคนได้แสดงออกถึงคุณลักษณะความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อถือของเขาในการสอนแบบนี้จึงเกิดการแลกเปลี่ยน การมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง เด็กเรียนรู้ตามความแตกต่างของตนกับเพื่อน ๆ

5. การสอนเป็นสิ่งที่ท้าทายครู (Teaching as a Challenge) ในการสอนแบบโครงการครูไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็ก โครงการบางโครงการครูเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับเด็ก ครูร่วมกันกับเด็กคิดหาวิธีการแก้ปัญหาลงมือปฏิบัติไปด้วยกัน

แคทซ์และชาร์ต เปรียบเทียบการสอนปกติ (Systematic Instruction) กับการสอนแบบโครงการ ดังแสดงต่อไปนี้

1. การสอนปกติเป็นการแสวงหาความรู้ทักษะที่ใช้แรงจูงใจจากภายนอก ขณะที่สอนแบบโครงการเป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ทักษะที่มีอยู่และใช้แรงจูงใจจากภายในตัวเด็กเอง

2. ในการสอนปกติ เด็กทำงานเพื่อหวังรางวัล หวังคะแนนจากครูขณะที่การสอนแบบ โครงการ เด็กทำงานเพราะความต้องการและสนใจของเขาเอง

3. ในการปกติครูเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ขณะที่การสอนแบบโครงการเด็กเป็นคนเลือกที่จะทำกิจกรรมที่หลากหลายที่ครูเตรียมให้

4. ในการเรียนการสอนปกติ ครูเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถแล้วถ่ายทอดสู่เด็กขณะที่ทำสอนแบบโครงการเด็กจะถูกมองว่าเป็นผู้มีความสามารถ ครูเป็นผู้คอยช่วยกระตุ้นให้เด็กพัฒนาในบางจุดที่ยังด้อยอยู่

5. ในการเรียนการสอนแบบปกติ ครูเป็นผู้สร้างเด็กให้เกิดการเรียนรู้และมีผลสำเร็จทางการเรียนที่ดี ขณะที่การสอนแบบโครงการ ทั้งครูและเด็กร่วมกันสร้างการเรียนรู้และผลสำเร็จทางการเรียนไปด้วยกัน

ตาราง 1 การเปรียบเทียบการจัดประสบการณ์แบบโครงการกับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อม

การจัดการศึกษาแบบเตรียมความพร้อม ต้องการทักษะ ต้องการแรงดลใจจากภายนอก	การจัดประสบการณ์แบบโครงการ ประยุกต์ทักษะนำมาใช้ ต้องการแรงดลใจจากภายใน
- ความตั้งใจในการทำงานของเด็กมาจากครูและเป็นแหล่งของแรงดลใจภายนอก - ครูเป็นผู้เลือกกิจกรรมทางการเรียน และการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่เห็นว่าเหมาะสมกับระดับที่ศึกษา - ครูเป็นผู้รอบรู้ทุกด้าน และมองว่าเด็กเป็นผู้ไม่รู้ - ครูเป็นผู้ที่สามารถกำหนดการเรียนรู้และความสำเร็จของเด็ก	- ความสนใจของเด็กและการให้เด็กได้มีส่วนร่วม เป็นการส่งเสริมความมานะพยายาม และเป็นแรงบันดาลใจภายในที่สำคัญ - เด็กสามารถเลือกทำกิจกรรมต่างๆ ที่ครูจัดเตรียมโดยค้นหาระดับที่เหมาะสมและท้าทาย - เด็กเป็นผู้เชี่ยวชาญ โดยมีครูเป็นผู้แนะนำ - เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และประเมินความสำเร็จของตนเองร่วมกับครู

ที่มา : (เปลว ปุริสาร. 2543 : 21; อ้างอิงจาก Katz and Chard. 1994. *Engaging Childrens minds. : The Project Approach.* 19)

นอกจากนี้ ยังกล่าวว่า การสอนแบบโครงการ มีสาระสำคัญดังนี้

1. หัวข้อของโครงการ (Topic) และการเลือกหัวข้อของโครงการ หัวข้อโครงการต้องมาจากความสนใจและความต้องการของเด็ก ครูมีเกณฑ์ในการเลือกหัวข้อโครงการดังนี้

- 1.1 เป็นหัวข้อที่เด็กทุกคนหรือเด็กส่วนใหญ่ของกลุ่มสนใจ
- 1.2 มีแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นเพียงพอที่จะจัดทำกิจกรรมในหัวข้อโครงการนี้ได้
- 1.3 เป็นหัวข้อที่เด็กพอจะมีประสบการณ์อยู่บ้างแล้ว
- 1.4 เป็นหัวข้อที่เด็กสามารถใช้ประสบการณ์ตรงในการค้นหาข้อมูลข้อเท็จจริงได้
- 1.5 เป็นเรื่องที่จริง สามารถให้เด็กมีประสบการณ์ตรงกับเรื่องนั้นได้
- 1.6 เป็นเรื่องที่เปิดโอกาสให้มีการร่วมมือกันในการทำงาน
- 1.7 เป็นเรื่องที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ สร้างสิ่งของเล่นหรือสมมติ
- 1.8 เป็นหัวข้อที่มีความสัมพันธ์กับจุดประสงค์ของการเรียน การสอน
- 1.9 เด็กมีโอกาสใช้ทักษะต่าง ๆ ในการเรียนรู้
- 1.10 ผู้ปกครองมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการ

2. กิจกรรมหลัก ๆ ในการสอนแบบโครงการ (Project Activities) โครงการแต่ละโครงการจะมีกิจกรรมหลัก ๆ ประกอบอยู่เสมอ ได้แก่

- 2.1 กิจกรรมการศึกษาค้นคว้า (Investigation Activities)
- 2.2 กิจกรรมสร้าง (Construction Activities)
- 2.3 การเล่นสมมติ (Dramatic Play)

3. โอกาสแห่งการเรียนรู้ (Learning Opportunities) การสอนแบบโครงการเป็นโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้หลายอย่างผ่านกิจกรรมของโครงการ เช่น การแสดงออกทางภาษา การเล่าเรื่อง การอ่าน การเขียนทางคณิตศาสตร์ เช่น การเปรียบเทียบ ความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ เช่น การสร้างหรือการเล่นอื่น ๆ สิ่งที่ได้เรียนรู้และเกิดการพัฒนาในการสอนแบบโครงการ

3.1 ความรู้ (knowledge)

3.2 ทักษะ (skills)

3.3 คุณลักษณะการอยากรู้ อยากเรียน (disposition)

3.4 ความรู้สึก (feelings)

4. เด็กเป็นผู้เลือก (Children Making Choices) ในการสอนแบบโครงการ เด็กมีโอกาเลือกในหลาย ๆ ทาง สิ่งที่ดีเด็กเลือกก่อให้เกิดผลทางการเรียนอย่างหลากหลาย คือ การให้เกิดพัฒนาการเรียนรู้ทางสติปัญญา (Cognitive) พัฒนาการทางสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) พัฒนาการทางสังคม (Social) พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional) และพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral) ผลทางการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นบางประการ เกิดขึ้นในกระบวนการแก้ปัญหาของเด็ก บางประการเกิดจากผลการทำงานตามกระบวนการแก้ปัญหา ที่ได้พบกับทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวเด็กมีโอกาเลือกที่จะเลือกในหลาย ๆ ทาง คือ

4.1 โอกาสในการเลือกงานที่จะทำ

4.2 โอกาสในการเลือกเวลาที่จะทำ

4.3 โอกาสในการเลือกสถานที่ที่จะทำ

4.4 โอกาสเลือกเพื่อนที่จะทำงานด้านต่าง ๆ

5. บทบาทครู (The role Teacher) ครูเป็นผู้เฝ้าติดตามความสนใจของเด็กจัดเตรียม กิจกรรมตามความต้องการของเด็ก และเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาของเด็ก กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

6. การจัดนิทรรศการในห้องเรียน (Classroom Display) ห้องเรียนในการสอนแบบนี้จัดตกแต่งโดยผลงานของเด็ก แสดงกระบวนการทำงานของเด็ก นอกจากจะให้ผู้อื่นเห็นทิศทางการดำเนินงานของโครงการของเด็กแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กระลึกถึงสิ่งที่ตนเองทำอยู่ ทำให้เด็กสามารถศึกษาได้อย่างลุ่มลึก

7. ระยะต่าง ๆ ของโครงการ (Phase of work)

1.1 ระยะที่ 1 วางแผน / เริ่มต้นโครงการ (Planning and Getting Started)

1.2 ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ (Project in progress)

1.3 ระยะที่ 3 คิดทบทวนและสรุป (Reflection and Conclusions)

การจัดการเรียนการสอนแบบโครงการเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรื่องที่จะศึกษาด้วยตนเอง โดยการกำหนดประเด็นปัญหาขึ้นตามความสนใจ แล้วใช้กระบวนการแก้ปัญหาในการศึกษาความรู้ตามวิธีการของตน สรุปหลักการแบบโครงการได้ ดังนี้

1. เด็กศึกษาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึกลงไปรายละเอียดของเรื่องนั้น ๆ จนพบคำตอบที่ต้องการ

2. เรื่องที่เด็กศึกษาเป็นเรื่องที่เด็กเป็นผู้เลือกเองตามความสนใจ ประเด็นที่ศึกษาก็เป็นประเด็นที่เด็กตั้งคำถามขึ้นเอง

3. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มุ่งให้เด็กมีประสบการณ์ตรงกับเรื่องที่ศึกษานั้น โดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้สังเกตอย่างใกล้ชิด จากแหล่งความรู้เบื้องต้น

4. ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เด็กได้ประสบความสำเร็จ และความล้มเหลวในวิธีการแสวงหาความรู้ตามวิธีของตัวเอง

5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ให้เด็กได้ประสบความสำเร็จ และความล้มเหลวในวิธีการแสวงหาความรู้ตามวิธีของเด็กเอง

6. เมื่อเด็กได้ค้นพบคำตอบแล้ว เด็กจะนำความรู้ใหม่ที่ได้นั้นมาเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการของเด็กเอง อาจจะเป็นงานเขียน งานวาดภาพระบายสี การสร้างแบบจำลอง การเล่นเกมสมมติ การทำหนังสือ หรือรูปแบบอื่น ๆ

7. เด็กได้นำเสนอความรู้ต่อเพื่อน ๆ และคนอื่น ๆ อันจะแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของกระบวนการศึกษาของตน และเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จนั้น

สรุปว่า ลักษณะการจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ มีกิจกรรมที่หลากหลาย เปิดกว้างสำหรับเด็กในการเลือก กิจกรรมต่างๆตามความสนใจโดยการร่วมมือกันวางแผนกำหนดแนวทางการเรียนรู้ และให้ระยะเวลาที่พอเพียงกับความต้องการของเด็ก มีครูเป็นผู้ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกกระตุ้นให้คิดและเป็นผู้ร่วมงาน โดยเด็กจะสามารถตัดสินใจเลือกดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในโครงการร่วมกันอันเป็นผลมาจากความสนใจและความท้าทายของโครงการ

3.7 ความสัมพันธ์ของการจัดประสบการณ์แบบโครงการกับการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม

การจัดประสบการณ์แบบโครงการ มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก เพราะเด็กจะต้องทำงานร่วมกันมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างชัดเจน ทั้งนี้จะเห็นได้จากแนวความคิดและทฤษฎีของนักการศึกษาคนสำคัญที่กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

ไวทสกี้ (ยาวพา เตชะคุปต์. 2542 ; อ้างอิงจาก Vygotsky. 1995) ได้กล่าวว่าเด็กทุกคน เมื่อเกิดมาก็พร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสนใจใคร่รู้สิ่งแปลกใหม่รอบตัว ต้องการที่จะมีปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ถ้าครูมีความเข้าใจและจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามความสนใจ จะทำให้เด็กเรียนรู้อย่างมีความหมายมีทัศนคติดีต่อการเรียนรู้ และมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลรอบข้าง เช่นครู เพื่อนพ่อแม่ผู้ปกครอง เพราะบุคคลเหล่านี้จะให้ข้อมูลสนับสนุนช่วยเหลือให้เด็กเกิดความคิดและเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา โดยเฉพาะครูมีหน้าที่ในการเตรียมสภาพแวดล้อมให้การแนะนำ กระตุ้นให้คิด และให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาจากการทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อน ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข

แนวคิดแบบพิพัฒนานิยม (Progressive) ของ John Dewey (Edwards ; Gandini and Forman. 1993 : 151 – 169) ได้มีการนำมาใช้อย่างมากเพื่อส่งเสริมให้เด็กได้มีอิสระเรียน ได้ชี้ให้เห็นว่าธรรมชาติของเด็กมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมและต้องการพึ่งพาตนเองดังนั้นเด็กควรมีสติในการแสดงความคิดเห็น ได้เรียนรู้จากการกระทำและมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งแวดล้อม ได้เล่นอย่างอิสระ ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำงานกันอย่างมีความสุขจากการเรียนรู้ในโรงเรียนซึ่งเปรียบเสมือน ชุมชนจำลองของสังคม

จากแนวคิดดังกล่าวจะพบว่ารูปแบบการจัดประสบการณ์แบบโครงการนั้น ได้เน้นความสำคัญของการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับพัฒนาการความสามารถและใช้วิธีการที่เหมาะสมกับเด็กตามทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนของ บรูเนอร์ ซึ่งบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กต้องยอมรับความสามารถ โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจได้กระทำการต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ตามทฤษฎีการพัฒนาการทางสังคมของอิริคสันที่เน้นความสำคัญว่าเด็กจะเติบโตเป็นผู้มีบุคลิกภาพดีและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ต้องได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคมที่ดี สามารถแสดงความรู้สึกและพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ จึงจะประสบความสำเร็จในชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมทางสติปัญญา และทักษะของเด็กตามทฤษฎีของเพียเจต์ และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ไวทสกี้ ที่กล่าวว่า เด็กจะเกิดการเรียนรู้พัฒนาการสติปัญญาและทัศนคติขึ้นเมื่อ

มีการปฏิสัมพันธ์และร่วมงานกับผู้อื่นเช่น เช่น ผู้ใหญ่ ครู เพื่อนในสภาพแวดล้อมหรือสภาวะที่กระตุ้นให้เด็กมีประสบการณ์การแก้ปัญหา

จากความแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าการจัดประสบการณ์แบบโครงการสามารถส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมของเด็กได้ดี ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มาจากความสนใจของเด็ก ซึ่งเป็นเรื่องธรรมชาติของเด็กอยู่แล้วถ้าเขาสนใจสิ่งใดก็จะทำให้ช่วงความสนใจยาวนานกว่าในสิ่งที่ผู้ใหญ่ยัดเยียดให้ นอกจากนี้เด็กยังสามารถวางแผนทำกิจกรรม และคิดหาวิธีแก้ปัญหาาร่วมกันกับเพื่อน ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเกิดทักษะทางสังคมที่ดีกับเพื่อนและผู้อื่น

3.8 งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

งานวิจัยในต่างประเทศ

คอลลินส์ (วัฒนา มัคคสมัน. 2539; อ้างอิงจาก Knoll. 1996 : 87 – 92) ได้ทำการศึกษาวิจัยโดยใช้การจัดประสบการณ์แบบโครงการในระยะแรกของการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการขึ้น พบว่าเด็กในกลุ่มทดลองที่ใช้การจัดประสบการณ์แบบโครงการ สามารถทำแบบทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐานที่เน้นการเขียน การอ่าน และคณิตศาสตร์ได้สูงกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมที่มาจากการสอนที่เน้นการเขียนโดยตรงและมีลักษณะทางสังคมและมีทัศนคติที่ดี และพฤติกรรมเอื้อเพื่อสังคมช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้นำไปสู่แนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาโดยเน้นการยึดเด็กเป็นสำคัญ

การ์ดเนอร์ (จิรภรณ์ วสุวัต. 2540 : 71 – 72 ; อ้างอิงจาก Gardner. 1989) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีความหลากหลายทางสติปัญญา พบการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นรูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีที่ส่งเสริมสติปัญญาให้กับเด็กทั้ง 7 ด้าน ได้อย่างเหมาะสมที่สุดวิธีหนึ่ง และพบว่าด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็น 1 ใน 7 ด้านของทฤษฎีความหลากหลายทางสติปัญญาที่สอดคล้องกับการพัฒนาทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

แรบบิตต์ (จิรภรณ์ วสุวัต. 2540 : 72 ; อ้างอิงจาก Rabitti. 1992) ได้ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการของโรงเรียนอนุบาลที่ประเทศอิตาลี พบว่าบทบาทครูมีความสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กในโครงการ กล่าวคือ ครูต้องแสดงให้เห็นว่าครูยอมรับในความคิดเห็นของเด็ก สนับสนุนช่วยเหลือให้เด็กสามารถพัฒนาความคิดที่มีโครงการให้เด็กใช้ความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ครูส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการพึ่งพาตนเองให้กับเด็ก จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าบทบาทครูมีอิทธิพลต่อการดำเนินจัดประสบการณ์แบบโครงการอย่างมาก และบทบาทครูสอดคล้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมอีกด้วย

งานวิจัยในประเทศ

วัฒนา มัคคสมัน (2539 : 121) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการสอนโดยการจัดประสบการณ์แบบโครงการในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยอนุบาล พบว่าการจัดประสบการณ์แบบโครงการสามารถส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับเด็กในกลุ่มทดลองใช้รูปแบบซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาเด็กไปสู่การพึ่งพาตนเอง

จิรภรณ์ วสุวัต (2540 : 163) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมจริยธรรมทางสังคมของเด็กวัยอนุบาล ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ โดยใช้การจัดประสบการณ์แบบโครงการ ได้ทดลองใช้โปรแกรมและประเมินระดับจริยธรรมทางสังคมของเด็กด้านกลวิธีการเจรจาเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันระดับ 2 โดยใช้การจูงใจหรือความร่วมมือ และด้านการให้และการรับประสบการณ์ร่วมกันระดับ 2 โดยพิจารณาความเหมือนทาง

ความคิดหรือประสบการณ์ของเด็กวัยอนุบาลกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติ ผลการทดสอบสมมติฐานการศึกษาวิจัยพบว่าโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น สามารถส่งเสริมระดับจริยธรรมทางสังคม ทั้งสองด้านให้พัฒนาขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เปลว บุริสาร (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ โดยได้ทำการทดลองกับเด็กปฐมวัยที่มีความสามารถในการแก้ปัญหา สูงยิ่งขึ้นกว่าเดิมทั้ง 2 กลุ่ม ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

จากแนวคิด หลักการและงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้รับการพัฒนาทักษะ กระบวนการเรียนรู้และการแก้ปัญหา ได้ปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และบุคคล ที่อยู่รอบตัวเด็ก ทำให้เด็ก เกิดความรู้สึกที่ดีสามารถทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนได้อย่างมีความสุข โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ชี้นำ รับฟังความคิดความสามารถและการกระทำของเด็ก ทำให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และเกิดการ พัฒนาทั้งด้านทักษะความรู้ คุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้เด็กเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของการศึกษา

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้วิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย-หญิง ที่มีปัญหาทางพฤติกรรม อายุระหว่าง 5-6 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ของโรงเรียนเศรษฐบุตรอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ที่มีปัญหาทางพฤติกรรม กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 12 คน ของโรงเรียนเศรษฐบุตรอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยมีขั้นตอนการคัดเลือกดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างนี้ได้มาจากเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมโดยมีใบรับรองจากแพทย์ จำนวน 4 คน
2. ได้มาจากการคัดเลือกโดยใช้แบบสำรวจของ ดร. ผดุง อารยะวิญญู (2533) โดยให้ครูประจำชั้นทั้ง 3 ห้อง เป็นผู้สังเกตและบันทึกความถี่ของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นแต่ละวัน เป็นระยะเวลา 2 เดือน (เดือนมิถุนายน ถึงเดือนกรกฎาคม 2546) แล้วนำเด็กที่มีคะแนนรวม (ความถี่) ของการเกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่มีจำนวนครั้งมากที่สุดมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่

1. แผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
2. แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

ขั้นตอนในการสร้างแผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และหลักการจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการของ ผศ. ดร. พัชร ผลโยธิน (2542) ดร. วรนาท รักสกุลไทย (2544) ดร. สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2543) ดร. วัฒนา มัคคสมัน (2539) จิรภรณ์ วสุวัต (2540) เปลว บุริสาร (2542) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
2. สังเกตการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ณ โรงเรียนเกษมพิทยาแผนกอนุบาล โรงเรียนอนุบาล ณ ดรุณ โรงเรียน เดอะซิตีส์สกูล (The City School)

3. สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี หลักการ และรูปแบบการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

4. สร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ซึ่งกำหนดขั้นตอนดำเนินการเป็น 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 วางแผนและเริ่มต้นโครงการ

ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ

ระยะที่ 3 สรุปและอภิปรายผลโครงการ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ระยะที่ 1 วางแผนและเริ่มต้นโครงการ

- (1) สร้างและสังเกตความสนใจของเด็ก
- (2) กระตุ้นความสนใจในการกำหนดหัวเรื่อง
- (3) นำเสนอและเลือกหัวเรื่องที่เด็กสนใจ
- (4) เด็กร่วมกันเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เดิม
- (5) กำหนดประเด็นที่จะศึกษา
- (6) แจกข่าวสารถึงผู้ปกครอง

ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ

- (1) รวบรวมและสรุปประเด็นปัญหา / ข้อสงสัยที่ศึกษา โดยการเขียนเป็นแผนภูมิความคิด
- (2) จัดลำดับประเด็นปัญหาเพื่อวางแผนจัดกิจกรรมในการศึกษาหาข้อมูล
- (3) ดำเนินการศึกษาและสืบค้นตามประเด็นปัญหาที่เด็กสนใจ
- (4) สรุปความรู้ที่ได้ศึกษา

ระยะที่ 3 สรุปและอภิปรายผลโครงการ

- (1) สรุปความรู้ความเข้าใจที่ได้ศึกษา
- (2) นำเสนอผลงาน / จัดนิทรรศการและเปลี่ยนประสบการณ์
- (3) ประเมิน / อภิปรายผลการทำโครงการ
- (4) วางแผนเข้าสู่การทำโครงการใหม่

5. สร้างคู่มือการใช้แผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ประกอบด้วย คำชี้แจงการใช้แผน หลักการจัดประสบการณ์ แนวทางการดำเนินการและแผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

6. นำคู่มือการใช้แผนและแผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามหลักการทฤษฎี แนวคิด และรูปแบบการจัดประสบการณ์แบบโครงการ รายนามผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีดังนี้

1. ดร. วรนาท รักสกุลไทย	ผู้อำนวยการฝ่ายอนุบาลโรงเรียนเกษมพิทยา
กรุงเทพมหานคร
2. อาจารย์สุทธาภา โชติประดิษฐ์	อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา
มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี
3. อาจารย์ เปลว ปุริสาร	อาจารย์ผู้สอนโรงเรียนบ้านจานทองกวาววิทยาจ.ร้อยเอ็ด
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

7. ปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความเห็นตรงกันอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ถือเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งผลการตรวจแผนจัดประสบการณ์แบบโครงการพบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มีความเห็นตรงกันว่าแผนมีความเหมาะสมใช้ได้ และได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้ ดร.วรรณาท รักสกุลไทย ให้ข้อคิดว่าการจัดกิจกรรมโครงการ ควรยืดกระบวนการ 5 ลักษณะ คือ การอภิปราย การทำงานภาคสนาม การนำเสนอ การค้นคว้า และการจัดแสดง อาจารย์เปลว ปุริสาร เสนอให้เพิ่มบทบาทของผู้ปกครอง อาจารย์สุทธาภา โชติประดิษฐ์ ให้ข้อคิดว่าการนำเสนอ นอกจากผลงานทางศิลปะแล้วอาจเป็นการแสดงบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร เชิดหุ่นก็ได้จากข้อเสนอแนะดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาปรับแก้เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

8. นำแผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่ปรับแก้แล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 4 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อบกพร่องของแผนอีกครั้ง

9. จากนำแผนการจัดประสบการณ์ไปทดลองใช้ (Try out) ตามขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมทั้ง 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 วางแผนและเริ่มต้นโครงการ ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ และระยะที่ 3 สรุปและอภิปรายผลโครงการ พบว่า ทุกระยะ เด็กสามารถปฏิบัติได้ตามตามประเด็นปัญหาหรือข้อสงสัยที่เด็กสนใจต้องการรู้ และเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในคู่มือ ส่วนที่ต้องปรับเปลี่ยนเป็นเรื่องของช่วงระยะเวลาในการทำกิจกรรมในแต่ละวันยืดหยุ่นไม่เท่ากัน จากเดิมกำหนดไว้ประมาณวันละ 40 นาที ปรับเป็น 40 - 50 นาที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็กและลักษณะของกิจกรรม นอกจากนี้ยังปรับโครงสร้างกระบวนการขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมให้มีความชัดเจนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร เกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยศึกษาวิธีการสังเกตพฤติกรรม และการบันทึกพฤติกรรม

2. ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม และเครื่องมือวัดพฤติกรรมทางสังคม ของ สุรัสวดี ปุณโชติ (2539) ชไมมน ศรีสุรักษ์ (2540) เทียมใจ พิมพ์วงศ์ (2541) ศิริรัตน์ ชูชีพ (2544) เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับ จุดประสงค์ รูปแบบ และจากการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 5-6 ปี เป็นเวลา 1 สัปดาห์

3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในข้อ 1 และ 2 มาสร้างเกณฑ์การประเมินให้ครอบคลุมพฤติกรรมที่แสดงถึงการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม ได้แก่ การช่วยเหลือ การยอมรับ และการให้ความร่วมมือ โดยสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม แบบมาตราส่วนประเมินค่ากำหนดตัวเลข (Numerical Rating Scales) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการสังเกตพฤติกรรมออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับคะแนน 2, 1 และ 0

4. กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการสังเกตพฤติกรรมออกเป็น 3 ระดับ คือ

ระดับคะแนน 2 บันทึกเมื่อ เด็กแสดงพฤติกรรมทางสังคมด้วยตนเอง

ระดับคะแนน 1 บันทึกเมื่อ เด็กแสดงพฤติกรรมทางสังคมโดยให้ผู้อื่นคอยเตือน

ระดับคะแนน 0 บันทึกเมื่อ เด็กไม่เกิดพฤติกรรมหรือปฏิเสธพฤติกรรมทางสังคม

5. สร้างคู่มือประกอบคำแนะนำในการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

6. นำแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย มาทดลองใช้กับเด็กที่มีอายุ 5 – 6 ปี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม เพื่อศึกษาความชัดเจนของแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

7. นำแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงคุณโครงสร้าง เพื่อแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสมของแบบสังเกต รายนามผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีดังนี้

1. รศ.ดร. เยาวพา	เดชะคุปต์	อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. รศ. วราภรณ์	รักวิชัย	ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการโรงเรียนสาธิต ฝ่ายประถม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อาจารย์พนิดา	ชาตยาภา	อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาการศึกษาศาสตร์
สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาเขตกรรณ

8. นำคู่มือประกอบคำแนะนำในการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน
ตั้งรายนามข้างต้น ตรวจสอบความสอดคล้องความเหมาะสมของจุดประสงค์การสังเกตและการใช้ภาษา

9. นำแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมและคู่มือประกอบคำแนะนำในการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม
ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความเห็นสอดคล้องกันอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ถือว่าเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม
มาปรับปรุงแก้ไขตาม ซึ่งจากการตรวจสอบ ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้ปรับปรุงการใช้ภาษาในคู่มือประกอบคำแนะนำให้
กระชับและชัดเจนขึ้น

การแสดงผลหลักฐานความเที่ยงตรงของแบบสังเกต

ในการแสดงผลหลักฐานความเที่ยงตรงของแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม โดยนำแบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อให้แบบสังเกตมีความถูกต้องตามหลัก วิชาการ
เหมาะสมกับการนำไปสังเกตพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย โดยการลงความเห็นและให้คะแนนแบบสังเกต เป็น
+1 , 0 และ -1 (บุญเชิด ภิญโญนนท์พงษ์. 2527 : 69)

- เมื่อ +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อรายการวัดจุดประสงค์ข้อนั้น
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อรายการวัดจุดประสงค์ข้อนั้นหรือไม่
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อรายการไม่วัดจุดประสงค์ข้อนั้น

แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์แบบสังเกตที่เหมาะสม
มีค่า IOC มากกว่า หรือเท่ากับ 0.5 จึงถือว่าใช้ได้ (บุญเชิด ภิญโญนนท์พงษ์. 2526 :89) ซึ่งในการ
วิจัยครั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มีความเห็นตรงกันข้อรายการ จุดประสงค์ มีความสอดคล้องกันไม่ต้องแก้ไขแต่
อย่างไร ดังนั้นค่า ดัชนี IOC = 1 ทุกข้อ

10. การหาความเชื่อมั่นของแบบสังเกต โดยการนำแบบสังเกตไปทดลองใช้ กับเด็กอายุระหว่าง 5 – 6 ปี
ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 คน ผู้วิจัยกับผู้ช่วยผู้วิจัย ร่วมกันสังเกตแล้วนำคะแนนมาคำนวณหาความเชื่อมั่น
ของผู้สังเกต 2 คน โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต RAI ของเบอร์รี – สต็อก (Burry -Stock 1996 :256)
และในการทดลองนี้ได้ค่า RAI = 0.89 ถือว่าใช้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองโดยใช้การวิจัยแบบ One - group Time Series ให้เหมาะสมกับงานวิจัย ดังตาราง

ตาราง 2 แบบแผนการทดลอง

ก่อนทดลอง		ช่วงเวลาทดลอง	
T0		X, T1, X, T2, X, T3, X, T8	
เมื่อ	T0	แทน	การสังเกตก่อนการทดลอง
	X	แทน	การดำเนินการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
	T1, T2, T3, ...T8	แทน	การสังเกตตลอดช่วงเวลาทำการทดลอง

การดำเนินการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. สร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์
2. จัดเตรียมสภาพแวดล้อมภายในสถานที่ทำการทดลองให้เหมาะสม
3. จัดเก็บข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data) ด้านการช่วยเหลือ การยอมรับ การให้ความร่วมมือ

โดยผู้ช่วยผู้วิจัยจำนวน 1 คน ทำการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์ จากการจัดประสบการณ์แบบปกติของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 คน เป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน โดยบันทึกผลการสังเกตทั้ง 4 วัน ลงในแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

ตาราง 3 วันและเวลากิจกรรมที่ทำการทดลองและการสังเกต

การจัดกิจกรรม	ระยะเวลาทำการทดลอง	วันที่ทำการทดลอง	เวลา
การจัดประสบการณ์แบบปกติ	1 สัปดาห์ ก่อนทดลอง	วันจันทร์, อังคาร , พุธ, พฤหัสบดี	10.00 - 10.30
จัดประสบการณ์แบบโครงการ	8 สัปดาห์	วันจันทร์, อังคาร , พุธ, พฤหัสบดี	10.00 - 10.30

4. แจ้งข้อมูลข่าวสารการจัดประสบการณ์แบบโครงการให้ผู้ปกครองของเด็กกลุ่มตัวอย่างทราบเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการจัดกิจกรรม และบทบาทของผู้ปกครองต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กตามแนวการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

5. การดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบการจัดประสบการณ์แบบโครงการ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

- 5.1 ระยะที่ 1 วางแผนและเริ่มต้นโครงการ
- 5.2 ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ
- 5.3 ระยะที่ 3 สรุปและอภิปรายผลโครงการ

โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตนเอง ตั้งแต่ระยะที่ 1 ถึงระยะที่ 3 ดังมีรายละเอียดของการจัดประสบการณ์แบบโครงการทั้ง 3 ระยะ ดังนี้

ตาราง 4 รูปแบบการดำเนินการจัดกิจกรรมแบบโครงการ 3 ระยะ

ระยะ	กระบวนการจัดประสบการณ์
ระยะที่ 1 วางแผนและเริ่มต้นโครงการ (ระยะเวลาดำเนินโครงการประมาณ 2 สัปดาห์) 1. สังเกตความสนใจ/สร้างสถานการณ์ 2. กำหนดหัวเรื่องโครงการ 3. เด็กเสนอความคิดแลกเปลี่ยนประสบการณ์เดิม	♦ ครูสังเกตความสนใจของเด็ก หรือสร้างสถานการณ์ เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในสิ่งที่น่าสนใจ ต้องการจะเรียนรู้ ♦ เด็กและครูร่วมกันสนทนาอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่สนใจ ♦ ครูสังเกตจุดบันทึก และยอมรับความคิดเห็น ♦ เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อลงมติเลือกหัวเรื่อง สำหรับเรียนโครงการ ♦ นำหัวเรื่องโครงการมาเขียนเป็นแผนภูมิโยงมุม (Web) เพื่อนำไปขยายเนื้อหาตามที่เด็กต้องการจะศึกษา ♦ ครูกระตุ้นด้วยการตั้งคำถามนำเพื่อให้เด็กเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับหัวเรื่องที่ศึกษา เพื่อหาความรู้ความเข้าใจของเด็ก ♦ ครูแนะนำวิธีการนำเสนอประสบการณ์เดิมรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเล่า วาดภาพ การปั้น เป็นต้น แล้วให้เด็กเลือกใช้ตามความสนใจของเด็ก ♦ ครูยอมรับ และชื่นชมการแสดงออกของเด็ก จัดบันทึกสาระความรู้ประสบการณ์เดิมของเด็ก ♦ นำผลงานของเด็กมาจัดแสดง ตกแต่งในห้องเรียนสร้างความสนใจและความภาคภูมิใจให้เด็ก

ตาราง 4(ต่อ)

ระยะ	กระบวนการจัดประสบการณ์
4. กำหนดประเด็นที่จะศึกษา	♦ ครูเชิญชวน ด้วยการตั้งคำถามนำให้เด็กตั้งคำถามเพื่อหาประเด็นที่จะศึกษาหรือสิ่งที่อยากรู้ ในหัวเรื่องโครงการ ♦ เด็กร่วมกันตั้งคำถามที่สงสัยและต้องการศึกษา ♦ ครูรวบรวมคำถามและบันทึกประเด็นปัญหาลงในแผนภูมิ ♦ นำคำถามมาสรุปประเด็น และจัดหมวดหมู่คำถามเพื่อร่วมกันวางแผนศึกษาค้นหาคำตอบตามลำดับของปัญหา
5. แจงข่าวสารให้ผู้ปกครองทราบ	♦ แจงข่าวสารให้ผู้ปกครอง เพื่อนำเสนอเกี่ยวกับหัวเรื่องโครงการและรูปแบบการจัดประสบการณ์ ขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการช่วยหาข้อมูลหรือสื่อวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับหัวเรื่องที่เด็กกำลังศึกษา เพื่อเป็นการขยายประสบการณ์ให้แก่เด็ก
ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ (ระยะดำเนินโครงการ 4 สัปดาห์) 1. เลือกปัญหาที่จะศึกษา 2. วางแผนคิดหาวิธีศึกษาหาข้อมูล	บทบาทครู การดำเนินกิจกรรมโครงการในระยะเริ่มต้น ครูมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เด็กคิด พิจารณา ตัดสินใจเพื่อคัดเลือกหัวเรื่องที่จะนำมาทำโครงการร่วมกัน ส่งเสริมให้เด็กรู้จักการยอมรับความคิดเห็นของส่วนรวมอย่างมีเหตุผล โดยครูรับฟังและยอมรับความคิดเห็นของเด็กชมเชย ช่วยเหลือให้กำลังใจขณะที่เด็กปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ สังเกตจดบันทึกความสนใจและพฤติกรรมของเด็กแต่ละคนความคิดเห็นการแสดงออกของเด็ก ♦ เด็ก ๆ ร่วมกันทบทวนคำถามที่จะศึกษา แล้วคัดเลือกคำถามจากแผนภูมิมาศึกษาอย่างลึกซึ้งทีละ 1 คำถาม ♦ ครูกระตุ้นให้เด็กช่วยกันวางแผนหาวิธีศึกษาค้นคว้าในประเด็นคำถาม จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น - การสอบถามหาคำตอบจากผู้ปกครอง - การสัมภาษณ์จากผู้รู้ - เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ - การค้นคว้าในห้องสมุด หรือจากหนังสือ - การสำรวจ สังเกตจริงในภาคสนาม - การทดลอง - ดูวีดิทัศน์ หรือสื่อจากอินเทอร์เน็ต - กิจกรรมศิลปะ ต่าง ๆ ฯลฯ

ตาราง 4 (ต่อ)

ระยะ	กระบวนการจัดประสบการณ์
3. เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อศึกษาค้นหาคำตอบตามประเด็นคำถามหัวเรื่องโครงการ	♦ เด็กดำเนินการค้นหาความรู้ หาคำตอบที่ต้องการจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ตามแผนที่วางไว้ เช่น สืบรวจ สอบถามผู้รู้ ฯลฯ ♦ ครูสังเกตการศึกษาค้นคว้าของเด็กและร่วมสนทนาพูดคุย กระตุ้นสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ในการทำโครงการร่วมกัน ♦ ครูคอยช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก แนะนำวิธีเรียนรู้การทำงานของเด็กขณะปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ ♦ ครูสังเกตและบันทึกข้อมูลสาระการเรียนรู้ของเด็ก ชื่นชม และให้ข้อมูลย้อนกลับทางบวก ♦ เด็กนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ มาใช้ในการพัฒนางานโครงการ เพื่อแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการทำกิจกรรม และปรับปรุงเมื่อพบอุปสรรคในการทำงาน
4. สรุปความรู้และประสบการณ์ใหม่ที่ได้จากการศึกษา	♦ เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมแต่ละคำถาม นำประสบการณ์ใหม่ หรือสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้เพิ่มเติมลงในแผนภูมิเครือข่ายการเรียนรู้ ♦ เด็กและครูร่วมกันทบทวนสาระการเรียนรู้ที่ผ่านมาจากผลงานต่างๆ ภาพถ่ายการทำงาน การรายงานขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมในโครงการ การจัดทำสารนิทัศน์แสดงการทำงานที่ต่อเนื่องของเด็ก ♦ เชิญชวนให้เด็กทดสอบสิ่งที่ได้จากการโครงการ เพื่อค้นหาคือปรับปรุงแก้ไข ♦ เมื่อสังเกตเห็นว่าเด็กทุกคนพอใจในผลงานที่ปฏิบัติ และให้ความสนใจในกิจกรรมน้อยลง ครูเชิญชวนให้เด็กคิดวางแผนสรุปความรู้ความเข้าใจใหม่ ซึ่งนำไปสู่ระยะสุดท้ายของการทำกิจกรรมในโครงการ บทบาทครู การดำเนินกิจกรรมโครงการในระยะที่สอง ครูมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เด็กคิด วางแผนและลงมือปฏิบัติ สืบค้นข้อมูล ที่เป็นความรู้ความเข้าใจใหม่จากการทำโครงการ ครูให้การช่วยเหลือแนะนำ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และแหล่งข้อมูลความรู้ สำหรับการค้นหาคำตอบ ครูยอมรับความคิด การแสดงออกของเด็ก บันทึกพฤติกรรมขณะปฏิบัติกิจกรรม และ สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ของเด็ก ชื่นชม และให้ข้อมูลย้อนกลับในทางบวก

ตาราง 4 (ต่อ)

ระยะ	กระบวนการจัดประสบการณ์
ระยะที่ 3 สรุปและอภิปรายผลโครงการ (ระยะเวลาดำเนินโครงการประมาณ 2 สัปดาห์) 1. สรุปความรู้ความเข้าใจที่ได้ศึกษา 2. นำเสนอผลงาน แลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้จากการทำโครงการ 3. สิ้นสุดโครงการ	♦ เด็กและครูร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ ♦ เมื่อสังเกตเห็นว่าเด็กทุกคนพอใจในผลงานที่ทำและต้องการนำเสนอผลงาน ครูเชิญชวนให้เด็กร่วมกันคิดวางแผนนำเสนอผลงานที่ทำในโครงการ ♦ เด็กร่วมกันคิดวางแผนจัดแสดงผลงานที่ทำในโครงการ ♦ แนะนำให้เด็กแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการเตรียมแสดงผลงาน เช่น การเชิญชวนนักเรียน ครู ห้องใกล้เคียง ชมผลงาน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น ♦ เด็กช่วยเหลือกันในการจัดแสดงผลงาน โดยการนำผลงานมาตกแต่งให้ดูโดดเด่นสวยงาม ♦ จัดแสดงผลงาน ♦ เมื่อสิ้นสุดการนำเสนอโครงการ ครูและเด็กร่วมกันประเมินความสำเร็จของโครงการ และร่วมกันหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการนำเสนอผลงานโครงการ ♦ เด็กช่วยกันเก็บรวบรวมผลงานที่จัดแสดงต่าง ๆ ♦ ปิดโครงการ บทบาทครู การดำเนินกิจกรรมโครงการในระยะสรุป ครูมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เด็กคิด พิจารณาและตัดสินใจที่จะยุติโครงการ สังเกต ความสนใจของเด็กหันเหไประหว่างทำโครงการ กระตุ้นให้เด็กคิดหาแนวทางสรุปโครงการและการจัดแสดงผลงาน คอยช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ เช่น ชมยอมรับความคิดเห็นและการแสดงออกของเด็ก บทบาทผู้ปกครอง ขณะที่ดำเนินกิจกรรมตามโครงการในแต่ละระยะ ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการรับฟังและชื่นชมความคิดการแสดงออกของเด็ก รวมทั้งการตอบข้อซักถามหรือการให้ความช่วยเหลือในเรื่องที่เด็กขอร้อง เช่น จัดหาวัสดุอุปกรณ์ หรือแหล่งข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

หมายเหตุ : ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมโครงการวันละ 40 – 50 นาที ขึ้นอยู่กับลักษณะกิจกรรมและความสนใจของเด็ก

6. ดำเนินการทดลองโดยจัดประสบการณ์แบบโครงการกับกลุ่มตัวอย่าง เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละประมาณ 40 – 50 นาที โดยดำเนินการจัดประสบการณ์แบบโครงการเพื่อการวิจัย ดังนี้

ขั้นนำ

ครูเตรียมเด็กให้สงบก่อนดำเนินการจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่างๆ ที่เด็กสนใจ เช่น ท่องคำคล้องจอง ร้องเพลง ปริศนาคำทาย สนทนาซักถาม หรืออื่น ๆ เพื่อสร้างสมาธิให้เด็กและทำความเข้าใจก่อนทำกิจกรรมตามโครงการ

ขั้นดำเนินการ

เด็กปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนที่วางไว้ที่สอดคล้องกับหัวเรื่องโครงการ โดยมีครูเป็นผู้คอยกระตุ้นช่วยเหลือและแนะนำ อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในเรื่องที่เด็กต้องการ ขณะที่เด็กปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการครูให้การยอมรับความคิดการแสดงออกของเด็ก ชื่นชม ให้ข้อมูลย้อนกลับทางบวก ตลอดจนสังเกตและบันทึกพฤติกรรมรวมทั้งข้อมูลสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ของเด็กอย่างสม่ำเสมอ

ขั้นสรุป

เด็กและครูร่วมกันสรุปบทวนเกี่ยวกับความคืบหน้าของโครงการ โดยครูใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นให้เด็กพูดบทวนกระบวนการทำงานในแต่ละครั้งของการทำกิจกรรมตามโครงการเพื่อเป็นข้อมูลในการทำงานครั้งต่อไป

7. ในการวิจัยครั้งนี้ แต่ละครั้งที่จัดกิจกรรม ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยจะทำการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมลงในแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมในขั้นดำเนินการ สัปดาห์ละ 4 วันและบันทึกผลรวมการสังเกตทั้ง 4 วัน เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพฤติกรรม

8. เมื่อสิ้นสุดการทดลองแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติต่อไป

หลักการเก็บข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมจึงมีหลักการดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลจากการบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีผู้สังเกต 2 คน คือผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย โดยมีหลักในการคัดเลือกผู้ช่วยผู้วิจัย คือ ต้องเป็นครูที่มีวุฒิปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต และมีประสบการณ์ในการสอนเด็กปฐมวัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี

2. เวลาที่ใช้ในการสังเกต

เวลาที่ใช้ในการสังเกตทั้งหมด 30 นาที โดยสังเกตเด็กเป็นรายบุคคล แบ่งการสังเกตออกเป็น 2 ช่วง ช่วงที่ 1 สังเกตคนละ 1 นาที เมื่อสังเกตครบ 12 คน แล้วเริ่มต้นสังเกตในช่วงที่ 2 อีกคนละ 1 นาที

3. การสังเกตพฤติกรรม

ผู้สังเกตคนทั้ง 2 คน จะสังเกตพฤติกรรมเด็กคนเดียวกัน คนละช่วงเวลา โดยผู้ช่วยผู้วิจัยจะสังเกตช่วง 15 นาที แรก ผู้วิจัยจะสังเกตในช่วง 15 นาทีหลัง และหมุนลำดับการสังเกตกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนจนสิ้นสุดการทดลอง ดังตาราง

ตาราง 5 การหมุนเวียนลำดับการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

สัปดาห์	เวลา วัน	ผู้สังเกตคนที่ 1			ผู้สังเกตคนที่ 2		
		10.00 -	10.05 -	10.10 -	10.15 -	10.20 -	10.25 -
		10.05 น.	10.10 น.	10.15 น.	10.20 น.	10.25 น.	10.30 น.
1	1	1,2,3,4	5,6,7,8	9,10,11,12	1,2,3,4	5,6,7,8	9,10,11,12
	2	2,3,4,5	6,7,8,9	10,11,12,1	2,3,4,5	6,7,8,9	10,11,12,1
	3	3,4,5,6	7,8,9,10	11,12,1,2	3,4,5,6	7,8,9,10	11,12,1,2
	4	4,5,6,7	8,9,10,11	12,1,2,3	4,5,6,7	8,9,10,11	12,1,2,3
...	...						
...	...						
...	...						
8	1	5,6,7,8	9,10,11,12	1,2,3,4	5,6,7,8	9,10,11,12	1,2,3,4
	2	6,7,8,9	10,11,12,1	2,3,4,5	6,7,8,9	10,11,12,1	2,3,4,5
	3	7,8,9,10	11,12,1,2	3,4,5,6	7,8,9,10	11,12,1,2	3,4,5,6
	4	8,9,10,11	12,1,2,3	4,5,6,7	8,9,10,11	12,1,2,3	4,5,6,7

4. เมื่อสิ้นสุดการทดลองในแต่ละสัปดาห์นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเปรียบเทียบกับข้อมูลพื้นฐานทุกด้านเพื่อศึกษาระยะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมตลอดช่วงเวลาที่จัดประสบการณ์แบบโครงการ

5. การฝึกผู้ช่วยผู้วิจัย มีวิธีการดังนี้

5.1 ให้ศึกษาและทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายของแบบสังเกต

5.2 ให้ศึกษาศัพท์เฉพาะพฤติกรรมทางสังคมและแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมให้มีความเข้าใจตรงกันเพื่อเพื่อสามารถบันทึกแบบสังเกตตรงกันได้

5.3 ฝึกการสังเกตจริงและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมในช่วงที่ผู้วิจัยทดลองใช้แบบสังเกตกับเด็กปฐมวัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 คน โดยผู้ช่วยผู้วิจัยและผู้วิจัยรวมจำนวน 2 คนสังเกตและบันทึกพฤติกรรมทางสังคม และนำมาหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต RAI ของเบอร์รี สตอก และในการทดลองนี้ได้ค่า $RAI = 0.89$ จึงถือว่าใช้ได้

6. การบันทึกคะแนน

บันทึกคะแนนโดยใช้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในแบบสังเกตให้ตรงช่องระดับคะแนนพฤติกรรม 2, 1 และ 0 ถ้าเกิดพฤติกรรมทางสังคมซ้ำ ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องเดิมตามจำนวนที่เกิดพฤติกรรม โดยการบันทึกดังนี้

ระดับคะแนน 2	บันทึกเมื่อ	เด็กแสดงพฤติกรรมทางสังคมด้วยตนเอง
ระดับคะแนน 1	บันทึกเมื่อ	เด็กแสดงพฤติกรรมทางสังคมโดยให้ผู้อื่นคอยเตือน
ระดับคะแนน 0	บันทึกเมื่อ	เด็กไม่เกิดพฤติกรรมหรือปฏิเสธพฤติกรรมทางสังคม

7. การให้คะแนน

7.1 ในช่วงเวลาที่สังเกตเด็กแสดงพฤติกรรมทางสังคมกับข้อใดและช่องระดับคะแนนใดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนั้น ถ้าเด็กเกิดพฤติกรรมทางสังคมซ้ำในข้อและระดับช่องระดับคะแนนเดิม ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ซ้ำลงในช่องนั้น ตามจำนวนครั้งที่ซ้ำ

7.2 ถ้าพบเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับใดก็ให้คะแนนเท่ากับช่องคะแนนนั้น และถ้าพบเครื่องหมาย ✓ ซ้ำในข้อใดและคะแนนใด ให้นำคะแนนที่ซ้ำคูณกับช่องคะแนนในช่องนั้น เช่นในช่องระดับคะแนน 2 เกิดพฤติกรรมซ้ำ 2 ครั้ง รวมคะแนนเท่ากับ 4 คะแนน เป็นต้น

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ทาสถิติพื้นฐานของพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ก่อนการทดลองและระหว่างการทดลองในแต่ละสัปดาห์ โดยนำข้อมูลไปหาค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้การคำนวณในโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

2. วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมทางสังคม โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบวัดซ้ำ (Repeated – measures ANOVA) โดยใช้การคำนวณในโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ในแต่ละช่วงสัปดาห์ ใช้ t- test แบบ Dependent โดยใช้การคำนวณในโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

4.1 การหาความเที่ยงตรงของแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ 2526 : 89) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องของหัวข้อการสังเกตกับลักษณะพฤติกรรม
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

4.2 การหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต โดยการนำแบบสังเกตไปทดลองใช้ (Try out) กับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 คน และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต 2 คน โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต RAI (Burry – Stock . 1996 : 256)

$$RAI = 1 - \frac{\sum_{K=1}^K \sum_{N=1}^N |R1Kn - R2Kn|}{KN (1 - 1)}$$

เมื่อ R1Kn - R2Kn แทน	ผลการสังเกตของผู้สังเกตคนที่ 1 และคนที่ 2 ตามลำดับ
N แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
K แทน	จำนวนพฤติกรรมย่อย
I แทน	จำนวนช่องคะแนน (0, 1, 2)

4.3 หาค่าเฉลี่ย (Mean) และหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

4.4 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมทางสังคม โดยใช้วิธีวิเคราะห์พฤติกรรมแบบวัดซ้ำ (Repeated – measures ANOVA) โดยใช้การคำนวณในโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ถ้าพบว่ามีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสัปดาห์โดยใช้ t - test แบบ Dependent โดยใช้การคำนวณในโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลอง และการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
M	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
df	แทน	ชั้นแห่งความอิสระ
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการทดลอง
t	แทน	อัตราส่วนที่ใช้ในการแจกแจงความถี่
P	แทน	ระดับความเชื่อมั่นของคะแนน
**	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บข้อมูลการทดลองพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุระหว่าง 5-6 ปี ที่มีปัญหาทางพฤติกรรม โรงเรียนเศรษฐบุทรอุทิศ จำนวน 12 คน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม
- ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม
- ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

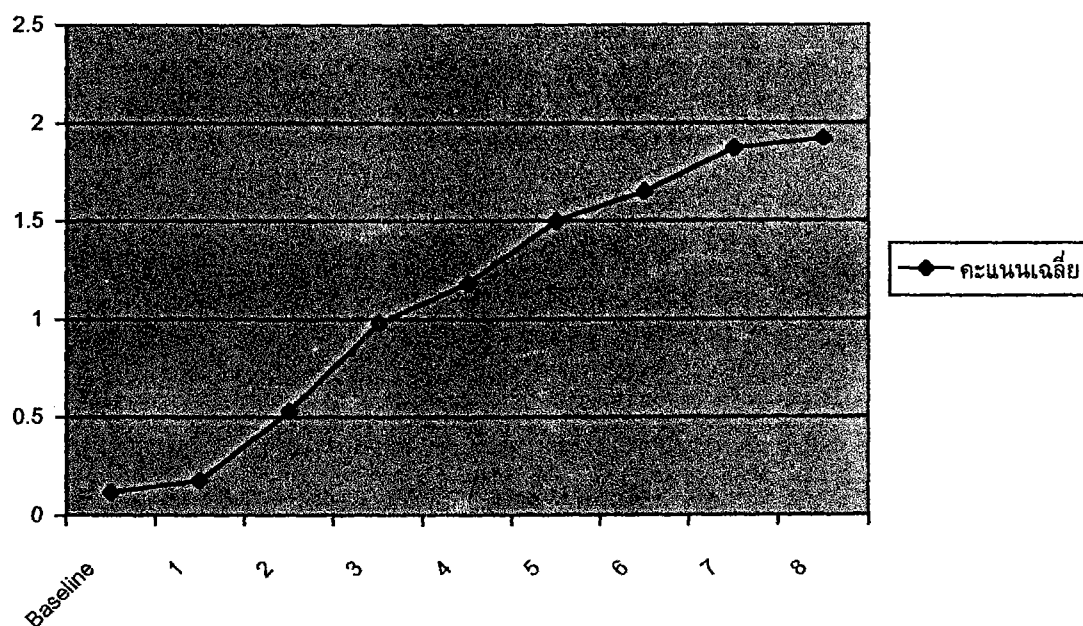
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

การวิเคราะห์ครั้งนี้ได้นำคะแนนพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมรวมแยกรายด้าน และรวมทั้งฉบับ ที่ได้จากการสังเกตก่อนและระหว่างการจัดประสบการณ์แบบโครงการ 8 สัปดาห์ มาหาค่าคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลปรากฏดังตาราง 6 และภาพประกอบ 1

ตาราง 6 คะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

พฤติกรรมทางสังคม	ก่อนจัดกิจกรรม	ระยะเวลา (สัปดาห์)								
			1	2	3	4	5	6	7	8
ด้านที่ 1	M	0.25	0.29	0.66	1.06	1.33	1.62	1.81	2.00	2.00
(การยอมรับ)	S	0.23	0.25	0.26	0.26	0.37	0.39	0.26	0.00	0.00
ด้านที่ 2	M	0.06	0.12	0.52	0.95	1.12	1.14	1.58	1.85	1.91
(การช่วยเหลือ)	S	0.11	0.13	0.27	0.27	0.34	0.32	0.35	0.16	0.12
ด้านที่ 3	M	0.06	0.14	0.41	0.93	1.10	1.43	1.58	1.77	1.85
(การร่วมมือ)	S	0.11	0.16	0.34	0.35	0.43	0.26	0.34	0.19	0.19
รวมทั้งฉบับ	M	0.12	0.18	0.53	0.98	1.18	1.50	1.65	1.87	1.92
	S	.11	.14	.27	.27	.36	.30	.31	.10	.09

ตามตาราง 6 ปรากฏว่า ก่อนการจัดประสบการณ์แบบโครงการและระหว่างจัดประสบการณ์แบบโครงการ เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมมีพัฒนาการทางสังคมพฤติกรรมทางสังคมทั้ง 3 ด้าน มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นตามลำดับตลอดช่วงระยะ 8 สัปดาห์

ภาพประกอบ 1 แสดงการเปรียบเทียบพัฒนาการทางสังคม

จากตาราง 6 และภาพประกอบ 1 ปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยของการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม เมื่อเปรียบเทียบก่อนการจัดประสบการณ์แบบโครงการและระหว่างช่วงสัปดาห์ที่ 1 จนถึงสัปดาห์ ที่ 8 มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม เมื่อได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นระยะติดต่อกัน จะส่งผลให้พัฒนาการทางสังคม เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นตามลำดับ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มี ปัญหาทางพฤติกรรม

การวิเคราะห์ครั้งนี้ได้นำคะแนนแยกรายด้าน และคะแนนรวมทั้งฉบับ ซึ่งได้จากการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมก่อนและระหว่างการจัดประสบการณ์แบบโครงการทั้ง 8 สัปดาห์มาเปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ผลปรากฏดังตาราง 7

ตาราง 7 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

พฤติกรรมทางสังคม	แหล่ง	SS	df	MS	F	P
ด้านที่ 1	ระหว่างสัปดาห์	46.536	8	5.817	83.386**	.000
	ความคลาดเคลื่อน	6.906	99	0.069		
ด้านที่ 2	ระหว่างสัปดาห์	47.463	8	5.933	92.740**	.000
	ความคลาดเคลื่อน	6.333	99	0.063		
ด้านที่ 3	ระหว่างสัปดาห์	45.698	8	5.712	69.736**	.000
	ความคลาดเคลื่อน	8.109	99	0.081		
รวม	ระหว่างสัปดาห์	46.500	8	5.812	99.725**	.000
ทั้งฉบับ	ความคลาดเคลื่อน	5.770	99	0.058		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 7 ปรากฏว่า คะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมทางสังคม ของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมรวมทั้งฉบับ และแยกรายด้านได้แก่ ด้านที่ 1 การช่วยเหลือ ด้านที่ 2 การยอมรับ ด้านที่ 3 การให้ความร่วมมือ และผลรวมทั้งฉบับ พบว่าในแต่ละด้านมีความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ในช่วงสัปดาห์ที่ 8 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมทางสังคมแยกรายด้านในแต่ละสัปดาห์มีค่าแตกต่างกันอย่างน้อย 1 ช่วงสัปดาห์ และเพื่อให้ทราบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมทางสังคมแตกต่างกันช่วงสัปดาห์ใด จึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ต่อไป

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

จากตาราง 7 เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม แยกรายด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การช่วยเหลือ ด้านที่ 2 การยอมรับ และด้านที่ 3 การให้ความร่วมมือ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นจึงได้นำคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดประสบการณ์แบบโครงการและระหว่างช่วงสัปดาห์ ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงโดยใช้ t -test แบบ Dependent พร้อมทั้งนำมาเขียนเป็นเส้นภาพ ปรากฏผลแสดงในตาราง 8 และภาพประกอบ 2

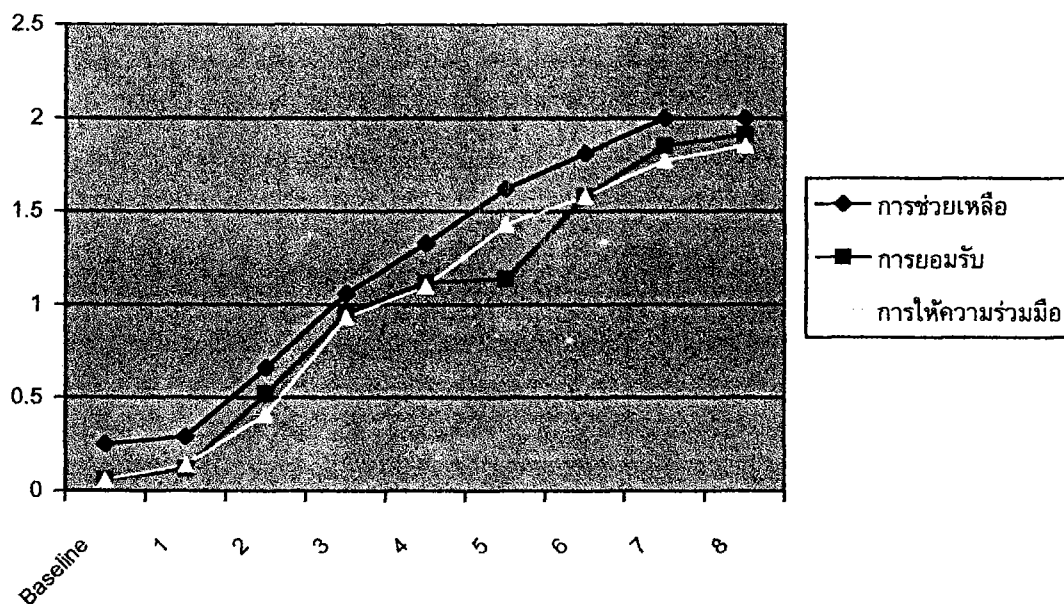
ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงระหว่างช่วง Baseline จนถึงสัปดาห์ที่ 8

เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสัปดาห์	ด้านที่ 1		ด้านที่ 2		ด้านที่ 3		รวมทั้งฉบับ	
	t	p	t	p	t	p	t	P
Baseline, สัปดาห์ที่ 1	0.411	.685	1.254	.223	1.431	.167	1.159	.259
Baseline, สัปดาห์ที่ 2	4.022**	.001	5.409**	.000	3.400**	.005	4.776**	.000
Baseline, สัปดาห์ที่ 3	7.916**	.000	10.319**	.000	8.124**	.000	10.082**	.000
Baseline, สัปดาห์ที่ 4	8.456**	.000	10.127**	.000	8.073**	.000	9.591**	.000
Baseline, สัปดาห์ที่ 5	10.388**	.000	13.956**	.000	16.595**	.000	14.758**	.000
Baseline, สัปดาห์ที่ 6	15.223**	.000	14.002**	.000	14.600**	.000	16.045**	.000
Baseline, สัปดาห์ที่ 7	25.432**	.000	30.757**	.000	25.931**	.000	39.139**	.000
Baseline, สัปดาห์ที่ 8	25.432**	.000	38.429**	.000	27.196**	.000	42.579**	.000
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 2	3.494**	.002	4.560**	.000	2.461*	.026	3.868**	.001
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 3	4.244**	.000	9.381**	.000	6.980**	.000	8.933**	.000
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 4	7.942**	.000	9.381**	.000	7.160**	.000	8.781**	.000
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 5	9.854**	.000	13.085**	.000	14.327**	.000	13.554**	.000
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 6	14.292*	.000	13.229**	.000	13.061**	.000	14.836**	.000
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 7	22.985*	.000	28.243**	.000	21.709**	.000	32.499**	.000
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 8	22.985**	.000	34.589**	.000	22.823**	.000	34.852**	.000

ตารางที่ 8 (ต่อ)

เปรียบเทียบความ	ด้านที่ 1		ด้านที่ 2		ด้านที่ 3		รวมทั้งฉบับ	
แตกต่างระหว่างสัปดาห์	t	p	t	p	t	p	t	P
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 3	3.644**	.001	3.900**	.001	3.654**	.001	4.046**	.000
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 4	5.014**	.000	4.768**	.000	4.316**	.000	4.946**	.000
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 5	6.993**	.000	7.546**	.000	8.177**	.000	8.208**	.000
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 6	10.549**	.000	8.186**	.000	8.340**	.000	9.407**	.000
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 7	17.217**	.000	14.510**	.000	11.849**	.000	15.850**	.000
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 8	17.217**	.000	16.250**	.000	12.579**	.000	16.677**	.000
สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 4	2.049	.053	1.301	.207	1.031	.314	1.529	.141
สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 5	4.126**	.001	3.898**	.001	3.912**	.001	4.380**	.000
สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 6	6.963**	.000	4.765**	.000	4.531**	.000	5.646**	.000
สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 7	12.310**	.000	9.550**	.000	7.091**	.000	10.561**	.000
สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 8	12.310**	.000	10.897**	.000	7.800**	.000	11.311**	.000
สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 5	1.865	.076	2.292*	.032	2.279*	.033	2.283**	.032
สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 6	3.624**	.002	3.188**	.004	3.008**	.006	3.407**	.003
สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 7	6.169**	.000	6.582**	.000	4.854**	.000	6.260**	.000
สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 8	6.169**	.000	4.479**	.000	5.461**	.000	6.763**	.000
สัปดาห์ที่ 5, สัปดาห์ที่ 6	1.375	.183	1.048	.306	1.168	.255	1.278	.215
สัปดาห์ที่ 5, สัปดาห์ที่ 7	3.317**	.007	3.978**	.001	3.499**	.002	4.075**	.001
สัปดาห์ที่ 5, สัปดาห์ที่ 8	3.317**	.007	4.815**	.000	4.374**	.000	4.662**	.000
สัปดาห์ที่ 6, สัปดาห์ที่ 7	2.462*	.032	2.370*	.031	1.641	.115	2.277**	.040
สัปดาห์ที่ 6, สัปดาห์ที่ 8	2.462*	.032	3.044**	.009	2.370*	.027	2.825**	.014
สัปดาห์ที่ 7, สัปดาห์ที่ 8	0.000	1.000	1.043	.308	1.030	.314	1.225	.233

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาพประกอบ 2 เส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมแยกรายด้าน

จากตาราง 8 และภาพประกอบ 2 ปรากฏว่าพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ในด้านการช่วยเหลือ การยอมรับ และการให้ความร่วมมือ เมื่อเปรียบเทียบจากก่อนได้รับการจัดประสบการณ์ แบบโครงการกับหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการในสัปดาห์ที่ 1 จนถึงสัปดาห์ที่ 8 มีคะแนนสูงขึ้นตามลำดับ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับการเปรียบเทียบระหว่างสัปดาห์ ในสัปดาห์ที่ 3 กับ สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 5 กับ สัปดาห์ที่ 6, และสัปดาห์ที่ 7 กับ สัปดาห์ที่ 8 ไม่มีความแตกต่างกัน

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว ซึ่งมีลำดับขั้นตอนการวิจัยและผลการวิจัยดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาผลของการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ก่อนและระหว่างการจัดประสบการณ์ในแต่ละสัปดาห์

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม เมื่อได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ มีพฤติกรรมทางสังคมสูงขึ้นก่อนการได้การจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ขอบเขตการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่มีปัญหาทางพฤติกรรม โรงเรียนเศรษฐบุตรอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่มีปัญหาทางพฤติกรรม กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 12 คน โรงเรียนเศรษฐบุตรอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ซึ่งคัดเลือกมาจากเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมโดยมีใบรับรองจากแพทย์ และจากแบบสำรวจพฤติกรรมของ ผดุง อารยะวิญญู (2533)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดประสบการณ์แบบโครงการ
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคม

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. แผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
2. แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. สร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์
2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตนเอง โดยจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานพฤติกรรมทางสังคมทั้ง 3 ด้านของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ในช่วงการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์แบบปกติเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ และทำการทดลองจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละประมาณ 40 – 50 นาที ตามความสนใจของเด็ก

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอนการดังนี้

1. หาสถิติพื้นฐานของพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ก่อนการทดลอง และระหว่างการทดลองในแต่ละสัปดาห์ โดยนำข้อมูลไปหาค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การคำนวณใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS
2. วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมทางสังคม โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบวัดซ้ำ (Repeated – measures ANOVA) การคำนวณใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ในแต่ละช่วงสัปดาห์ ใช้ t - test แบบ Dependent การคำนวณใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ระหว่างและหลังได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการในแต่ละสัปดาห์ มีพฤติกรรมทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม มีพฤติกรรมทางสังคมสูงกว่าก่อนการได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาผลการของการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม หลังได้รับการจัดการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ในสัปดาห์ที่ 1 สัปดาห์ที่ 2 สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 5, สัปดาห์ที่ 6, สัปดาห์ที่ 7, และสัปดาห์ที่ 8 มีการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมสูงขึ้นกว่าก่อนการจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของงานวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์แบบโครงการ สามารถส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมให้พัฒนาสูงขึ้นได้ ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม เมื่อได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการในสัปดาห์ที่ 1 เพิ่มขึ้นจากก่อนจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกเรียนรู้สิ่งที่ตนสนใจอย่างลุ่มลึก เด็กได้แสดงความคิดเห็นที่จะเลือกเรียนในหัวเรื่องที่เด็กสนใจและใกล้ชิด เด็กมีส่วนร่วมในการช่วยคิดและเลือกทำกิจกรรม อันนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย ได้ลงมือปฏิบัติจริง ในการค้นคว้าหาคำตอบจากสื่อ วัสดุ และแหล่งความรู้ที่เป็นของจริง ได้ใช้ความคิดตามความเข้าใจในประสบการณ์จากการเรียนรู้นั้น ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นภายใน และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตัวเด็ก ทำให้

เกิดทักษะในการคิดเป็นทำได้อาจเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้เด็กยังได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ได้ร่วมกันแก้ปัญหาขณะปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อน ส่วนครูมีบทบาท ในการช่วยกระตุ้นและส่งเสริมเด็กให้เกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีต่างๆ จัดเตรียมสื่อ สภาพแวดล้อมให้เหมาะกับการเรียนรู้ ยอมรับและเคารพความคิดเห็นของเด็กและให้ความสำคัญแก่ผลงานที่เด็กได้สร้างขึ้น ทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่ต่อการเรียนรู้ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล สอดคล้องกับ ภรณ์ คุรุรัตน์ (2540 : 21-25) ที่กล่าวว่า เด็กเมื่อได้รับกำลังใจและการยอมรับจากบุคคลรอบข้างทำให้มีความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น และสามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพทำให้เกิดประสบการณ์ทางด้านสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งส่งผลให้มีพฤติกรรมทางด้านสังคมสูงขึ้น

ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยพบว่าการจัดประสบการณ์แบบโครงทั้ง 3 ระยะนั้น สามารถส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมให้สูงขึ้นในทุก ๆ ช่วงสัปดาห์จนสิ้นสุดการทดลอง ซึ่งจะเห็นการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเริ่มต้นโครงการ ช่วงสัปดาห์ที่ 1 – 2 เป็นระยะที่เด็กต้องชวนกันคิดหาหัวเรื่องเพื่อนำมาจัดประสบการณ์แบบโครงการ ในระยะสัปดาห์แรกยังไม่สามารถหาหัวเรื่องได้เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้ยังไม่คุ้นเคยกับวิธีการเรียนแบบโครงการ ครูจึงต้องให้โอกาสเด็กในการคิด ค้นหาสิ่งที่ตนสนใจอย่างแท้จริงเพื่อจะได้ทำกิจกรรมตามโครงการได้สำเร็จ ซึ่งในครั้งนี้หัวเรื่องที่นำมาทำโครงการ คือ กระดาษ ซึ่งได้มาจากการพูดคุยถกเถียงของเด็กๆ เมื่อเจมส์ทำกระดาษการ์ดของแน็ตขาด ทำให้แน็ตไม่พอใจและต้องการจะได้การ์ดคืน เด็กๆพากันพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องการ์ดไม่หยุด ครูจึงเข้าร่วมสนทนากับเด็ก และกระตุ้นให้เด็กได้มีส่วนร่วมด้วยการตั้งคำถามเพื่อให้เด็กช่วยกันแสดงความคิดเห็น เช่น “ การ์ดของแน็ตทำมาจากอะไรคะ ” “ ถ้าเราจะช่วยแน็ตทำการ์ดใหม่จะใช้อะไรดี ” เด็กๆ ตอบคำถามอย่างสนใจ เช่น “ การ์ดทำมาจากกระดาษ ใช้กระดาษวาดภาพวันแม่เป็นการ์ดได้ ” ครูจึงใช้สถานการณ์นั้นชักชวนให้เด็กคิดหาเรื่องทำโครงการ ซึ่งขณะนั้นเด็ก ๆ กำลังให้ความสนใจและอยากรู้เรื่องราวเกี่ยวกับกระดาษการ์ดที่ขาดอยู่แล้ว จึงตกลงที่จะเรียนเรื่อง กระดาษ แต่มีเพื่อนอีกสองคนคนไม่เห็นด้วย ครูจึงให้เพื่อนๆพูดโน้มน้าวชักชวนเพื่อให้เพื่อนยอมรับที่จะเรียนหัวเรื่อง กระดาษร่วมกัน และยอมรับความคิดเห็นส่วนใหญ่ของกลุ่ม จึงทำให้เด็กสองคนตกลงเรียนด้วยกัน จากกิจกรรมนี้จะเห็นได้ว่าการเรียนรูแบบโครงการเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนอยากรู้ และให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดมีสิทธิ์ที่จะเสนอความคิดเห็นในสิ่งที่ตนสนใจ ทุกคนยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผลซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะการอยู่ร่วมกันนั้นแม้ทุกคนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ถ้าได้รับการส่งเสริมให้มีการยอมรับและเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ก็จะทำให้ทุกคนเห็นความสำคัญของผู้อื่นและตนเอง สามารถอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมให้ดีขึ้น สอดคล้องกับ เฟียเจท์ (1969 : 38 –39) ที่กล่าวว่า เด็กมีโอกาสเรียนรู้จากความขัดแย้งได้เถียงกันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ที่สามารถทำให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจผู้อื่นได้ดี และเนื่องจากการเลือกหัวเรื่องการเรียนรู้เรื่องกระดาษ เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเด็กได้พบเห็น ใช้สอยในชีวิตประจำวันตลอดเวลา และเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการเรียนรู้มากมาย เช่น ใช้กระดาษทำงานศิลปะ วาดภาพระบายสี ประติมากรรม ฝึก ปะ หนังสือนิทาน หนังสือภาพ หนังสือการ์ตูน หนังสือพิมพ์ กระดาษห่อของขวัญ กระดาษชำระ ฯลฯ ดังนั้นเมื่อครูนำสู่กระบวนการของการเรียนการสอน เด็กจึงมีความสนใจมีความกล้าที่จะร่วมพูดสนทนาแลกเปลี่ยนสิ่งที่เขารู้ ประสบการณ์เดิมกับครูและเพื่อน ๆ สอดคล้องกับหลักการเลือกหัวเรื่องตามที่ พัทรี ผลโยธิน (2542 : 82) กล่าวว่า หลักการเลือกหัวเรื่องที่จะนำมาทำโครงการร่วมกัน ควรเลือกเกี่ยวกับเรื่องที่เด็กคุ้นเคยหรือเป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก จึงเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ตามโครงการที่สำคัญ โดยเด็กนำความรู้ความเข้าใจของตนที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่อง มาร่วมกันสร้างแผนภูมิเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์แบบโครงการ

เรื่องกระดาษ ซึ่งในระยะเริ่มต้นโครงการนี้ เด็กได้มีการอภิปรายหัวข้อโครงการร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เห็นประสบการณ์ที่หลากหลายของเด็ก ได้ช่วยกันคิดตั้งคำถามที่ต้องการสืบค้นในเรื่องที่สงสัย มีการนำเสนอประสบการณ์หรือความรู้เดิมนำด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การวาดภาพ แสดงท่าทาง หรือเล่าเรื่องแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า ถ้าใครจะเสนอความคิดต้องยกมือขึ้น ส่วนผู้อื่นต้องฟังเพื่อนพูด เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน รู้จักการรอคอย การยอมรับความรับผิดชอบในกติกาข้อตกลง ซึ่งเป็นการพัฒนาและ ส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมให้สูงขึ้นได้ ส่วนครูมีบทบาทในการจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ พร้อมทั้งสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กกำลังจะเรียนรู้ให้พ่อแม่ผู้ปกครองรับทราบและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนของการทำโครงการครั้งนี้

ระยะที่ 2 เป็นระยะของการพัฒนาโครงการ ช่วงสัปดาห์ที่ 3- 6 ระยะนี้เป็นงานภาคสนามประกอบด้วยการปฏิบัติสืบค้น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลความรู้ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานโครงการต่อไป การเรียนรู้ครั้งนี้เป็นการเรียนรู้จากสภาพปัญหาที่เด็กพบว่า กระดาษการ์ดวันแม่ของเนตชาต น้องเนตไม่มีการนำไปให้แม่ จึงไปสู่ประเด็น ปัญหาที่จะศึกษาต่าง ๆ เช่นทำไมกระดาษจึงขาด กระดาษทำมาจากอะไร เราทำกระดาษเองได้ไหม เป็นต้นเด็กจึงช่วยกันคิดวางแผนที่จะแก้ปัญหาด้วยการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามโครงการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ เช่น เมื่อคิดจะทำกระดาษเอง มีการคิดวางแผนว่าจะทำอย่างไร ใช้อะไรทำ เป็นต้น เด็กๆเริ่มลงมือค้นหาข้อมูลวิธีการทำกระดาษขึ้นใหม่ โดยศึกษาจากหนังสือในห้องสมุด เพื่อหาข้อมูลการทำกระดาษขึ้นใหม่ด้วยวิธีนาริไซค์เคิล โดยนำกระดาษที่ใช้แล้ว เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ นิตยสาร เศษกระดาษ ต่าง ๆ ที่ไม่เปรอะเปื้อน มาฉีกแช่น้ำทิ้งไว้ให้ แล้วนำมาปั่นให้ละเอียดนำไปตากก็จะได้กระดาษใหม่ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ในระยะนั้นนอกจากครูจะมีบทบาทในการให้คำปรึกษาและกระตุ้นเร้าความคิด ให้เด็กเกิดการแสวงหาความรู้ ช่วยเหลือกันในการทำ กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานตามโครงการแล้วครูยังเป็นผู้ร่วมเรียนรู้สิ่งใหม่ไปพร้อมกับเด็กได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2543 : 6 – 15) กล่าวว่า ครูมีบทบาทสามารถนำเด็กไปสู่การเรียนรู้อย่างลุ่มลึก กระตุ้นด้วยคำถามที่ก่อให้เกิดการคิดและการปฏิบัติกับกิจกรรม ส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กเกิดจินตนาการ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ช่วยเหลือให้เด็กได้สามารถค้นหาคำตอบด้วยตนเอง เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับเด็ก พร้อมเรียนรู้ไปกับเด็กและช่วยกันแก้ปัญหาให้ผ่านลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งในการเรียนรู้ตามโครงการครั้งนี้เด็กช่วยกันแสดงความคิดเห็นเพื่อหาวิธีแก้ปัญหา และกำหนดทิศทางในการค้นคว้าหาข้อมูลการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการสำรวจว่ามีอะไรบ้างที่ทำมาจากกระดาษ กระดาษทำมาจากอะไร จากนั้นมาร่วมกันวางแผนทำกระดาษ โดยนำกระดาษที่ใช้แล้วมาริไซค์เคิลเป็นกระดาษใหม่เพื่อนำมาใช้ประโยชน์อีกครั้ง กิจกรรมที่เกิดขึ้นในโครงการนี้เป็นกิจกรรมที่เด็กได้คิดวางแผนร่วมกันเลือกที่จะทำในสิ่งที่ตนสนใจ โดยกิจกรรมต่างๆมาจากคำถามหรือปัญหาที่เด็กสงสัย แล้วร่วมกันลงมือปฏิบัติสืบค้นเพื่อให้ได้คำตอบอันนำไปสู่ให้เกิดความสำเร็จในการทำโครงการ และการที่เด็กได้มีโอกาสทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อนมาก ๆ ตามแผนที่คิดร่วมกัน ซึ่งขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละครั้งเด็กได้พูดคุยแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ยอมรับความคิดเห็นและการแสดงออกของเพื่อนๆ ได้ทำงานร่วมและช่วยเหลือกัน เมื่อประสบปัญหาที่ช่วยกันแก้ไขตามความสามารถของตน เพื่อให้การทำงานโครงการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งผลสำเร็จที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งจะเป็นผลทำให้เด็กเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อน และเห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกันจะทำให้เกิดผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากกว่าการทำงานคนเดียว ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กเกิดการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมมากขึ้น สอดคล้องกับ กรอนลัน (ศิริรัตน์ ชูชีพ :2544 อ้างถึง Gronlund : 1959) กล่าวว่า กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้มีการ ปฏิสัมพันธ์ร่วมกับ ผู้อื่น เช่น การร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น การยอมรับการช่วยเหลือและมีสัมพันธกับเพื่อน ทำให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของตนเองว่าควรจะทำปฏิบัติตนอย่างไร เมื่อต้องการร่วมอยู่กับเพื่อนอย่างมีความสุข และยังทำให้เกิดทัศนคติที่ดีกับบุคคลทั่วไป

ระยะที่ 3 สรุปและอภิปรายผลโครงการ สัปดาห์ที่ 7 - 8 เป็นระยะที่รวบรวมข้อมูล เหตุการณ์และผลงานที่ได้จากการสืบค้นตามหัวเรื่องโครงการ มารวบรวมกันอภิปรายผลสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ เมื่อทุกคนพอใจที่จะสรุปจบโครงการ ครูกระตุ้นให้เด็กร่วมกันคิดวางแผนการนำเสนอผลงานโครงการ โดยการจัดนิทรรศการ แสดงผลงานและกระบวนการเรียนรู้ตามโครงการให้ผู้ปกครอง ครู เพื่อน ๆ และผู้ที่สนใจได้ชื่นชมผลงาน ซึ่งในระยะนี้เด็กจะได้ทำงานร่วมกันตลอดเวลา ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการจัดนิทรรศการ มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น การเตรียมสถานที่ รวบรวมชิ้นงาน เชิญผู้สนใจชมงาน และผู้ที่ทำหน้าที่เล่าเรื่องแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานตนให้ผู้อื่นได้ทราบ สอดคล้องกับ สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2543 : 16) ที่กล่าวถึงการจัดกิจกรรมที่มีการฝึกให้เด็กได้แบ่งงานกันทำช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักการรอคอย ผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกัน เคารพสิทธิของผู้อื่น ตลอดจนการมีบทบาทที่เหมาะสมการเป็นสมาชิกของกลุ่ม จะช่วยส่งเสริมให้เด็กสามารถปรับตัวเข้าหาเพื่อนได้เป็นอย่างดีและมีพัฒนาการทางสังคมที่ดีขึ้น ซึ่งในระยะครูและพ่อแม่ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยส่งเสริม พฤติกรรมทางสังคมให้แก่เด็กได้ โดยการเสริมแรงทางบวก ชื่นชมผลงานของเด็ก และให้ความสำคัญแก่เด็กทุกคนอย่างทั่วถึง เป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถสร้างความภาคภูมิใจให้แก่เด็กได้ เพราะเมื่อเด็กเห็นว่าทั้งตนเองและเพื่อนทุกคนมีความสำคัญเหมือนกัน การที่จะให้งานเกิดผลสำเร็จได้ ต้องร่วมมือร่วมใจกันช่วยเหลือกัน จึงจะส่งผลให้งานสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี สอดคล้องกับ เกรก (คีร์ตัน ซูชีพ. 2544 อ้างถึง Craig. 1979 : 106 -107) เด็กจะมีการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมจาก สถานการณ์ใหม่ๆ ที่เขามีปฏิสัมพันธ์ผ่านเข้ามาในชีวิตและเกิดการพัฒนาตนเอง ผู้ใหญ่ต้องเปิดใจกว้าง ยอมรับเด็ก ให้ความสนใจและปลูกฝังค่านิยมที่เหมาะสมในสังคมให้เด็ก จะทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจเกิดความเชื่อมั่นและรู้สึกประสบความสำเร็จ มีทัศนคติที่ดีกับผู้อื่น อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ตลอดช่วงระยะเวลาในการจัดประสบการณ์แบบโครงการนี้ ครูมีบทบาทสำคัญมากในการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมให้สูงขึ้น ซึ่งในระยะที่ 1 ครูมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และสังเกตพฤติกรรมความสนใจของเด็ก เพื่อเชื่อมโยงกับสิ่งที่เด็กกำลังสนใจ มารวบรวมพิจารณากำหนดหัวเรื่องในการทำ โครงการ โดยครูใช้คำถามกระตุ้น พุจฉกนำให้เด็กเสนอความคิด และให้อิสระเด็กในการคิด การตอบ พร้อมทั้งครูยอมรับความคิดเห็น การแสดงออกของเด็ก และแสดงให้เด็กเห็นว่าครูให้ความสนใจ รับฟังและยอมรับในสิ่งที่เด็กพูดหรือเล่าเกี่ยวกับหัวเรื่อง ซึ่ง อิริคสัน (Erikson) กล่าวว่า เด็กมีความต้องการที่จะแสดงออก และสามารถทำ กิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถให้ความร่วมมือและรู้จักวางแผนร่วมกับผู้อื่นได้ เด็กได้รับอิสระในการคิดการทำ โดยมีผู้ใหญ่คอยตอบปัญหาหรือสนองต่อความสนใจของเขา ยอมรับในสิ่งที่พวกเขาคิดหรือทำ จะช่วยให้เด็ก ได้เรียนรู้ รับรู้ และเกิดความเข้าใจ ในความคิด ความต้องการของบุคคลอื่น สามารถนำมาปรับพฤติกรรมของตนให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นต่อไป (พรณี ช. เจนจิต. 2538 :113) นอกจากนี้ครูยังให้โอกาสในการเรียนรู้ตาม ความคิดและวิธีการของเด็กเอง ซึ่งในระยะที่ 2 ของโครงการ บทบาทของครูต้องเป็นผู้คอยกระตุ้นให้เด็กช่วยกันคิดวิธีค้นหาข้อมูล ร่วมกันวางแผนและตัดสินใจลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ เตรียมจัดหาแหล่งข้อมูล และอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้กำลังใจเมื่อเด็กประสบปัญหา เช่น ในกิจกรรมทำกระดาษ รีไซเคิล เด็กต้องคิดวางแผนว่า จะทำอย่างไรใช้กระดาษประเภทไหน จะหากระดาษมาจากไหนบ้าง ครูมีหน้าที่รับฟังสิ่งที่เด็กคิด ใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้งานของเด็กมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในการขั้นตอนของการทำกระดาษรีไซเคิล เด็กๆตกลงกัน และแบ่งหน้าที่ให้ทุกคนกลับไปหากระดาษที่ใช้แล้วทุกประเภทมาจากบ้าน ช่วยกันฉีกเป็นชิ้นเล็กๆ แช่น้ำไว้ 2 วัน แล้วนำไปปั่นในเครื่องปั่นน้ำผลไม้ ครูอำนวยความสะดวกในจัดหาเครื่องปั่นน้ำผลไม้ และอุปกรณ์ต่างๆ ในการทำงาน ครูเปิดโอกาสให้เด็กทำงานด้วยกัน ทดลองทำกิจกรรมตามคิด ถึงแม้จะเกิดปัญหาให้เด็กช่วยกันหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง แม้วิธีการนั้นจะทำให้เด็กเกิดความสำเร็จหรือล้มเหลวก็ตาม ครูจะเป็นผู้คอยให้กำลังใจและยอมรับในสิ่งที่เด็กทำ

อย่างไรก็ตามถึงแม้ครูจะเปิดโอกาสให้ได้เด็กคิด ได้ทำกิจกรรมอย่างอิสระ แต่เด็กปฐมวัยมีขอบเขตของพัฒนาการและความสามารถในการทำสิ่งต่างๆตามวัย ในการวางแผนบางอย่างเด็กไม่สามารถทำได้ ทำให้การเรียนรู้และการทำงานโครงการไม่ก้าวหน้า ครูจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องคอยกระตุ้น และให้ความร่วมมือช่วยเหลือเด็กในการทำงาน เช่น การทำกระดาษรีไซเคิล ตามแผนที่วางไว้ ต้องใช้เครื่องปั่นน้ำผลไม้ในการบดทำให้กระดาษละเอียด ซึ่งอุปกรณ์ต้องใช้กับเครื่องใช้ไฟฟ้า ครูจึงต้องคอยดูแลแนะนำและสาธิตวิธีการใช้อุปกรณ์อย่างใกล้ชิดทำให้เด็กสามารถใช้อุปกรณ์ได้อย่างปลอดภัย และสร้างผลงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งบทบาทของครูในส่วนนี้มีความสำคัญมาก เพราะทำให้เด็กรู้สึกว่าการที่ตนคิดมีคุณค่าถึงแม้จะเกิดความยากลำบาก แต่ครูก็ให้การยอมรับในความคิดและให้ความร่วมมือช่วยเหลือจนเกิดผลสำเร็จ เด็กจะรู้สึกว่าคุณค่า และเห็นความสำคัญของการยอมรับในความคิด การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การให้ความร่วมมือในการทำงานซึ่งจะทำให้งานเกิดความสำเร็จ ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในผลงานของตนเองและเพื่อน อยากทำงานร่วมกับเพื่อนด้วยความรู้ที่ดีและเต็มใจ สอดคล้องกับแนวคิดของไวทสกี้ (Vygotsky) ที่เชื่อว่าเด็กเกิดการเรียนรู้เมื่อมีปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกับผู้อื่น แต่เมื่อเด็กประสบปัญหาที่ท้าทายความสามารถและเด็กไม่สามารถแก้ปัญหาได้โดยลำพัง เด็กจึงต้องการความช่วยเหลือ การชี้แนะจากครูหรือผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์มากกว่าซึ่งจะทำให้เด็ก สามารถแก้ปัญหาและเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น (จิราภรณ์ วสุวัต. 2540 : 56) ในขณะที่ดำเนินงานตามโครงการ บทบาทของครูที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการสังเกตและจดบันทึกกิจกรรมและ พฤติกรรมทุกด้านของเด็กตลอดระยะเวลาของโครงการ ในรูปแบบของการทำสารานิทรรศน์ (Documentation) เพื่อเป็นข้อมูลที่จะสะท้อนถึงการดำเนินงานและพัฒนาการที่ก้าวหน้าของเด็ก และนำมาจัดแสดงให้เด็กและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาระบบการทำงานที่ผ่านมา เมื่อเด็กได้รับรู้ผู้ใหญ่สนใจและเห็นความสำคัญในการทำงานและผลงานของตน ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจเกิดความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับเพื่อน ตรงกับ สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ และธิดา พิทักษ์สินสุข (2543 : 9 -13) ที่ว่า ครูและผู้ใหญ่เคารพในความคิดของเด็กและเห็นคุณค่าของผลงานที่เด็กทำ ส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้

2. ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การช่วยเหลือ ด้านที่ 2 การยอมรับ ด้านที่ 3 การให้ความร่วมมือ ระหว่างและหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการมีพัฒนาการทางสังคมสูงขึ้นกว่าก่อนการได้รับการจัดประสบการณ์แบบค่อยเป็นค่อยไปตลอดช่วงระยะเวลา 8 สัปดาห์ ซึ่งอภิปรายผลการวิจัย รายด้านดังนี้

ด้านที่ 1 การช่วยเหลือ มีพัฒนาการด้านสังคมสูงกว่าพฤติกรรม ด้านการยอมรับ และด้านการให้ความร่วมมือ จนสิ้นสุดการทดลอง ซึ่งในช่วงสัปดาห์ที่ 1 การพัฒนายังคงที่ เนื่องจากเป็นช่วงสัปดาห์แรกของการเริ่มต้นโครงการเด็กยังไม่คุ้นเคยกับเพื่อนและยังไม่สนใจผู้อื่น ดังนั้นพฤติกรรมการช่วยเหลือ การแบ่งปันยังไม่เกิด เมื่อครูย้ำเตือนบ่อย ๆ จะมีเฉพาะบางคนที่ยกของเมื่อเล่นเสร็จ เมื่อเด็กเริ่มมีความคุ้นเคยและได้ทำกิจกรรมตามโครงการ ในช่วงสัปดาห์ที่ 2 จนถึงสัปดาห์ที่ 8 พัฒนาการทางสังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมในช่วงระยะแรกต้องมีการปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ใหม่ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีครูคอยแนะนำกระตุ้นและให้แรงเสริมบ่อย ๆ จนเกิดกระบวนการเรียนรู้และค่อย ๆ ปรับพฤติกรรม ประกอบกับกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนแบบโครงการ เป็นการเรียนรู้ในเรื่องที่ทุกคนมีความสนใจและความต้องการที่จะรู้ เด็กต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรมจริง มีการทำงานร่วมกัน วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ร่วมกัน เช่น การทำงานศิลปะ ทดลอง สืบหา ฯลฯ ซึ่งการทำงานต้องพึ่งพาอาศัยกัน ครูมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้เด็กเกิดการปรับเปลี่ยน พฤติกรรม เมื่อเด็กได้ทำบ่อย ๆ ทำให้เด็กได้รับการฝึกฝนในด้านการช่วยเหลือซึ่งกันตลอดเวลา สอดคล้องกับ พัทรี สวนแก้ว (2536 : 29 -31) ที่กล่าวถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กเกิดจากการได้รับการฝึกฝน หรือมีประสบการณ์ตรง ได้ทำกิจกรรม

กลุ่มกับเพื่อนในวัยเดียวกันจะทำให้เด็กรู้สึกสนุกที่มีเพื่อน ได้สื่อสารโต้ตอบกัน มีการรอยยิ้ม ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันกัน สิ่งเหล่านี้ช่วยให้เด็กการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านสังคมได้

สำหรับด้านที่ 2 การยอมรับ มีการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมในช่วงสัปดาห์ที่ 1 จนถึงสัปดาห์ที่ 8 ค่อยๆสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นการจัดบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดและทำสิ่งต่างๆ ตามความสนใจอย่างอิสระโดยอยู่ภายในขอบเขตกำลังความสามารถของเด็ก ในช่วงสัปดาห์ที่ 1 เด็กทุกคนได้เสนอความคิดในการเลือกหัวเรื่องที่จะทำโครงการร่วมกัน ซึ่งแต่ละคนก็มีความคิดความสนใจแตกต่างกัน จึงต้องมีการชักชวนให้เพื่อนยอมรับในหัวเรื่องที่ส่วนใหญ่สนใจเพื่อจะได้หัวเรื่องที่จะเรียนรู้ ซึ่งครูก็ต้องยอมรับความคิดความสามารถของเด็ก และกระตุ้นให้เพื่อนๆ ได้แสดงการยอมรับความคิดและผลงานของเพื่อนตามเหตุผลที่เหมาะสม ส่วนในสัปดาห์ที่ 2 เป็นการอภิปรายเพื่อนำเสนอประสบการณ์เดิมของเด็กที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหัวเรื่องที่จะทำโครงการ โดยเปิดโอกาสให้เด็กเลือกวิธีการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ตามความสนใจ เด็กส่วนใหญ่เลือกการเล่าเรื่อง วาดภาพ เกี่ยวกับประสบการณ์เดิมของตน ในขณะที่เพื่อนนำเสนอความคิดทุกคนรับฟังและให้การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อน ทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อนและสนใจที่จะทำกิจกรรมอื่นๆ ร่วมกับเพื่อน ส่วนในสัปดาห์ที่ 3 ถึงสัปดาห์ที่ 6 เป็นระยะพัฒนาโครงการ ซึ่งมีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ การอภิปราย การนำเสนอ สืบค้น การปฏิบัติภาคสนาม และการจัดแสดงผลงาน ในระยะนี้เด็กต้องมีการวางแผน และทำกิจกรรมร่วมกันตลอดเวลา ขณะที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้งต้องมีการเสนอความคิด ทำงานร่วมกัน เด็กอาจมีการโต้แย้งกันบ้าง แต่ในที่สุดก็ต้องยอมรับฟังเหตุผลที่เหมาะสมของเพื่อน ครูต้องมีบทบาทสำคัญในคอยพูดย้ำและให้แรงเสริมบ่อยๆ ทำให้เด็กปรับตัวและทำงานร่วมกับเพื่อนได้ และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการเรียนรู้แบบโครงการเกิดประสบผลสำเร็จ การที่เด็กได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน จากครูและบุคคลอื่น ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกต่อตนเองและมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลรอบข้าง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับของสังคม สอดคล้องกับ เทียมใจ พิมพ่วงค์. (2541 : 12) กล่าวว่า การที่เด็กได้รับการยอมรับจากผู้อื่น เด็กจะมีความกระตือรือร้นอยากเล่นอยากทำงานร่วมกับเพื่อน จะทำให้พฤติกรรมต่อต้าน ก้าวร้าว ก่อแค้นผู้อื่นลดลง และจะค่อยๆ เป็นที่ยอมรับของเพื่อนในที่สุด

ด้านที่ 3 การให้ความร่วมมือ เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมเมื่อได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ มีการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมในช่วงสัปดาห์ที่ 1 ยังคงที่ และเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นในช่วงสัปดาห์ที่ 2 - 4 พอช่วงสัปดาห์ที่ 5 กับ สัปดาห์ที่ 5 การพัฒนาครั้งที่อีกครั้ง จากนั้นพฤติกรรมทางสังคมค่อยๆ มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสูงขึ้นอีกครั้ง จนถึงสัปดาห์ที่ 7 และสัปดาห์ที่ 8 การพัฒนาเริ่มคงที่ ทั้งนี้เป็นเพราะในช่วงสัปดาห์ที่ 1 ของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ กิจกรรมส่วนใหญ่ยังเป็นการทำงานรายบุคคล เช่น การอภิปราย นำเสนอประสบการณ์เดิม ด้วยการเล่าเรื่องวาดภาพ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อน ในสัปดาห์ที่ 3 เป็นการสำรวจแหล่งข้อมูลความรู้ต่างๆ เพื่อจะมาวางแผนในการทำกิจกรรม เช่น การไปค้นหาหนังสือ การสอบถามผู้ปกครอง การไปสำรวจชนิด สี ของกระดาษ ฯลฯ ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ซึ่งกิจกรรมนี้เด็กทุกคนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการช่วยกันสืบค้นแหล่งข้อมูลต่าง ๆ แต่พอถึงสัปดาห์ที่ 4 - 5 การพัฒนาครั้งที่ เนื่องจากช่วงสัปดาห์นี้เป็นการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆร่วมกัน กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการทำงานกลุ่ม เด็กต้องช่วยกันคิดวางแผนและตัดสินใจร่วมกันในการทำงาน แต่เด็กในวัยนี้ยังมีพฤติกรรมที่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง บางครั้งต้องการทำตามในสิ่งที่ตนเองพอใจมากเกินไป จึงทำให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น กรณีของน้องหนึ่งที่ต้องการ ทำเปเปอร์มาเช่ ถ้วย ด้วยกระดาษสีแดงที่ซื้อมา ซึ่งจุดประสงค์ของการทำโครงการคือต้องการนำกระดาษที่ใช้แล้วมาทำประโยชน์ใหม่ เพื่อนช่วยกันอธิบายเหตุผล แต่น้องหนึ่งก็ไม่เข้าใจและไม่ยอมร่วมมือกับเพื่อน และยังก่อกวน ต่อต้านทำให้กิจกรรมหยุดชะงัก ครูจึงต้องเข้าไปช่วยแก้ปัญหา

กิจกรรม จึงดำเนินต่อไปได้ ตรงกับ ศรียา นิยมธรรม (2537 : 14) ที่กล่าวว่า ธรรมชาติที่บางครั้งเด็กอาจมีความคิดหรือความสนใจขัดแย้งกับเพื่อน บางคนยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลางทำให้เกิดการต่อต้านไม่ให้ความร่วมมือ ครูมีบทบาทสำคัญที่ต้องคอยสังเกตและพูดคุยให้เด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพร้อมทั้งให้แรงเสริมเมื่อเด็กมีพฤติกรรมทางบวก โดยการให้เพื่อน ๆ แสดงความชื่นชมและยอมรับ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดี และให้ความร่วมมือกับกลุ่มเป็นอย่างดี พร้อมจะปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม เพื่อให้การทำงานสำเร็จตามแผนที่วางไว้สอดคล้องกับแนวคิด เพียเจท์ ที่กล่าวว่า การเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยนั้นยังไม่เข้าใจว่าความดี ความไม่ดีเป็นอย่างไร จึงยึดถือความพึงพอใจของตนเองเป็นใหญ่ แต่ถ้าผู้ใหญ่ค่อย ๆ ส่งเสริมและแนะนำอย่างใกล้ชิด และให้การเสริมแรงเมื่อเด็กทำพฤติกรรมที่เหมาะสม เด็กจะค่อย ๆ เรียนรู้และมีการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2528. : 8) ส่วนในสัปดาห์ที่ 7 และที่ 8 พฤติกรรมทางสังคมเริ่มคงที่ อาจเป็นเพราะเด็กเมื่อได้รับการส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นระยะเวลาที่ติดต่อกันเป็นประจำทำให้เด็กเกิดความเคยชินกับพฤติกรรมนั้นและเมื่อปฏิบัติแล้วมีผู้ชื่นชมยอมรับจะช่วยสร้างความมั่นใจและทำให้เด็กอยากทำพฤติกรรมนั้นต่อไปจนอาจกลายเป็นลักษณะที่สืบทอดทางสังคมที่ดีต่อไปได้

จากผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการสามารถส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมได้ ทั้งนี้เพราะการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หัวเรื่องได้มาจากตามสนใจหรือข้อสงสัยของเด็ก เด็กรู้สึกภาคภูมิใจที่รู้ให้ความสำคัญและยอมรับในความคิดของตน ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองมีส่วนสำคัญในการเรียนรู้ไม่ใช่เกิดจากครูเพียงฝ่ายเดียว เด็กจึงเรียนอย่างสนุก เพราะเรื่องที่เรียนส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก ซึ่งเด็กมีประสบการณ์มาบ้างแล้วทำให้เด็กอยากรู้อยากค้นหาในสิ่งที่ตนสงสัย ด้วยวิธีการและกิจกรรมที่ได้คิดวางแผนไว้ร่วมกันซึ่งการทำกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการทำงานกลุ่ม ขณะที่ทำงานร่วมกับเพื่อนเด็กต้องปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างตลอดเวลา มีการช่วยเหลือกันแบ่งปัน การยอมรับความคิดและความสามารถของผู้อื่น ตลอดจนต้องให้ความร่วมมือกัน เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ในโครงการเกิดความผลสำเร็จ ทั้งนี้ระยะเวลา ความถี่ และการให้การเสริมแรงทางบวกมีส่วนสำคัญต่อผลการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจในการศึกษาพฤติกรรมด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม สามารถศึกษาเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงระยะเวลา โดยคำนึงถึงความแตกต่างของพัฒนาการ และพฤติกรรม ของเด็กแต่ละวัย

ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า

1. เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ใช้การจัดประสบการณ์แบบโครงการ กับเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ซึ่งมีลักษณะที่ไม่อยู่นิ่ง ก่อนข้างก้าวร้าว อารมณ์รุนแรง และมีช่วงความสนใจระยะสั้น ประกอบกับเด็กยังไม่คุ้นเคยกับการจัดกิจกรรมลักษณะนี้ ดังนั้นในช่วงสัปดาห์ที่ 1 ของการทดลอง เด็กจึงยังไม่ยอมรับฟังหรือทำตามเพื่อน ยังยึดความพึงพอใจของตนเองเป็นใหญ่ เวลาทำอะไรไม่ได้ก็จะก่อกวน ครูต้องคอยสังเกตพฤติกรรมและให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด คอยการพูดชี้แนะ ชักนำให้เด็กได้คิดและทำในสิ่งที่เหมาะสม พร้อมทั้งให้การเสริมแรงเมื่อเด็กมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดีขึ้น จัดกิจกรรมให้เด็กได้มีโอกาสทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ เมื่อเด็กได้รับการฝึกฝนลักษณะนี้ตลอดช่วงระยะของกระบวนการเรียนรู้แบบโครงการ จะทำเด็กเกิดการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ทำให้พฤติกรรมที่เป็นปัญหาจะค่อย ๆ ลดลง และมีการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมดีขึ้น
2. วิถีหาหัวเรื่องในการทำโครงการ ควรเป็นเรื่องที่เด็กให้ความสนใจอยู่ในขณะนั้น ครูอาจพูดเชิญชวนให้เด็กคิดและตัดสินใจเลือกหัวเรื่องเอง ถ้ามีเด็กที่มีความเห็นแตกต่างไปจากเพื่อน ควรให้เพื่อนชักชวนกันเองโดยใช้เหตุผลตัดสิน จะดีกว่าการใช้คะแนนโหวต เพราะจะทำให้ผู้ที่มีคะแนนน้อยจะรู้สึกผิดหวังหรือเกิดความพ่ายแพ้อาจจะทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการใช้คะแนนเสียงข้างมากติดไปจนโต

3. การกำหนดหัวเรื่องที่จะทำโครงการควรเป็นเรื่องที่เด็กสนใจใกล้ตัวเด็ก มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้น การจัดกิจกรรมในการค้นคว้าหาความรู้ควรให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการคิดวางแผน เลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจ จะทำให้เด็กมีความสนใจในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ อย่างตั้งใจ มีความสุข และมีความสนใจในเรื่องนั้นได้นาน

4. การจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นการเรียนรู้ในเรื่องที่เด็กสนใจอย่างลุ่มลึก กระบวนการเรียนรู้จึงมีกิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ ผู้ปกครองจึงมีส่วนสำคัญ และให้ความร่วมมือกับครูในการให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา ค้นหาคำตอบ และจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ให้ตามความเหมาะสมเพื่อสนับสนุนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้สมบูรณ์

5. การจัดประสบการณ์แบบโครงการมีลักษณะกิจกรรมเด่น 5 ประการ คือ การอภิปราย การนำเสนอ การปฏิบัติภาคสนาม การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และการจัดแสดงผลงานกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งปรากฏอยู่ทั้ง 3 ระยะ ของการทำโครงการ ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ทำให้เด็กได้มีการสนทนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน มีการช่วยเหลือ และร่วมมือกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการบรรลุจุดหมายเด็กได้แสดงความสามารถของแต่ละคนอย่างเต็มที่ ทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองและมีความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อน ๆ ที่ร่วมมือกันทำให้ผลงานสำเร็จ

6. การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กเฉพาะกลุ่ม ช่วงเวลา ประมาณ 10.00 น. เป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากเป็นเวลาที่เด็กได้พบครูประจำชั้นแล้ว ได้รับประทานอาหารว่างเรียบร้อยแล้ว ทำให้เด็กมีสมาธิและมีความสนใจที่จะทำกิจกรรมอย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาเด็กให้เกิดทักษะต่างๆ ทุกด้าน ครูผู้สอนควรทำความเข้าใจรูปแบบ วิธีการ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมให้ชัดเจน จะสามารถนำไปจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กได้เป็นอย่างดี ครูต้องมีจุดประสงค์ และกระบวนการประเมินติดตามผลการพัฒนาเด็กอย่างชัดเจน จะทำให้การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา

2. การจัดกิจกรรมให้กับเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ครูควรคำนึงถึงพฤติกรรมและพัฒนาการที่แตกต่างจากเด็กปกติ ดังนั้นการจัดและการดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้งต้องยืดหยุ่นเวลาให้เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของเด็ก ครูต้องให้อากาศและเวลาในการปรับตัวของเด็ก ในการทำงานร่วมกับเพื่อน กับ สื่ออุปกรณ์ และสภาพแวดล้อม อีกทั้งต้องคอยให้แรงเสริม ชมเชยเมื่อเด็กแสดงออกพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ให้กำลังใจ ช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา พร้อมทั้งแสดงพฤติกรรมที่ดีเพื่อให้เด็กเห็นเป็นแบบอย่าง

3. การจัดประสบการณ์แบบโครงการสามารถพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมให้แก่เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมให้สูงขึ้นได้ ซึ่งจากผลการทดลองพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตั้งแต่ในช่วง 6 สัปดาห์ ดังนั้นครูและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม อาจพิจารณาการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นทางเลือกในการส่งเสริมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสังคมให้แก่เด็กกลุ่มนี้ได้ตามความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ควรมีศึกษาการจัดประสบการณ์แบบโครงการกับเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ในด้านอื่นๆ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมและความสามารถ เช่น ด้านความคิดสร้างสรรค์ ภาษา คณิตศาสตร์ ฯลฯ
2. ควรมีการศึกษาการจัดประสบการณ์แบบโครงการกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น เด็กที่มีปัญหาทางสมาธิ ปัญหาการเรียนรู้ ฯลฯ
3. ควรมีการติดตามผลหลังการทดลอง เพื่อศึกษาถึงความคงทนพฤติกรรมด้านสังคมของกลุ่มเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม
4. ควรมีการศึกษาความรู้ความเข้าใจของครูปฐมวัยที่มีต่อการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
5. ควรมีการศึกษาทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียน และผู้ปกครองในระดับการศึกษาปฐมวัยที่มีต่อการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ,กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จิราภรณ์ วสุวัต. (2540). *การพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมจริยธรรมทางสังคมของเด็กวัยอนุบาลตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสโดยใช้การจัดประสบการณ์แบบโครงการ*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชไมমন ศรีสุภะ. (2540). *การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติทบทวนและแบบปกติ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐพร พงษ์สิงห์. (2539). *พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นบล็อกกลางแจ้งเป็นกลุ่มอย่างมีแบบแผน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์. (2526). *“เอกสารประกอบคำสอนวิชา” Piagetion Theory*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- ทัศนัย อุดมพันธ์. (2541). *การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เทียมใจ พิมพ์วงศ์. (2541). *การศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมเรียนร่วมกับเด็กปกติชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีการเรียนแบบสหร่วมใจ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาเด็กพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ✓ธีราพร กุลนันทน์. (2530). *การศึกษาผลของการเล่นต่างกลุ่มอายุที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิตยา คชภักดี. (2543). *ขั้นตอนการพัฒนาของเด็กปฐมวัยตั้งแต่ปฏิสนธิ – 5 ปี*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- นิภา ศรีไพโรจน์. (2533). *สถิตินอนพาราเมตริก*. คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญเชิด ภิญโญนนท์พงษ์. (2526). *การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ : แนวคิดและวิธีการ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- เบญจา ชลธำรัตน์. (2538). *รวมบทความทางการการศึกษาพิเศษ*. กรุงเทพฯ : สหกรรมการพิมพ์.
- ประกายรัตน์ ภัทรธำรัตน์. (2531). *“พัฒนาการเด็กปฐมวัย” เอกสารการสอนชุดวิชาอบรมครูผู้เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยหน่วยที่ 1*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประมวล จิตดินสัน. (2527). *จิตวิทยาสมองมนุษย์ เล่ม 3*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ปัทมา ศุภกานี. (2545). *การศึกษาพฤติกรรมด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- เปลว ปุริสาร. (2543). การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ผดุง อารยะวิญญู. (2528). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงธนพัฒนา.
- _____. (2533). การสังเกตและแนวทางช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้อยู่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงธนพัฒนา.
- _____. (2539). การสังเกตและการช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แว่นแก้ว.
- _____. (2542). เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แว่นแก้ว.
- พัชรี ผลโยธิน. (2542). "การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย" การเรียนการสอนแบบโครงการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรรณี ชูทัย เจนจิต. (2537). จิตวิทยาการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์การพิมพ์
- เพียงจิต ไรจน์สุภรัตน์. (2531). การศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมวาดรูปเป็นกลุ่มกับเป็นรายบุคคล. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2542). "เด็กปฐมวัยท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง", วารสารการศึกษาปฐมวัย. (1)1: 43 – 51 .
- มันทนา เฟื่อง. (2522). พฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเขตการศึกษา 3. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษามัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เยาวพา เตชะคุปต์. (2542). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แม็ค.
- รัชดาภรณ์ อินทะนิน. (2544). การศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ล้วน และอังคณา สายยศ. (2536). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วัฒนา มัคคสมัน. (2539). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามหลักการสอนแบบโครงการเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยอนุบาล. วิทยานิพนธ์ จ.ต. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- _____. (2544). รูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงการสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- วรนาท รักสกุลไทย. (2542). การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พรินติ้ง
- ศิริรัตน์ ชูชีพ. (2544). พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ศรียา นิยมธรรม. (2539). *การเรียนรู้ร่วมสำหรับเด็กปฐมวัย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ต้นอ้อแถมมี.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2524). *เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็กปฐมวัยหน่วยที่ 6*
กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์, (ม.ป.ป.)
- (2526). “พฤติกรรมเด็กปฐมวัย” *เอกสารการสอนหน่วยที่ 1 – 7*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมิต.
- สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์. (2543). “เอกสารประกอบคำบรรยาย” *การปฏิรูปการเรียนรู้ : มิติใหม่เพื่อการพัฒนา
ศักยภาพมนุษย์*. กรุงเทพฯ : ถ่ายเอกสาร.
- (2544). “การสร้างความรู้ของเด็กไทยตามแนวคิดเรกจิโอ” *เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ
เรื่องครูปฐมวัยในอนาคต การจัดการเรียนการสอนโยให้เด็กเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง*.
ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม – 1 เมษายน 2544. ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์. กรุงเทพฯ.
- สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์. และ ชิดา พัทธสันทน. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทยตามแนวคิดเรกจิโอ
เอมีเลีย*. กรุงเทพฯ : พริกหวาน กราฟฟิค.
- สุรัสวดี ปุณโชน. (2539). *การศึกษาพฤติกรรมชอบทางสังคมของเด็กปฐมวัยทำกิจกรรมประกอบอาหาร
แบบกลุ่ม*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุทธิพรรณ ชีรพงศ์. (2537). *การศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยทำกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะ
เป็นกลุ่มแบบครูมีส่วนร่วมและแบบครูไม่มีส่วนร่วม*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมใจ ทิพย์ชัยเมธา และละออ ชูติกร. (2526). “การเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย” ใน *เอกสารการสอน
ชุดวิชาสื่อการสอนระดับปฐมวัยศึกษาเล่ม 1 หน่วยที่ 4*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมพร สุทัศน์. ม.ร.ว. (2522). *การศึกษามผลของการใช้แรงเสริมทางสังคมต่อพฤติกรรมเจ็บช้มผัดปกติ
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สมร ทองดี. (2538). “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ใน” *เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์กับ
สังคม หน่วยที่ 2*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2528). *การศึกษาสภาพอบรมในศูนย์เด็กปฐมวัย*.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). *การศึกษาสภาพการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน*.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*.
สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ : พริกหวาน กราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2534). *แนวการจัดประสบการณ์อนุบาลปีที่ 1 – 3*. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อุษณีย์ โพธิสุข. (2537). *เอกสารประกอบการอบรมคู่มือ เด็กที่มีความต้องการพิเศษและเด็กที่มีความ
สามารถพิเศษ*. ถ่ายเอกสาร. สถาบันสร้างสรรค์ศักยภาพสมอง.

- อำพวรรณ เนียมคำ. (2545). ผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อความสามารถทางคณิตศาสตร์ของ
เด็กปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อรอนงค์ เย็นอุทก. (2538). เอกสารคำสอนรายวิชาจิตวิทยาการเรียนรู้การสอนเด็กพิเศษ. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาการศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- Booth, D.L.F. (1987). *Project work*. 2nd. Ed. Oxford : The Alder Press.
- English, H.B. and A.C. English. (1985). *A Comprehensive Dictionary of Psychological and
Psychoanalytical Terms*. New York : David Mckay Co.,
- Edwards, C. Gandini L. and Forman, G. (1993). *The Hundred Languages of Children : The
Reggio Emilia Approach to early children education*. (pp. 151 – 169). Norwood, N J
: Albex.
- Gardner, H. (1983). *Frame of Mind : The theory of multiple intelligence 's*. London : Paladin.
- Good, V.C. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd New York : McGraw – Hill, Book Co.
- Hartman, A.J. (1995). *Project work : Supporting Children's need for inquiry.* Association for
children Education International. 7 (3) : 45- 48
- Hurlock, E. B. (1978). *Child Development*. 6th ed. New York : Mcgraw – Hill Book Co.
- Katz L.G. (1993). What can we learn from Reggio Emilia?. In C. Edwards and G. Forman (Ed.)
*The handled Languages of children : The Reggio Emilla Approach to Early Childhood
Education*. Norwood, NJ : Albex.
- Katz, L.G. and Chard. S.C. (1994). *Engaging Children's Minds : The Project Approach*.
Norwood, NJ : Albex.
- Mary, Joan. (1981). Peer Intermation Competencies of Preschoolers Rates Hightor Low
in Sociaometric Status. *Dissertation Abstracts International*. 41 : 4603 – A.
- Mclean, L.D. (1992). *Cooperative learning : Theory to practice in the Young children's.
classroom*. Abstract from : Tennessee Item : ED 343667.
- Piaget, J and B. (1969). Inhelder. *The psychology of child*. New York : Weaver, Helen, Basic
Book.
- Semuel, A. Kirl and others. (1993). *Education Exceptional Children Seventh Edition*. America
: U.S.A. Houghton Mifflin Company.
- Trepanier - Street, m. (1993). *What's so new about the project approach ? Young Children*.
70 (1) : 25 – 28.
- Sharan,S and Sharna, Y. (1992). *Expanding Cooperative Learning Through Group.
investigation*. New York : Teacher College Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- คู่มือแบบสำรวจพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กปฐมวัย
- แบบสำรวจพฤติกรรมที่เป็นปัญหา

คู่มือแบบสำรวจเด็กที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาโดยการสังเกต

คำชี้แจง

1. แบบสำรวจพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางสังคมของเด็กปฐมวัยเป็นการบันทึกในรูปของความถี่ (จำนวนครั้ง) ตามลักษณะพฤติกรรมที่เกิดขึ้น
2. การใช้แบบสำรวจนี้ ให้ครูประจำชั้นระดับอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 3 ห้อง สังเกตและบันทึก พฤติกรรมของเด็กในช่วง เดือนมิถุนายน – กรกฎาคม ปีการศึกษา 2546
3. หาค่าความถี่ของการเกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา โดยนำข้อมูลความถี่ จำนวนครั้งที่เกิดขึ้น ต่อวัน รวมระยะเวลา 2 เดือน มาหาผลรวม ถ้าพบเด็กที่มีลักษณะพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น ในชั้นเรียนบ่อย หรือมีเป็นประจำ เช่น พบเด็กเกเรเพื่อน หรือไม่เข้าร่วมกิจกรรม แพบทุกวันจึง ถือว่าเด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา
4. เกณฑ์การบันทึกแบบสำรวจโดยการสังเกต
 - 4.1 เขียนชื่อเด็ก อายุ วัน เดือน ปี ที่ทำการสำรวจ
 - 4.2 ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่เกิดขึ้นตรงกับลักษณะพฤติกรรมที่เป็นปัญหาตามความถี่ ของพฤติกรรมที่ปรากฏ

ไม่มีเลย	หมายถึง	ไม่เคยพบลักษณะพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเลย
มีบ้าง	หมายถึง	เคยพบลักษณะพฤติกรรมนาน ๆ ครั้ง เช่น เห็นนักเรียนเกเรเพื่อนเป็นบางวัน
มีเป็นประจำ	หมายถึง	พบเห็นลักษณะพฤติกรรมในชั้นเรียนทุกครั้ง เช่น เห็นนักเรียนเกเรเพื่อนแทบทุกวัน

ตัวอย่างแบบสำรวจพฤติกรรมที่เป็นปัญหาโดยการสังเกต (ของ ดร.ผดุง อารยะวิญญู)

ชื่อ ค.ช. / ต.ญ. _____ ชั้น _____ อายุ _____

คำชี้แจง ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของเด็ก

ข้อ	ลักษณะพฤติกรรม	ความถี่ของพฤติกรรม		
		ไม่มีเลย	มีบ้าง	มีเป็นประจำ
1	ไม่อยู่นิ่งเคลื่อนไหวตลอดเวลา.....			
2	หยิบบของผู้อื่นโดยไม่บอกและไม่คืน.....			
3	ชอบแหย่และรบกวนเพื่อน.....			
4	เส้นรุนแรง ทำร้ายผู้อื่น.....			
5	ไม่ชอบทำงานกลุ่ม.....			
6	ส่งเสียงดัง ขณะครูสอน.....			
7	ไม่มีความอดทน.....			
8	ไม่มีสมาธิในการเรียน และทำกิจกรรม.....			
9	ไม่ทำตามข้อตกลงฝ่าฝืนระเบียบ.....			
10	ชอบเล่นคนเดียว.....			
11	โกรธง่าย ฉุนเฉียว.....			
12	พูดคำหยาบ พูดปด.....			
13	อารมณ์แปรปรวนง่าย.....			
14	วิตกกังวล.....			
15	กระดากอาย.....			
16	เฉื่อยชา.....			
17	ขาดความสนใจสิ่งรอบตัว.....			
18	ก้าวร้าว.....			
19	ดูดนิ้ว กัดเล็บหรือกัดนิ้ว.....			
20	พูดติดอ่าง และพูดผิดปกติ.....			

ภาคผนวก ข

- คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม
- แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม
- คำอธิบายรายละเอียดของเนื้อหาของพฤติกรรมทางสังคม

แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

ชื่อผู้สังเกต..... นามสกุล เป็นผู้สังเกตคนที่.....
 ชื่อผู้ถูกสังเกต ด.ช. / ด.ญ. นามสกุล ชั้นอนุบาลปีที่.....
 วันที่..... เดือน พ.ศ. เริ่มเวลา สิ้นสุดเวลา.....

พฤติกรรมทางสังคม	ระดับคะแนน		
	2	1	0
การช่วยเหลือ			
1. หยิบหรือส่งของใช้ / ของเล่นให้เพื่อนเมื่อต้องการ.....			
2. ช่วยเหลือเพื่อนทำกิจกรรม.....			
3. ช่วยเก็บของหรือวัสดุอุปกรณ์เมื่อเลิกเล่นหรือเลิกใช้แล้ว.....			
4. ช่วยเหลือแบ่งปันของเล่นของใช้ให้เพื่อน.....			
การยอมรับ			
1. แสดงความยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ.....			
2. ยอมรับความช่วยเหลือจากเพื่อนขณะทำกิจกรรม.....			
3. ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อน.....			
4. รู้จักการรอคอย.....			
การให้ความร่วมมือ			
1. ทำตามข้อตกลงของกลุ่ม.....			
2. ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน.....			
3. พุดคุยแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อน.....			
4. รู้จักการรอคอย.....			

บันทึกเพิ่มเติม.....

คู่มือการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

คำชี้แจง

1. พฤติกรรมที่สังเกตและบันทึกลงในแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมมี 3 ด้าน ได้แก่ การช่วยเหลือ 4 ข้อ การยอมรับ 4 ข้อ และการร่วมมือกับผู้อื่น 4 ข้อ
2. แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยเป็นการบันทึกในรูปของความถี่ (จำนวนครั้ง) และระดับคุณภาพของพฤติกรรมจัดเป็น 3 ระดับคะแนน
3. เวลาที่ใช้ในการสังเกต สังเกตในช่วงเวลาที่จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์แบบโครงการที่เน้นพฤติกรรมทางสังคมจำนวน 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน ได้แก่ วันจันทร์ อังคาร พุธ พฤหัสบดี ทำการสังเกตและบันทึกการสังเกตในเวลา 10.00 – 10.40 น. รวมเวลา 40 นาที

ขั้นปฏิบัติในการสังเกต

1. เขียนชื่อผู้สังเกต ผู้ถูกสังเกต (เด็ก) วัน เดือน ปี ที่ทำการสังเกต
2. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยรวมจำนวนผู้สังเกต 2 คน ทำการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม
3. การสังเกตให้ผู้สังเกตทั้ง 2 คน คือ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยทำการสังเกตพร้อม ๆ กันในเวลาเดียวกัน โดยแบ่งกลุ่มกลุ่มละ 6 คน หมุนเวียนกันสังเกตเด็กเป็นรายบุคคลจนครบทุกคน

การบันทึกแบบสังเกต

เมื่อสังเกตพฤติกรรมทางสังคมตรงกับข้อใด และช่วงระดับคะแนนพฤติกรรมทางสังคมตรงกับ ข้อใด ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องนั้น ถ้าเกิดพฤติกรรมทางสังคมซ้ำช่องเดิมให้ทำเครื่องหมาย / เพิ่มลงในช่องเดิมตามจำนวนที่เกิดพฤติกรรมซ้ำโดยทำการบันทึก ดังนี้

ช่วงระดับคะแนน	2	บันทึกพฤติกรรมทางสังคมด้วยตนเอง
ช่วงระดับคะแนน	1	บันทึกเมื่อเด็กเกิดพฤติกรรมทางสังคมโดยเพื่อนหรือครูบอก
ช่วงระดับคะแนน	0	บันทึกเมื่อเด็กไม่เกิดพฤติกรรมทางสังคมหรือปฏิเสธพฤติกรรมทางสังคม

การให้คะแนน

1. ในช่วงเวลาที่สังเกตเด็กเมื่อเด็กพฤติกรรมทางสังคมตรงกับข้อใดและช่องระดับใดให้ใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องนั้น ถ้าเด็กเกิดพฤติกรรมทางสังคมซ้ำในข้อหรือช่องระดับคะแนนเดิมให้ทำเครื่องหมาย / ซ้ำลงไปช่องนั้นตามจำนวนครั้งที่ซ้ำ
2. ถ้าพบเครื่องหมาย / ในช่องระดับคะแนนใดก็ให้คะแนนเท่ากับคะแนนในช่องนั้น เช่น ในช่วงระดับคะแนน 2 คะแนนซ้ำ 2 ครั้ง รวมคะแนนเท่ากับ 4 คะแนนเป็นต้น

คำอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคม

หัวข้อพฤติกรรม	ระดับคะแนน	รายละเอียดพฤติกรรม
การช่วยเหลือ 1. หยิบหรือส่งของใช้ / ของเล่น ให้เพื่อนเมื่อเพื่อนต้องการ	2 1 0	เมื่อเด็กสังเกตเห็นหรือทราบว่าเพื่อนต้องการใช้ของใช้หรือของเล่นชนิดใด จึงหยิบหรือส่งของนั้นให้เพื่อนโดยเพื่อนไม่ต้องบอก เด็กหยิบหรือส่งของให้เพื่อนเมื่อถูกเพื่อนขอร้อง เด็กไม่สนใจทำพฤติกรรมนี้
2. ช่วยเหลือเพื่อนทำกิจกรรม	2 1 0	เมื่อเด็กสังเกตเห็นเพื่อนทำกิจกรรมไม่ได้จึงเข้าไปช่วย โดยเพื่อนไม่ต้องบอกให้ช่วย เด็กเข้าไปช่วยเพื่อนทำกิจกรรมเมื่อถูกเพื่อนขอร้อง เด็กไม่สนใจทำพฤติกรรมนี้
3. ช่วยเก็บของหรือวัสดุอุปกรณ์เล่นหรือเลิกใช้แล้ว	2 1 0	เด็กเข้าไปช่วยเพื่อนเก็บของหรืออุปกรณ์เข้าที่เมื่อเลิกเล่นหรือเลิกใช้แล้ว โดยเพื่อนหรือครูไม่ต้องบอก เด็กเข้าไปช่วยเพื่อนเก็บของหรืออุปกรณ์เข้าที่เมื่อเลิกเล่นหรือเลิกใช้โดยเพื่อนหรือครูขอร้องให้ช่วย เด็กไม่สนใจที่จะทำพฤติกรรม
4. ช่วยเหลือแบ่งปันของเล่นของใช้ให้เพื่อน	2 1 0	เด็กแบ่งปันของเล่นของใช้ให้เพื่อนโดยที่เพื่อนไม่ได้ขอร้อง เด็กแบ่งปันของเล่นของใช้ให้เพื่อนโดยเพื่อนขอร้อง เด็กไม่สนใจทำพฤติกรรมนี้

(ต่อ)

หัวข้อพฤติกรรม	ระดับคะแนน	รายละเอียดพฤติกรรม
การยอมรับ 1. แสดงความยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ เช่น ยิ้ม พุดชมเพื่อน / ประบมือให้	2	เด็กแสดงท่าทาง เช่น ยิ้ม / พุดชมเพื่อน / ประบมือให้เมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จในกิจกรรมโดยไม่รอให้ครู หรือเพื่อนบอก
	1	เด็กแสดงท่าทางเช่น ยิ้ม / พุดชมเพื่อน / ประบมือให้เมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จในกิจกรรมโดยเพื่อนหรือครูบอก
	0	เด็กไม่สนใจทำพฤติกรรมนี้
2. ยอมรับความช่วยเหลือของเพื่อนในการทำกิจกรรม	2	เมื่อเพื่อนให้ความช่วยเหลือในการทำกิจกรรมเด็กยอมรับด้วยความเต็มใจและแสดงความขอบคุณ
	1	เมื่อเพื่อให้ความช่วยเหลือในการทำกิจกรรม เด็กยอมรับแต่แสดงท่าทางเฉย
	0	ไม่ยอมรับความช่วยเหลือของเพื่อน
3. ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อน	2	ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อนและนำมาปฏิบัติร่วมกันในกลุ่มด้วยความเต็มใจ
	1	ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อนและนำมาปฏิบัติอย่างไม่เต็มใจ
	0	เด็กไม่สนใจทำพฤติกรรมนี้
4. รู้จักการรอคอย	2	เด็กรู้จักรอคอยเมื่อยังไม่โอกาสของตนโดยครู / เพื่อนไม่ต้องบอก
	1	เด็กรอคอยเมื่อยังไม่ถึงโอกาสของตนโดยที่ครู / เพื่อนต้องบอก
	0	เด็กไม่สนใจทำพฤติกรรมนี้

(ต่อ)

หัวข้อพฤติกรรม	ระดับคะแนน	รายละเอียดพฤติกรรม
การให้ความร่วมมือ 1. ทำตามข้อตกลงของกลุ่ม	2 1 0	ยอมรับทำตามข้อตกลงของกลุ่มโดยที่ ครู / เพื่อน ไม่ต้องบอก ยอมรับทำตามข้อตกลงของกลุ่มเมื่อ ครู / เพื่อนบอก เด็กไม่สนใจทำพฤติกรรมนี้
2. ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน	2 1 0	เด็กทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนโดยที่ครู / ไม่ต้องบอก เด็กทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนโดยที่ครู / เพื่อนต้อง บอก เมื่อเด็กไม่สนใจพฤติกรรมนี้
3. พุดคุยแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อน	2 1 0	เด็กร่วมพุดคุยแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนโดย ครู / เพื่อนไม่ต้องบอก เด็กร่วมพุดคุยแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนโดย ครู / เพื่อนต้องขอร้อง เด็กไม่สนใจทำพฤติกรรมนี้
4. มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย	2 1 0	ทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยที่ครู / เพื่อนไม่ต้องบอก ทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยที่ครู / เพื่อนขอร้อง เด็กไม่สนใจทำพฤติกรรมนี้

ภาคผนวก ค

- คู่มือการใช้แผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
- แผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
- กระบวนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
- บันทึกการเรียนรู้

คู่มือการดำเนินการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

หลักการและเหตุผล

พฤติกรรมทางสังคมเป็นคุณลักษณะสำคัญที่เด็กปฐมวัยทุกคนต้องได้รับการปลูกฝังและส่งเสริมเพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพให้เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การพัฒนาและส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย สามารถจัดประสบการณ์ให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ได้หลายวิธีในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้การจัดประสบการณ์แบบโครงการ ซึ่งมีรูปแบบที่เน้นให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์จริงด้วยการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อนและครู เด็กสนุกและมีความสุขกับการเรียนรู้ มีอิสระในการคิดตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ตนเองพึงพอใจและต้องการเรียนรู้ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ สภาพแวดล้อมทั้งเป็นบุคคลและสิ่งของ ได้ทำงานร่วมกับเพื่อนและครูได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ทำให้เด็กรู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความยอมรับในความคิดและผลงานของผู้อื่น อันส่งผลให้เกิดความร่วมมือกันในการทำงานจนสำเร็จ ส่วนครูมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในเรื่องของการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมและแหล่งข้อมูลที่สอดคล้องกับการเรียนรู้เตรียมสื่ออุปกรณ์ที่หลากหลาย ใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กได้คิดแก้ปัญหาในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้กำลังใจและชื่นชมยอมรับความคิดและการแสดงออกของเด็ก การกระทำดังกล่าวของครูจะช่วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่นใจ กล้าคิดกล้าทำ เชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและยอมรับความสามารถของผู้อื่น ส่งผลให้เด็กมี พฤติกรรมทางสังคมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสงบสุข

การจัดประสบการณ์รูปแบบโครงการนั้น มีหลักการที่สำคัญสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ (Edward. 1993 Gandini. 1993 ; Katz. 1993 .; New. 1990)

หลักการของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

1. ครูมีบทบาททั้งเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ช่วยเหลือและผู้ร่วมงานของเด็ก
2. หัวเรื่องสำหรับศึกษาทำโครงการควรมาจากความสนใจและประสบการณ์ของเด็ก
3. เนื้อหาของโครงการเกิดขึ้นจากความเข้าใจของเด็ก และพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้จากความสนใจและความต้องการของเด็กว่าจะศึกษาอย่างลุ่มลึกในเรื่องใด
4. ประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ความหลากหลายของสื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนรู้เป็นเครื่องมือของเด็กในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ที่มีเกี่ยวกับโครงการที่เด็กทำ
5. การจัดกิจกรรมในโครงการที่เป็นกลุ่มเล็ก เด็กสามารถศึกษาได้ลึกซึ้งกว่าการทำโครงการกับเด็กที่เป็นกลุ่มใหญ่
6. การยืดหยุ่นเวลาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในโครงการ เพื่อการศึกษาที่ลุ่มลึกและการทำงานที่สมบูรณ์
7. การรายงานขั้นตอนการทำกิจกรรมให้เด็กรับรู้ เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กสามารถประเมิน ความก้าวหน้าของโครงการ และมีส่วนช่วยกันพัฒนาโครงการต่อไปได้ดีขึ้น
8. โครงการสำเร็จได้ด้วยดีต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างเด็ก ครู และความช่วยเหลือจากผู้ปกครองและชุมชน

แนวการจัดประสบการณ์แบบโครงการประกอบด้วย

1. เวลาในการจัดประสบการณ์ที่เรียนรู้สามารถยืดหยุ่นได้ตามความสนใจและความต้องการของเด็ก
2. พื้นที่ในการทำกิจกรรมควรกว้างขวางพอเหมาะ สะดวก และมีแสงสว่างเพียงพอ
3. วัสดุอุปกรณ์ ควรมีหลากหลายให้เด็กสามารถเลือกใช้ได้
4. บรรยากาศของการเรียนรู้ควรเป็นแบบร่วมมือ
5. โอกาสในการเรียนรู้ควรให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้าจากการลงมือปฏิบัติจริงด้วยการทดลอง สืบค้น ทักษะ ฯลฯ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย

หลักการเลือกหัวเรื่อง

1. เป็นหัวเรื่องทุกคนหรือเด็กส่วนใหญ่ของกลุ่มสนใจต้องการเรียนรู้
2. มีแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นเพียงพอที่จะจัดกิจกรรมตามโครงการนี้ได้
3. เป็นหัวเรื่องเด็กพอจะมีประสบการณ์อยู่บ้างแล้ว
4. เป็นหัวเรื่องที่เด็กสามารถใช้ประสบการณ์ตรงในการค้นหาข้อมูลข้อเท็จจริงได้
5. เป็นเรื่องที่เป็นจริงสามารถให้เด็กมีประสบการณ์ตรงกับเรื่องนั้นได้
6. เป็นเรื่องที่เปิดโอกาสให้มีการร่วมกันคิด พิจารณา วางแผน และร่วมมือกันทำงาน
7. เป็นเรื่องที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ สร้างสิ่งของหรือเล่นสมมติ
8. เป็นหัวเรื่องที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับจุดประสงค์ของหลักสูตร
9. เด็กมีโอกาสใช้ทักษะต่าง ๆ ในการสืบค้นข้อมูลเพื่อนให้เกิดการเรียนรู้
10. ผู้ปกครองและชุมชนมีโอกาสร่วมกิจกรรมตามโครงการ

กิจกรรมสำคัญในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

1. กิจกรรมการอภิปรายกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่ทุกระยะของโครงการต้องใช้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันตลอดจนการร่วมกันคิด พิจารณาวางแผนและตัดสินใจในแผนงานต่าง ๆ ของโครงการ
2. กิจกรรมการปฏิบัติภาคสนาม เป็นกิจกรรมที่นำเด็กสู่การปฏิบัติจริง เพื่อค้นคว้าข้อมูลซึ่งทำให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าตลอดจนการใช้ทักษะต่าง ๆ ในการสืบค้นข้อมูลอันนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ใหม่
3. กิจกรรมการนำเสนอ เป็นกิจกรรมที่เด็กแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ในหัวเรื่องที่ตนสนใจ โดยเด็กสามารถที่จะนำเสนอด้วยวิธีการอันหลากหลายผ่านการทำงาน ศิลปะประเภทต่าง ๆ เช่น การวาด การปั้น การประดิษฐ์ เล่นบทบาทสมมติ หรือการนำเสนอโดยการก่อสร้างชิ้นงาน เป็นต้น
4. กิจกรรมการค้นคว้าสืบค้น เป็นกิจกรรมที่นำเด็กไปสู่การค้นหาข้อมูลที่สนใจด้วยรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การตั้งคำถาม การตั้งสมมติฐาน การสังเกต การอ่าน การรับฟัง เป็นต้น
5. กิจกรรมการจัดแสดง เป็นกิจกรรมที่เด็กนำเสนอผลงานที่ทำโครงการโดยจัดแสดงในรูปแบบของนิทรรศการเพื่อสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนเพื่อสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นความเข้าใจกับบุคคลอื่นและแสดงถึงความสำเร็จของโครงการร่วมกัน

บทบาทครู

1. คิด พิจารณา และวางแผนร่วมกับเด็กในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการ
2. ครูสร้างสถานการณ์ หรือใช้คำถามเพื่อกระตุ้น หรือเร้าให้เด็กคิดสงสัยเกิดความสนใจและกระตือรือร้นอยากรู้คำตอบและคิดหาวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบนั้น
3. จัดเตรียมสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศในการเรียนรู้โดยร่วมจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ เช่น หนังสือ กระดาษ อุปกรณ์ วัสดุต่าง ๆ ตลอดจนแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เพื่อให้เด็กได้ทำการสืบค้น
4. ให้คำแนะนำสนับสนุนช่วยเหลือ การดำเนินงานของเด็กให้ดำเนินไปตามกระบวนการของการเรียนรู้แบบโครงการ
5. ร่วมแก้ปัญหาต่าง ๆ อันอาจเกิดขึ้นในระหว่างดำเนินการตามโครงการ
6. ประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชน และโรงเรียนในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการของเด็ก
7. สังเกตความก้าวหน้า บันทึกข้อมูลสาระการเรียนรู้ของเด็ก และให้ข้อมูลย้อนกลับทางบวก
8. ร่วมวางแผนจัดแสดงผลงานที่ได้จากการทำโครงการของเด็กโดยจัดแสดงและเก็บรวบรวมเก็บไว้อย่างเป็นระบบ

บทบาทของผู้ปกครอง

1. ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการช่วยค้นหาให้ข้อมูลความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้กับเด็กและครู
2. ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการกระตุ้นความสนใจของเด็ก
3. ผู้ปกครองเป็นผู้เชี่ยวชาญและเป็นผู้ช่วยในการจัดหาสื่ออุปกรณ์
4. ผู้ปกครองเป็นแขกสำคัญที่ให้ข้อเสนอแนะและให้กำลังใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการ

บทบาทเด็ก

1. แสดงความคิดเห็นและร่วมกันเสนอหัวเรื่องที่จะทำโครงการ
2. ร่วมกันวางแผนในการปฏิบัติกิจกรรมตลอดระยะเวลาดำเนินโครงการ
3. กำหนดกติกาตกลงในการทำกิจกรรม และร่วมกันปฏิบัติตาม
4. ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามที่กลุ่มวางแผนไว้
5. ร่วมสรุปกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมในโครงการ
6. ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้ได้ผลสำเร็จในการทำโครงการ
7. ร่วมกันวางแผนจัดแสดงผลงานที่ได้จากการทำโครงการ
8. ทบทวน ประเมินความรู้จากโครงการ และร่วมกันนำเสนอแนวทางแก้ไข

การจัดประสบการณ์แบบโครงการเพื่อการวิจัย

1. การกำหนดหัวเรื่อง ในการศึกษาครั้งนี้ หัวเรื่องโครงการ คือกระดาด ซึ่งได้มาจากความสนใจของเด็ก จากเรื่องกระดาดนี้เด็กสามารถขยายเนื้อหา ได้ตามความต้องการ และความสนใจ หรือเด็กสามารถกำหนดหัวเรื่องอื่น ๆ เพิ่มขึ้นได้ เพื่อทำโครงการตามที่กลุ่มสนใจต้องการเรียนรู้ได้
2. ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินโครงการ คือ 8 สัปดาห์
3. จัดประสบการณ์แบบโครงการจำนวน 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วันวันละ 40-50 นาที โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมประจำวันดังนี้

ขั้นนำ

ครูเตรียมเด็กให้สงบและสร้างความคุ้นเคยกับเด็กก่อนดำเนินกิจกรรมด้วยการสนทนา ท่องคำคล้องจอง ปริศนาคำทาย ร้องเพลงหรืออื่น ๆ เพื่อกระตุ้นความสนใจของเด็กก่อนทำกิจกรรมตามโครงการ

ขั้นดำเนินกิจกรรม

เด็กปฏิบัติกิจกรรมที่ร่วมกันวางแผนไว้ตามโครงการ โดยมีครูเป็นผู้ช่วยเหลือ แนะนำ อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามที่เด็กต้องการ ขณะปฏิบัติกิจกรรม ครูให้การยอมรับความคิดการแสดงออกของเด็ก ชื่นชม และให้ข้อมูลย้อนกลับทางบวก ตลอดจนการบันทึกข้อมูลสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ของเด็กอย่างสม่ำเสมอ

ขั้นสรุป

เด็กและครูร่วมกันสรุปทบทวนเกี่ยวกับความคืบหน้าของงานในโครงการ โดยครูใช้คำถามปลายเปิด กระตุ้นให้เด็กพูดทบทวนกระบวนการในการทำงานในแต่ละครั้งของการทำกิจกรรมตามโครงการเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการทำงานตามโครงการครั้งต่อไป

4. การดำเนินการ

4.1 สัปดาห์ที่ 1 ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มตัวอย่าง

4.2 สัปดาห์ที่ 2 ดำเนินการเก็บข้อมูลพื้นฐานพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยจากการจัดประสบการณ์แบบปกติ สังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย รวมจำนวน 2 คน

4.3 สัปดาห์ที่ 3 – 8 ดำเนินการจัดประสบการณ์แบบโครงการ สังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยผู้วิจัย และผู้ช่วยผู้วิจัย รวมจำนวน 2 คน

5. แผนการดำเนินการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประสบการณ์แบบโครงการ 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ระยะเริ่มต้นโครงการ

ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาโครงการ

ระยะที่ 3 สรุป ประเมิน และอภิปรายผล

ซึ่งทั้ง 3 ระยะของการดำเนินการจัดประสบการณ์แบบโครงการมีกระบวนการดังต่อไปนี้

แผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมด้านการช่วยเหลือ การยอมรับ และการให้ความร่วมมือ
2. เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง
3. เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักการแสวงหาข้อมูลความรู้จากแหล่งต่าง ๆ
4. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สติปัญญา สังคม และภาษาของเด็ก

เนื้อหา

การจัดประสบการณ์แบบโครงการคือการจัดกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่มุ่งให้เด็กมีประสบการณ์ตรง ในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล วัตถุ สิ่งของ หรือสิ่งแวดล้อมที่เด็กสนใจต้องการเรียนรู้ โดยเด็กจะมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ และศึกษาอย่างลุ่มลึกตามวิธีการของเด็กเองโดยมีครูเป็นผู้ช่วยเหลือ แนะนำสนับสนุน การเรียนรู้ของเด็ก ชื่นชม และให้ข้อมูลย้อนกลับทางบวกในการทำงานของเด็ก

กระบวนการจัดกิจกรรม

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงการประกอบด้วยขั้นตอนการสอนและการดำเนินกิจกรรมตามแต่ละระยะของโครงการ ซึ่งมี 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเริ่มต้นโครงการ

ขั้นตอนการสอน	การดำเนินกิจกรรม
1. สังเกตความสนใจ / สร้างสถานการณ์	1. ครูสังเกตความสนใจของเด็กเพื่อหาข้อมูลในการเรียนรู้ 2. สร้างสถานการณ์ กระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในเรื่องที่จะเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การหาหัวเรื่อง
2. การกำหนดหัวเรื่อง	1. เด็กและครูร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่กลุ่มต้องการเรียนรู้ 2. ครูสังเกต จดบันทึก ยอมรับความคิดเห็น การแสดงออกของเด็ก 3. เด็กร่วมกันพิจารณาและตัดสินใจกำหนดหัวเรื่องโครงการ ที่จะศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ
3. เด็กนำเสนอประสบการณ์เดิม	1. ครูตั้งคำถามเกี่ยวกับหัวเรื่องที่ต้องการศึกษาเพื่อค้นหาความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์เดิมของเด็กที่มีเกี่ยวกับหัวเรื่อง 2. เด็กร่วมกันนำเสนอความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับหัวเรื่องในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการ เช่น การวาด การปั้น แสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น 3. ครูยอมรับ และชื่นชมเด็ก จดบันทึกสาระเกี่ยวกับประสบการณ์เดิมของเด็ก และช่วยกันนำผลงานบางส่วนจัดตกแต่งชั้นเรียนเพื่อกระตุ้นความสนใจเด็ก
4. กำหนดปัญหาที่ศึกษา (ตั้งสมมติฐาน)	1. ครูตั้งคำถามนำ หรือเชิญชวนให้เด็กตั้งคำถาม เพื่อให้ได้ประเด็นที่จะศึกษาปัญหาเกี่ยวกับหัวเรื่องที่เด็กต้องการศึกษา 2. นำหัวเรื่องที่จะศึกษามาคำหนดประเด็นสำคัญและทำแผนภูมิใยแมงมุม (WEB) เพื่อนำไปสู่การขยายเนื้อหาตามที่ต้องการศึกษา 3. ครูรวบรวมคำถามและประเด็นปัญหานั้นทีกลงในแผนภูมิ
5. แจ้งข่าวสารถึงผู้ปกครอง	1. แจ้งข่าวถึงผู้ปกครองเพื่อนำเสนอเกี่ยวกับหัวเรื่องโครงการและขอความร่วมมือผู้ปกครองในการให้ข้อมูลแก่เด็กเกี่ยวกับหัวเรื่องหรือประเด็นปัญหาที่เด็กกำลังศึกษา เพื่อเป็นแนวทางให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่ลึกซึ้งต่อไป

ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาโครงการ

ขั้นตอนการสอน	การดำเนินกิจกรรม
1. ร่วมกันคิดวิธีแก้ปัญหาและหาความรู้ความเข้าใจใหม่	1. ค้นหาความรู้และความเข้าใจใหม่โดยร่วมวางแผนและหาวิธีการเรียนรู้โดยครูคอยช่วยเหลือแนะนำตามที่เด็กต้องการ 2. ร่วมกันระดมสมองวางแผนการศึกษาค้นคว้าโดยการทบทวนคำถามหรือประเด็นปัญหาที่ต้องการจะศึกษาลึกซึ้งจากแผนใบแมงมุม 3. ครูบันทึกการวางแผนงานของเด็กลงในแผนงานวางแผนกิจกรรม 4. เด็กและครูร่วมกันจัดหา เตรียมวัสดุอุปกรณ์หรือแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการทำงานตามแผนงานที่วางไว้ 5. ครูแนะนำเกี่ยวกับวิธีการบันทึกการเรียนรู้ เพื่อแสดงถึงความรู้ความเข้าใจของเด็กที่ได้จากการทำกิจกรรมตามโครงการ 6. เด็กดำเนินการค้นหาความรู้ความเข้าใจใหม่ ตามแผนที่เตรียมการไว้และร่วมกันแก้ไขแผนงานเมื่อพบอุปสรรค 7. ครูคอยช่วยเหลือแนะนำ อำนวยความสะดวกในการทำงาน บันทึกข้อมูลสาระการเรียนรู้ของเด็ก ชื่นชม และให้ข้อมูลย้อนหลังกลับทางบวก 8. เด็กนำความรู้ใหม่หรือประสบการณ์ที่ได้รับมาพัฒนางานโครงการ เพื่อแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจใหม่ที่ได้จากการทำงานโครงการ 9. ร่วมกันทบทวนการเรียนรู้ในหัวเรื่องโครงการที่ผ่านมาจากผลงานภาพถ่ายการทำงาน หรือการรายงานขั้นตอนการทำกิจกรรมของเด็กจากการจัดทำบอร์ดสารนิทัศน์ เพื่อค้นหาสิ่งที่ควรแก้ไข 10. เมื่อสังเกตเห็นว่าเด็กทุกคนพอใจในผลการศึกษาค้นคว้า ครูเชิญชวนให้เด็กร่วมกันสรุปแผนความรู้ความเข้าใจใหม่ ซึ่งจะนำไปสู่ระยะสุดท้ายของการทำกิจกรรมตามโครงการ

ระยะที่ 3 ระยะสรุปอภิปรายผล และนำเสนอผลงาน

ขั้นตอนการสอน	การดำเนินกิจกรรม
1. ทบทวนการเรียนรู้ทั้งหมด 2. นำเสนอผลงาน 3. สิ้นสุดโครงการ	1. เด็กร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการทำงานโครงการ เพื่อจะนำไปสู่การยุติโครงการ 2. เด็กร่วมกันพิจารณา และตัดสินใจที่ยุติโครงการ ทุกคนยอมรับความคิดและการตัดสินใจร่วมกัน ครูแนะนำเกี่ยวกับวิธีการนำเสนอผลงานโครงการ 1. ร่วมกันวางแผนการจัดนิทรรศการเพื่อแสดงผลงานที่ทำในโครงการ 2. ช่วยกันจัดเตรียมสถานที่และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบต่าง ๆ เช่น การทำการ์ดเชิญผู้ปกครอง ครู นักเรียนและบุคคลที่สนใจ เข้าร่วมชมนิทรรศการ ผู้นำเสนออธิบายงาน เป็นต้น 3. ครูช่วยเหลือเด็กในการตกแต่ง หรือเสริมผลงานให้ดูโดดเด่น เพื่อให้งานของเด็กมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น 4. เด็กร่วมกันนำเสนอผลงานตามแผนที่วางไว้ 1. เมื่อสิ้นสุดการนำเสนอผลงาน ครูและเด็กร่วมกันประเมินความสำเร็จของโครงการ พร้อมทั้งร่วมกันเสนอปัญหาและข้อแก้ไขต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาโครงการในครั้งต่อไป 2. เด็กและครูร่วมกันวางแผนจัดนิทรรศการ เพื่อแสดงขั้นตอนการเรียนรู้โครงการและผลงานต่าง ๆ ให้ผู้สนใจทราบ 3. เมื่อเสร็จสิ้นการจัดนิทรรศการ เด็กช่วยกันเก็บงาน 4. ปิดโครงการ

การบันทึกการเรียนรู้

โครงการ กระดาษ

ระยะเวลาการดำเนินการเน้นจัดกิจกรรมเริ่มตั้งแต่ วันที่ 4 สิงหาคม ถึงวันที่ 26 กันยายน 2546

ระยะที่ 1 ระยะวางแผนและเริ่มต้นโครงการ (สัปดาห์ที่ 1 – 2)

สัปดาห์ที่ 1 การสร้างความเข้าใจและการหาหัวเรื่องโครงการ (วันที่ 2 - 8 สิงหาคม 2546)

วันที่ 1-2 (สัปดาห์ที่ 1)

การจัดกิจกรรมโครงการในช่วงสองวันแรก ครูยังไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ได้คัดเลือกจากนักเรียนที่เรียนอยู่ในชั้นอนุบาล 3 ของแต่ละห้องมารวมกัน เด็กต้องปรับตัวเข้ากับเพื่อนใหม่ ครูจึงจัดกิจกรรม ให้เด็กเกิดความคุ้นเคยใกล้ชิด สนทนากันมากขึ้น เพื่อจะได้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข และค่อยๆ ฝึกเด็กให้รู้จักคิด ด้วยการใช้คำถามกระตุ้นขณะที่เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อจะได้มีพื้นฐานในการคิด การตอบคำถาม เมื่อได้ทำกิจกรรมในโครงการ

วันที่ 3 - 4 (สัปดาห์ที่ 1)

ครูและเด็กร่วมกันร้องเพลง สวัสดิ์ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมเด็กในการจัดกิจกรรมต่อไปนั้น ขณะที่เด็กคนอื่นๆ กำลังปฏิบัติกิจกรรมอยู่นั้น ครูสังเกตเห็น น้องแนน น้องเจมส์ น้องหนึ่ง และน้องเบส กำลังโต้เถียงกันเรื่องการัด เด็กคนอื่นๆ จึงหันเหความสนใจไปที่เด็กกลุ่มนั้นแทน เมื่อจบกิจกรรม ครูเข้าร่วมสนทนากับเด็กกลุ่มนั้น และให้มาเล่าเหตุการณ์ให้ครูและเพื่อนๆ ขณะที่เพื่อนๆ เด็กคนอื่นๆ ให้ความสนใจร่วมพูดคุยด้วย ครูเสนอให้เด็กทุกคนลองช่วยคิดหาวิธีแก้ปัญหา ทุกคนสนใจที่จะตอบแสดงความคิดเห็น ครูสังเกตเห็นว่าเด็กมีความสนใจในเรื่องนี้จริง จึงตั้งคำถามกระตุ้นให้เด็กอยากรู้ และเชิญชวนให้เด็กคิดหาหัวเรื่องในการทำโครงการ

- ครู : เกิดอะไรขึ้นคะ ใครจะเล่าให้ครูและเพื่อนฟังได้บ้างคะ
- หนึ่ง : เจมส์ทำการัดวันแม่ของแนนขาดครับ
- ครู : น้องเจมส์มีอะไรจะบอกไหมคะ
- เจมส์ : เจมส์ขอแนตดูการ์ดดีดี แต่แนตไม่ให้ดู เจมส์ดึงมันเลยขาด
- แนน : แนตจะเอากา์ดคืน เจมส์เอามาใช้ให้ด้วย
- ครู : เจมส์มีใช้เขาไหมคะ
- เจมส์ : ไม่มีครับ แต่เดี๋ยวให้แม่ซื้อให้ก็ได้ครับ
- แนน : แนตไม่เอา การ์ดนี้แนตวาดภาพให้แม่เอง ทำการ์ดให้เหมือนเดิมด้วยนะ
- ครู : การ์ดนี้มาจากไหนคะ
- หนึ่ง : คุณครูจิมให้เด็กทำไปให้แม่ครับในวันแม่ครับ
- ครู : จะทำอย่างไรดี น้องแนตจึงจะมีต้อการ์ดไปให้แม่

เบส : ก็ทำใหม่ซิคะ
 ครู : จะทำอะไร ใช้อะไรทำดีคะ
 จัมโบ้ : ก็ใช้กระดาษมาวาดภาพระบายสีใหม่ก็ได้การ์ดแล้ว
 มุก : ใช้กระดาษทำเดี่ยวเจมส์ก็ทำขาดอีกนะ
 ครู : นั่นสิคะ ทำไมกระดาษจึงขาดได้นะ
 หรั่ง : ก็มันเป็นกระดาษมันจึงขาดครับ
 ดาล : ทำไมกระดาษมันจึงขาดง่ายละคะ
 ครู : แล้วคนอื่น ๆ มีใครอยากรู้บ้างคะ (เด็ก ๆ พากันยกมือ) มีคนอยากรู้หลายคน ครูเองก็ยังไม่รู้ ถ้าอย่างนั้นเรามาเรียนเรื่อง กระดาษกันใหม่คะ
 เด็ก ๆ : ตกลงครับ แต่มี ไม่กับ บิวไม่ยอมเรียนเรื่องกระดาษครับ
 ครู : แล้วเขาสนใจเรื่องอะไรคะ
 หรั่ง : เขาบอกว่าเขาอยากเล่นอยากเรียนลูกบอลอย่างเดี่ยวครับ
 ครู : ใครจะชวนให้ไม่กับบิวมาเรียนเรื่องกระดาษกับเราก่อนได้บ้างคะแล้วค่อยไปเรียนลูกบอล
 หรั่ง : หนึ่งครับ ไม่ บิว เรียนเรื่องกระดาษก่อนนะ เดี่ยวเราไปเล่นบอลที่บ้านเรา ไม่กับบิวจึงตกลง ที่จะเรียนเรื่อง กระดาษ กับเพื่อน

เมื่อเด็กตกลงทำโครงการเรื่อง กระดาษ ครูให้ที่บ้านเด็กโดยการไปเล่าให้ผู้ปกครองฟังถึงหัวเรื่องที่จะเรียน และสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกระดาษกับผู้ปกครอง เพื่อนำมาอภิปรายร่วมกันในวันพรุ่งนี้

ข้อสังเกต ในการเลือกหัวเรื่องครั้งนี้ มีเด็กที่ไม่เห็นด้วยอยู่ 2 คน ครูใช้วิธีให้เพื่อนพูดชักจูงแทนการโหวตเสียง เพื่อให้เด็กที่ไม่ได้เลือกหัวเรื่องนี้รู้สึกผิดหวังเสียใจ ซึ่งถึงแม้วิธีการชักจูงจะเป็นการให้รางวัลการพาไปเล่นบอลที่บ้านเพื่อเป็นทดแทน แต่ก็ทำให้เด็กทั้ง 2 ตกลงด้วยความเต็มใจ และไม่รู้สึกผิดหวังหรือเสียใจ

บันทึกพฤติกรรมด้านสังคม

เนื่องจากเด็กกลุ่มตัวอย่างนี้เป็นเด็กในระดับชั้นอนุบาล ปีที่ 3 ทั้ง 3 ห้อง ความคุ้นเคยกันยังมีน้อย และยังไม่วิถีกัน เวลาตอบมักแย่งกันตอบ ไม่รู้จักการรอคอย เกิดการทะเลาะวิวาทกันบ้าง ครูจึงต้องคอยสังเกตพฤติกรรมและดูแลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด

สัปดาห์ที่ 2 ประสพการณ์เดิม / หาประเด็นในสิ่งที่อยากรู้ (วันที่ 11 -15 สิงหาคม 2546)

วันที่ 1 (สัปดาห์ที่ 2)

จากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 1 ก่อนจัดกิจกรรมครูเล่านิทาน เรื่อง นิ้วมือนิ้ว ให้เด็กฟัง เพื่อปลูกฝังในสามัคคี และสร้างข้อตกลงร่วมกันในการตอบคำถาม หรือการเสนอความคิดเห็น โดยให้เด็กเป็นผู้เสนอ เด็กเสนอให้ผู้ที่จะตอบยืนยัน ครูจึงทบทวนข้อตกลง อีกครั้ง ผู้ที่จะตอบให้ยืนยัน เมื่อเพื่อนพูดคนอื่นต้องฟังและรอคอยให้เพื่อนพูดจบแล้วจึงจะพูดได้ เด็กทุกคนตกลงในกติกาของกลุ่ม

หลังจากนั้นครูทบทวนงานที่มอบหมายให้เด็กเมื่อวานนี้ เพื่อสำรวจความรับผิดชอบและความสามารถในการสื่อสารของเด็ก มีเด็กที่ปฏิบัติได้ตามเพียง 7 คน ส่วน 5 คน ไม่ได้บอกผู้ปกครอง ครูให้เด็กกลับไปถามพ่อแม่ในวันพรุ่งนี้ จากนั้นครูให้เด็กเล่าประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับกระดาดแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อน เพื่อศึกษาพื้นฐานความรู้เดิมของเด็กแต่ละคน

หนึ่ง : หนึ่งใช้กระดาดวาดภาพพระบายสีครับ
 แนน : หนูช่วยคุณแม่ใช้กระดาดห่อของขวัญสวยมากค่ะ
 เจมส์ : เจมส์มีกระดาดหนังสือนิทานครับ
 เบส : คุณพ่อให้เบสหยิบหนังสือพิมพ์มาให้ หนังสือพิมพ์ก็ทำมาจากกระดาดค่ะ
 บิว : บ้านบิวช่วยแม่เก็บกระดาดไปขายได้เงินซื้อขนมด้วยค่ะ
 โม : โมซื้อกล้วยทอดแม่ค้าเอาถุงกระดาดให้ของครับ
 ดาล : ดาลเห็นกระดาดปลิวไป ดาลก็เก็บใส่ถังขยะค่ะ

ฯลฯ

เมื่อเด็กได้เล่าประสบการณ์ครบทุกคนแล้ว ครูให้เด็กวาดภาพเกี่ยวกับเรื่องกระดาด เสร็จแล้วให้นำผลงานมาติดไว้ตามผนังห้องให้เพื่อนชม จากนั้นร่วมกันคิดวางแผนกิจกรรมของวันต่อไป พร้อมทั้งออกจดหมายถึงผู้ปกครอง เพื่อแจ้งข่าวสารการเรียนโครงการกระดาด และขอความร่วมมือในการช่วยจัดหาสื่อ อุปกรณ์ ให้ตามที่ต้องการ หรือช่วยให้ข้อมูลเมื่อลูกกลับไปซักถามพูดคุยกับเด็ก เพื่อเป็นการขยายประสบการณ์และส่งเสริมการกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เด็ก

บันทึกพฤติกรรมด้านสังคม

จากข้อตกลงของกลุ่มเด็กเริ่มปฏิบัติตามบ้าง แต่ยังมีบางคนพูดแข่งแข่งกับเพื่อน ไม่รู้จักการรอคอย ส่วนพฤติกรรมด้านการช่วยเหลือเพื่อนแบ่งปัน ในการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ สังเกตเห็นว่าเด็กมีการช่วยเหลือเพื่อนต่อเมื่อเพื่อนขอร้อง หรือบอกให้ช่วยเท่านั้น ด้านการยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน เมื่อเพื่อนพูดจบ ยังไม่รู้จักแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน ต้องให้ครูพูดชี้แนะจึงเริ่มทำตาม แต่ยังมีบางคน เช่น หนึ่ง โม บิว ที่ยังไม่แสดงพฤติกรรมนั้นแม้จะมีเพื่อนและครูชี้แนะยังนิ่งเฉยทำแต่ในสิ่งที่ตนพอใจครูต้องค่อยๆปรับพฤติกรรมด้วยการให้การแรงเสริมตลอดเวลา

วันที่ 2 (สัปดาห์ที่ 2)

จากการสังเกตพฤติกรรมพัฒนาการด้านสังคมของเด็ก ในวันที่ 1 ยังไม่ค่อยปรากฏมากนัก ครูจึงเล่านิทานที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นปลูกฝังให้เด็กเกิดพฤติกรรมนั้น จากนั้นจึงทบทวนกิจกรรมที่ทำในวันที่ 2 แล้วให้เด็กเสนอความคิดเห็นในสิ่งที่อยากเรียนรู้เกี่ยวกับ เรื่องกระดาด เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้มีพฤติกรรมแตกต่างไปจากเด็กปกติที่อยู่ในวัยเดียวกัน การตั้งคำถามจึงยังไม่ค่อยตรงประเด็น ครูจึงใช้คำถามนำเพื่อกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิด เด็กช่วยกันระดมความคิดและตั้งคำถามในสิ่งอยากรู้ เพื่อนำไปสู่กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการ เด็กๆ ช่วยกันคิดคำถามมากมาย เมื่อได้คำถามแล้วครูและเด็กนำคำถามมาจัดกลุ่มซึ่งสรุปได้หัวข้อใหญ่ๆ ดังนี้

คำถามที่เด็กอยากรู้

มีกระดาดอะไรบ้าง
 กระดาดทำมาจากอะไร
 กระดาดเอาไปใช้ทำอะไรบ้าง
 เราทำกระดาดได้ไหม

เมื่อได้คำถามที่เด็กอยากรู้ ครูและเด็กร่วมกันวางแผน คิดกิจกรรมที่จะนำไปสู่การตอบคำถาม

บันทึกพฤติกรรมด้านสังคม

กิจกรรมในวันนี้ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ระดมความคิด จะเห็นพฤติกรรมทางสังคมด้านการช่วยเหลือการให้ความร่วมมือในการช่วยคิด และยอมรับความคิดของเพื่อน เด็กทุกคนพยายามเสนอความคิดตามความสามารถของตนซึ่งอาจเป็นเรื่องค่อนข้างยากของเด็กกลุ่มนี้ ครูจึงให้เวลาและให้กำลังใจเมื่อเด็กคิดช้า และให้การเสริมแรงเมื่อเด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นออกมา มีบางคนที่มีความสนใจสั้นการรอคอยยังมีน้อย จะไม่อยู่นิ่ง จะแะตัวออกไปทำในสิ่งที่ตนพอใจ ซึ่งเป็นการรบกวนผู้อื่นและเป็นเหตุให้เด็กคนอื่นเริ่มหมดความสนใจในกิจกรรมด้วย ครูผู้ช่วยต้องคอยดูแลเด็กประเภทนี้อย่างใกล้ชิด

วันที่ 3 (สัปดาห์ที่ 2)

จากสถานการณ์ เมื่อวันที่ 2 ครูให้เด็กที่ความสนใจระยะสั้น อยู่ใกล้ชิดกับครู เป็นผู้ช่วยครู เพื่อไม่ให้รบกวนผู้อื่นการดำเนินกิจกรรมจะได้ไม่หยุดชะงัก จากนั้นครูทบทวนกิจกรรมของเมื่อวาน แล้วให้เด็กร่วมกันระดมความคิดในการวางแผน ในการเตรียมการจัดกิจกรรม สื่ออุปกรณ์ต่างๆ และแหล่งข้อมูล ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เด็กร่วมกันคิดกิจกรรมเพื่อหาคำตอบในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

เด็ก ๆ คิดว่าเราจะหาคำตอบได้อย่างไร

- สอบถาม พ่อแม่ ถามครู (สัมภาษณ์ผู้รู้)
- ดูจากหนังสือ ที่ห้องสมุด ที่บ้าน ร้านขายหนังสือ (ค้นคว้า)
- ไปดูตามร้านขายกระดาษ (สำรวจ)
- ทำกระดาษ (ทดลอง)
- ดูกระดาษในโรงเรียน (สำรวจ)

เมื่อช่วยกันคิดกิจกรรมได้แล้ว ครูให้ที่บ้านเด็กโดยการสอบถามผู้ปกครองมีหนังสือ หรือสื่ออะไรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกระดาษได้บ้าง แล้วให้นำมาให้เพื่อนดูวันรุ่งขึ้น

วันที่ 4 (สัปดาห์ที่ 2)

ครูทบทวน การบ้านเมื่อวาน มีเด็กที่กลับไปถามผู้ปกครองและนำสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับกระดาษมาให้เพื่อนดู เช่น ไม่นำถุงกระดาษ ดาลนำหนังสือพิมพ์มา แนนนำกระดาษห่อของขวัญมา ครูจึงให้เด็กแนะนำสื่อที่ตนเองนำมา จากนั้นให้ช่วยกันวางแผนการดำเนินการเรียนรู้ โดยจัดลำดับขั้นตอนตามความต้องการ ในเรื่องที่ยากรู้โดยกำหนดประเด็นที่ต้องการรู้ตามลำดับก่อนหลัง

การกำหนดประเด็นการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน

เด็ก ๆ ช่วยกันพิจารณาหัวข้อคำถาม เพื่อเรียงลำดับความอยากง่าย และสะดวกต่อการจัดกิจกรรมมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. มีกระดาษอะไรบ้าง

- กิจกรรม - สํารวจกระดาษร้านถ่ายเอกสารใกล้โรงเรียน
 - ให้เด็กไปสอบถามผู้ปกครอง
 - ค้นจากหนังสือ โดยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ปกครอง

2. กระดาษใช้ทำอะไรบ้าง

- กิจกรรม - สอบถามผู้ปกครอง ครู
 - สํารวจสิ่งที่ทำมาจากกระดาษ ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน
 - นำวัสดุ สิ่งที่ทำมาจากกระดาษ มาแสดง

3. กระดาษทำมาจากอะไร

- กิจกรรม - ค้นหาข้อมูลการทำกระดาษในหนังสือ ตามห้องสมุด
 - ภาพประกอบขั้นตอนการทำกระดาษจากต้นสา

4. เราทำกระดาษได้ไหม

- กิจกรรม - ศึกษาวิธีการทำกระดาษรีไซเคิล จากหนังสือ
 - เชิญผู้รู้มาทดลอง ทำกระดาษ
 - ทดลองทำกระดาษ รีไซเคิล

นอกจากกิจกรรมที่วางแผนไว้ข้างต้น ครูได้เตรียมกิจกรรมพื้นฐานในส่งเสริมความคิด ทักษะ ต่างๆ เพื่อพัฒนาให้เด็กเกิดความรู้พร้อมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุล เช่น กิจกรรมวาดภาพ ประติมากรรม ปั้น แสดงบทบาทสมมุติ การจำแนก สังเกต ภาษา

บันทึกพฤติกรรมด้านสังคม

พฤติกรรมของเด็กในวันนี้จะมีพฤติกรรมเหมือนวันที่ 3 เป็นลักษณะของการระดมความคิดในการวางแผน เนื่องจากเด็กเริ่มเข้าใจการทำกิจกรรม จึงให้ความร่วมมือในการคิด การตอบคำถามดีขึ้น เด็กที่มีความสนใจสั้น ครูจะให้ตอบเป็นคนแรก และให้เป็นผู้ช่วยครูในการคอยสังเกตว่าเพื่อนคนไหนยืนขึ้นก่อน ทำให้เด็กรู้สึกตนเองมีความสำคัญและอยู่ร่วมกิจกรรมจนจบ

ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาโครงการ การดำเนินกิจกรรมภาคสนาม

สัปดาห์ที่ 3 - 6 (วันที่ 18 -29 สิงหาคม ถึง วันที่ 15 กันยายน 2546)

วันที่ 1 (สัปดาห์ที่ 3)

เด็กและครูร่วมกันดำเนินการค้นหาคำตอบ ตามกิจกรรมที่วางแผนไว้ โดยศึกษาในประเด็นที่สงสัย “ มีกระดาษอะไรบ้าง” โดยวางแผน ออกไปหาข้อมูลที่ร้านถ่ายเอกสาร ซึ่งเป็นผู้ปกครองของน้องบิว โดยก่อนไปร่วมกันคิดคำถามและเตรียมกระดาษไปวาดภาพแทนสัญลักษณ์ เมื่อได้คำตอบแล้วกลับมาสนทนาร่วมกัน

มีกระดาษอะไรบ้าง (กิจกรรมหาข้อมูลจากร้านถ่ายเอกสาร)

ครู	:	เราไปสำรวจกระดาษที่ร้านของคุณแม่ของน้องบิว ใครรู้จักกระดาษอะไรบ้างคะ
จัมโบ้	:	มีกระดาษแข็ง ไซ้กล่องครับ
เจมส์	:	กระดาษสมุด เอาไว้เขียนหนังสือ
ดาส	:	กระดาษที่ใช้วาดภาพ
โม	:	กระดาษทราย คุณลุงบอกมาเอาไว้ขัดของ
แน็ต	:	กระดาษห่อของขวัญ
บิว	:	มีกระดาษสวย ๆ เขาเรียกกระดาษสาด้วยค่ะ
หนึ่ง	:	กระดาษสีเขียว สีแดง

เมื่อเด็กได้คำตอบจากแล้ว ครูแบ่งกลุ่ม ออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คนโดยให้เด็กตั้งชื่อกลุ่มตามใจชอบได้ กลุ่มดังนี้ กลุ่มชมพู กลุ่มเขอรี่ กลุ่มแอปเปิ้ล จากนั้นให้เด็กกลับไปสอบถามผู้ปกครองและหาตัวอย่างชนิดของกระดาษเพิ่มเติม เพื่อนำมาจัดกลุ่มแสดงผลงานในวันต่อไป

บันทึกพฤติกรรมด้านสังคม

จากการสังเกตพฤติกรรมกลุ่มที่ออกไปสำรวจกระดาษที่ร้านถ่ายเอกสาร เด็กมีการช่วยเหลือ แบ่งปันกันในการนี้ที่เพื่อนไม่มีดินสอ น้องมุกบอกให้ เบสยืมดินสอ โดยไม่ต้องให้เพื่อนบอก และเห็นความมีน้ำใจปรากฏในเรื่องการรอคอยเพื่อนเมื่อเพื่อนลงเท้าหลุดจะรอไปพร้อมกัน แต่พฤติกรรมลักษณะนี้เกิดขึ้นบางคน เด็กคนอื่น ๆ ยังไม่แสดงพฤติกรรม

วันที่ 2 (สัปดาห์ที่ 3)

ครูให้เด็กแต่ละกลุ่มนำกระดาษที่เตรียมมาแต่ละชนิดไปจัดมุมแสดงให้เพื่อนดู โดยให้แต่ละกลุ่มเลือกบริเวณและวางแผนจัดวางเองตามที่ต้องการ จากนั้นให้แต่ละกลุ่มเดินดูของเพื่อน แล้วมาสรุปร่วมกันอีกครั้ง

ครู	:	ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาเล่าในสิ่งเรามีแต่เพื่อนไม่มี
กลุ่มชมพู	:	กลุ่มของจัมโบ้มีกระดาษที่เป็นดอกไม้ แม่บอกว่าเอาไว้ติดฝาห้องครับ
ครู	:	เขาเรียกว่ากระดาษวอลเปเปอร์ค่ะ
กลุ่มเขอรี่	:	ของแน็ตมีกระดาษหนังสือพิมพ์ แต่ของเพื่อนไม่มีค่ะ
กลุ่มแอปเปิ้ล	:	ของโมมีเหมือนเพื่อนทุกอย่างครับ

เมื่อเด็กออกมานำเสนอผลงานของตนเองแล้ว ครูให้เด็กช่วยกันบอกชื่อของกระดาษ ที่นำมาจัดแสดงอีกครั้ง เพื่อทบทวนชื่อและชนิดของกระดาษที่เด็กรู้จัก เมื่อเห็นว่าเด็กพอใจในคำตอบที่ได้แล้ว จึงช่วยกันสรุปคำตอบของประเด็นคำถามนี้ และเตรียมวางแผนค้นหาคำตอบในประเด็นต่อไป ซึ่งคำถามที่จะนำมาศึกษาเป็นประเด็นต่อไปคือ “ กระดาษใช้ทำอะไรได้บ้าง ” ครูให้เด็กกลับไปสำรวจว่าที่บ้านของเด็กมีอะไรที่ทำมาจากกระดาษบ้าง สำหรับเป็นหัวข้อสนทนาร่วมกันในวันพรุ่งนี้

บันทึกพฤติกรรมด้านสังคม

จากการทำงานกลุ่ม เด็กได้แสดงพฤติกรรมที่เด่นชัดในด้านการช่วยเหลือ การแบ่งปัน โดยให้การช่วยเหลือเมื่อเพื่อนขอร้องให้ช่วย ส่วนพฤติกรรมด้านการยอมรับความคิดเห็นของเพื่อน ทั้ง 3 กลุ่มยังมีปัญหา สมาชิกในกลุ่มยังมีการโต้แย้งกัน มีความเห็นไม่ตรงกันและไม่ยอมทำตามเพื่อน ทำให้การดำเนินกิจกรรมล่าช้า เช่น กรณีเลือกบริเวณจัดแสดงกว่ากลุ่มจะตกลงเลือกสถานที่จัดแสดงได้ ใช้เวลาประมาณ 15 นาที ถึงแม้กลุ่มจะลงมติแล้ว ก็ยังมีสมาชิกบางคนไม่ค่อยยอมรับ ครูต้องคอยให้แรงเสริมกับเด็กที่มีปัญหา และค่อยๆ พูดยุติให้เด็กเข้าใจ ในมติของส่วนรวม

วันที่ 3 (สัปดาห์ที่ 3)

เด็กนำสิ่งของที่หามาจากกระดาษ มานำเสนอข้อมูลแลกเปลี่ยนกันเพื่อนกลุ่มใหญ่ทราบ และร่วมกันอภิปรายในหัวข้อ กระดาษใช้ทำอะไรได้บ้าง

กระดาษใช้ทำอะไรบ้าง (สืบถามและนำของจริงมาจากบ้าน)

ครู	:	วันนี้ใครมีอะไรจะมาให้เพื่อนดูบ้างคะ ออกมาเสนอทีละคน
จิมโบ้	:	ไปมีกล่องที่ใช้กระดาษทำครับ
เกียร์	:	แม่บอกทำถุงใส่ของ ใส่ขนมครับ
มุย	:	หนังสือนิทานหามาจากกระดาษค่ะ
ดาล	:	ใช้กระดาษวาดภาพ ระบายสีค่ะ
แน็ต	:	กระดาษห่อของขวัญให้เพื่อ ๆ ในวันปีใหม่ค่ะ
บิว	:	แม่บอกว่าใช้กระดาษเช็ดมือ เช็ดสิ่งต่าง ๆ ได้ค่ะ
มุก	:	กระดาษหนังสือพิมพ์ของคุณพ่อทำวาวได้ค่ะ
เบส	:	ใช้กระดาษเขียนหนังสือค่ะ
ดอลล่า	:	ใช้กระดาษทำของเล่นครับ

เมื่อเด็กเล่าเกี่ยวกับประโยชน์ของกระดาษแล้ว ครูให้เด็กช่วยคิดว่าจะนำสิ่งเหล่านี้ไปไว้ที่ไหน เด็กเสนอให้ไปไว้ในมุมที่แสดงชนิดของกระดาษ ทุกคนตกลงนำผลงานไปจัดไว้ในมุมของกลุ่มตนเอง และวางแผนการทำกิจกรรมในวันต่อไป

บันทึกพฤติกรรมทางสังคม

เด็กเริ่มมีการยอมรับความคิดเห็นของเพื่อน รู้จักการรอคอยมากขึ้น รอให้เพื่อนพูดจบแล้วตนเองจึงพูดบ้าง มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย จะเพียง 3 คนที่ยังไม่รับผิดชอบในการไปค้นหาสิ่งของที่ครูสั่งมาร่วมนกิจกรรมกับเพื่อน ครูซักถามได้ข้อมูลว่าผู้ปกครองกลับบ้านดึก กลับมาเด็กก็นอนหลับแล้ว จึงไม่ได้จัดหาสื่อมาให้ ดังนั้นเมื่อมีกิจกรรมที่ต้องขอความร่วมมือกับผู้ปกครองครั้งต่อครูจึงแจ้งไปในจดหมายให้ผู้ปกครองทราบ

วันที่ 4 (สัปดาห์ที่ 3)

ครูและเด็กร่วมกันสนทนากับสิ่งของที่เด็กนำมาต่อจากเมื่อวานและพูดคุยถึงประโยชน์ที่ได้จากกระดาษ จากนั้นให้เด็กเคลื่อนไหวประกอบท่าทางเป็นตามจินตนาการเป็นสิ่งที่ตนนำมา และจัดกิจกรรมศิลปะไว้เป็นกลุ่มให้เด็กเลือกทำตามความสนใจ

กลุ่มที่ 1 วาดภาพสิ่งของที่นำมาจากกระดาษ

กลุ่มที่ 2 ปั้นดินน้ำมัน

กลุ่มที่ 3 ประดิษฐ์เศษวัสดุ

ครูสังเกตพฤติกรรมและการเปลี่ยนทางสังคมขณะเด็กปฏิบัติกิจกรรม

บันทึกพฤติกรรมทางสังคม

จากการปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะครั้งนี้ เป็นการทำงานรายบุคคลแต่นั่งอยู่กลุ่มเดียวกัน ดังนั้นพฤติกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นคือการแบ่งปันสิ่งของให้กัน มีการรอคอยสีจากเพื่อน ช่วยเหลือเพื่อนเมื่อเพื่อนหยิบอุปกรณ์ไม่ถึง เมื่อทำกิจกรรมเสร็จให้ความร่วมมือในการเก็บสิ่งของเครื่องใช้ จะมีเด็ก 3 คนที่พฤติกรรมยังไม่เกิด ความรับผิดชอบยังมีน้อย ทำงานยังไม่เสร็จก็ลุกขึ้นเดิน ชวนกันเล่น ไม่ช่วยเหลือเพื่อนเก็บของ ครูต้องพูดกระตุ้นย้ำบ่อยๆ จึงกลับมาทำงานจนเสร็จ ครูให้แรงเสริมโดยให้เพื่อนปรบมือชมเชยให้

วันที่ 1- 4 (สัปดาห์ที่ 4)

ครูทบทวนถึงประโยชน์ของกระดาษต่อและจัดกิจกรรมให้เด็กนำกระดาษที่ใช้แล้ว มาใช้ประโยชน์ใหม่ จัดกิจกรรมให้เด็กทำเปเปอร์มาเช่จากกระดาษที่ใช้แล้ว โดยแบ่งเด็กออกเป็น 3 กลุ่ม ให้เด็กเลือกทำตามความสนใจ

กลุ่มกลุ่มชมพู ทำรูปตะกร้าใส่ของ

กลุ่มเขียว ทำรูปถ้วย

กลุ่มแอปเปิ้ล ทำรูปขันน้ำ

ครูให้แต่ละกลุ่มช่วยกันฉีกกระดาษเป็นชิ้นเล็ก ๆ แฉ่น้ำไว้ แล้วให้เลือกแม่พิมพ์ของใช้ ที่กลุ่มตนสนใจ เพื่อนำมาทำเป็นเปเปอร์มาเช่ของใช้ โดยอธิบาย และสาธิตวิธีการทำให้อูแล้วให้เด็กกลับไปทำเองในกลุ่ม ขณะที่เด็กทำกิจกรรมครูสังเกตและบันทึกพฤติกรรมอยู่ห่าง จะเข้าไปช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ

บทสนทนาขณะปฏิบัติกิจกรรม

การทำเปเปอร์มาเช่ของใช้

กลุ่มกลุ่มชมพู ทำรูปตะกร้าใส่ของ

จัมโบ้ : เราเอาตะกร้ามาวางไว้ก่อนแล้วค่อยทากาวแปะกระดาษ

มู๋ : ใช้กระดาษที่เปียกแปะเลยเหมือนครูไง

จัมโบ้ : ไม่ใช่ครูเขาใช้กาวด้วยนะมู๋

เกียร์ : ครูเขาเอากาวเทลงไปในนี้

จัมโบ้ : ครูรับทำอย่างนี้ได้ไหมครับ

- ครู : แล้วกระดาษมันติดหรือเปล่าละคะ
 จัมโบ้ : ก็ติดอยู่ครับ
 ครู : ตามใจเพื่อนเห็นด้วยไหมคะ ถ้าเห็นด้วยก็ทำได้เลยคะ
 ดาล : เราไม่อยากทำมันเหนียวมือ
 เกียร์ : ไม่เป็นไรเดี๋ยวล้างออกได้
 จัมโบ้ : เราต้องช่วยกันเดี๋ยวไม่เสร็จ
 ดาล : ให้เราทาสีนะเราชอบระบายสี
 มั้ย : ช่วยฉีกกระดาษเพิ่มก็ได้ไม่เหนียวมือ
 เกียร์ : หยิบกาวยาวหน่อยหมดแล้ว (ดาลหยิบกาวยาวส่งให้)

กลุ่มเชอรี่ ทำรูปถ้วย

- ไม่ : เราช่วยกันฉีกกระดาษให้เยอะ ๆ ก่อนดีกว่า
 เจมส์ : ฉีกชิ้นใหญ่ ๆ จะได้เสร็จเร็ว ๆ
 แนนี : ชิ้นเล็ก ๆ น้อย ๆ ดี เดี๋ยวไม่เหมือนคนอื่น
 บิว : เราใส่กาวยาวให้
 เจมส์ : เจมส์ชอบขยำกระดาษ
 ไม่ : ช่วยกันแปะจะได้ไปตากแดด ให้แห้ง
 แนนี : ต้องทำทีละ 2 คน มันเยอะเกินไป ทำไม่ได้
 บิว : เจมส์เอากะดาษให้อีกเยอะๆ (เจมส์ทำตามที่เพื่อนขอร้อง)

กลุ่มแอปเปิ้ล ทำรูปชั้นน้ำ

- ดอลล่า : แปะกระดาษแบบนี้ใช้ไหมมุก
 มุก : ใส่กาวยาวไปก่อนมันจะได้ติด
 เบส : เราเทกาวยาวให้
 หนึ่ง : หนึ่งจะใช้กระดาษสีแดงทำ หนึ่งฉีกกระดาษของตนเอง
 มุก : คุณครูให้ใช้กระดาษที่ไม่ใช่
 หนึ่ง : หนึ่งชอบสีแดงกระดาษนี้มันดำ
 เบส : ไม่เห็นใครเขาใช้เลยหนึ่ง เราไม่ให้ทำ
 หนึ่ง : ไม่ให้ทำก็ไม่ทำ หนึ่งแสดงอารมณ์ไม่พอใจ และไม่ทำงานร่วมกับเพื่อน
 มุก : คุณครูคะหนึ่งไม่ช่วยทำงาน
 ดอลล่า : หนึ่งเขาจะใช้กระดาษๆ ดี ทำครับ
 (ครูเข้าไปอธิบายเหตุผลกับหนึ่ง จนหนึ่งยอมกลับมาทำงาน)
 ครู : เด็กคะหนึ่งเขาจะมาขอโทษและช่วยทำงานจะให้ทำไหมคะ
 เด็ก ๆ : ให้หนึ่งทำงานร่วมกันจนผลงานเสร็จ และตกลงให้หนึ่งเป็นคนทาสี

เมื่อทุกกลุ่มทำกิจกรรมเสร็จเด็กๆ ช่วยกันเก็บของ ซึ่งมีบางคนที่คุณครูต้องใช้คำถามกระตุ้นในการให้คิดช่วยเหลือเพื่อน

หมายเหตุ การทำกิจกรรมนี้ทำวันละกลุ่ม โดยครูจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ให้เด็กเลือกทำ คือ กลุ่มที่ 1 วาดภาพ กลุ่มที่ 2 ตัดปะ กลุ่มที่ 3 ทำเปเปอร์มาเช่ โดยเวียนทำคนละวัน

บันทึกพฤติกรรมทางสังคม

จากการสังเกตพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย มีพฤติกรรมดีขึ้น เนื่องจากกิจกรรมในโครงการส่วนใหญ่การปฏิบัติ และทำงานกลุ่มร่วมกันตลอดเวลา ทำให้เด็กเกิดความคุ้นเคยกับเพื่อน ให้ความช่วยเหลือแบ่งปัน ยอมรับความคิดของเพื่อนและให้ความร่วมมือกับเพื่อนด้วยดี การให้อภัยกันเมื่อเพื่อนทำไม่เหมาะสม ยกเว้นน้องหนึ่งที่ยังยึดความพึงพอใจของตนเองเป็นใหญ่ ในช่วงแรกไม่ให้ความร่วมมือและไม่ยอมรับข้อตกลงของกลุ่ม ทำให้การทำงานของกลุ่มมีปัญหาหยุดชะงัก แต่เมื่อได้รับแรงเสริมก็สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมได้และยอมให้ความร่วมมือในที่สุด

วันที่ 1 - 2 (สัปดาห์ที่ 5)

ในวันนี้เด็กๆทำกิจกรรมต่อเมื่อวาน เด็กๆ ค่อยๆเอาพืชม้อออก กลุ่มแอ๊ปเปิ้ลขอร้องให้ครูช่วยแกะ เพราะกลัวขาด จากนั้นแต่ละกลุ่มเลือกสีที่ชอบมาตกแต่งให้ผลงานของตนดูสวยงาม เมื่อเสร็จแล้ว ให้แต่ละกลุ่มออกมาเล่าถึงวิธีทำ และความรู้สึกที่ทำงานนี้

- กลุ่มแอ๊ปเปิ้ล : ทำเป็นรูปขนน้ำเอาไว้ดักน้ำอาบ เวลาทำเอาภาชนะใส่กระดาษแล้วช่วยกันแปะ แต่หนึ่งไม่ช่วยแปะ ทาสีคนเดียว ไม่ชอบหนึ่ง หนึ่งชอบแกล้งเพื่อน
- กลุ่มกลุ่มชมพู : ทำเป็นรูปตะกร้าใส่ของ จมโบ้เอาภาชนะกระดาษแล้วเอากระดาษขนน้ำแปะ ตาลฉีกกระดาษอย่างเดียวกัดมือเปื้อน เสร็จแล้วช่วยกันทาสี ชอบสวยดี
- กลุ่มเชอรี่ : ทำเป็นรูปถ้วย เจมส์ชอบฉีกกระดาษชิ้นใหญ่ ช่วยกันแปะแล้วเอาใบตอกแดด แล้วเอามาทาสี ชอบ

เมื่อเด็กแต่ละกลุ่มออกมาเล่าแล้ว เด็กนำผลงานไปไว้ที่มุมของกลุ่มตนเอง จากนั้นครูทำความเข้าใจกับเพื่อน ๆ เรื่องของหนึ่ง ให้หนึ่งพยายามปรับตัวแล้วให้เพื่อนให้อภัยหนึ่ง โดยเฉพาะเพื่อนในกลุ่มของหนึ่ง ต่อจากนั้น ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมต่อไป และให้เด็กช่วยกันฉีกกระดาษขนน้ำทิ้งไว้ 3 วันเพื่อจะทำกระดาษรีไซเคิล

วันที่ 3 (สัปดาห์ที่ 5)

เด็กๆ และครูร่วมกันสนทนาพิจารณาประเด็นคำถามที่สงสัยและนำมาจัดกิจกรรมเพื่อหาคำตอบ ในหัวข้อ " กระดาษทำมาจากอะไร โดยวางแผนไปค้นหาข้อมูลที่ห้องสมุด มีการตกลงการปฏิบัติที่เหมาะสมเวลาจะไปห้องสมุด ครูให้เด็กเสนอข้อตกลงในการปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งเด็กได้ให้ข้อเสนอดังนี้

- เบส : เดินเรียงแถวทีละคน
- เกียร์ : ไปเจียบ ๆ
- มุก : ให้ครูหาหนังสือให้
- แน็ต : ครูอ่านให้ฟัง
- ครู : ในห้องสมุด ครูอ่านหนังสือให้เด็กทุกคนฟังดัง ๆ ไม่ได้ เพราะจะรบกวนผู้อื่น เราต้องขอยืมหนังสือจากคุณครูที่ดูแลห้องสมุด เขาเรียกว่า ครูบรรณารักษ์ ค่ะ
- ครู : ไม่ใช่ค่ะ บรรณารักษ์ เป็นผู้ที่ดูแลในห้องสมุด คุณครูชื่อว่า คุณครูสาวรักษ์ ห้องสมุดโรงเรียนอื่นหรือที่อื่น ๆ ก็มีผู้ดูแลเรียกว่า บรรณารักษ์ เหมือนกันค่ะ เด็กทุกคนเริ่มเข้าใจเกี่ยวกับครูที่ดูแลห้องสมุด

เมื่อตกลงกันได้แล้ว ครูพาเด็กๆ ไปหาหนังสือที่ห้องสมุด และขอยืมหนังสือที่เกี่ยวกับการทำกระดาษกลับมาให้อ่านเด็ก และให้เด็กไปสอบถามผู้ปกครองใครมีข้อมูลการทำกระดาษให้นำมาในวันพรุ่งนี้ ส่วนเด็ก 3 คนที่ผู้ปกครองกลับบ้านดึก ครูจึงเขียนจดหมายแจ้งให้ทราบ เพื่อให้ผู้ปกครองรับทราบข้อมูลการเรียนรู้ของเด็ก

วันที่ 4 (สัปดาห์ที่ 5)

เมื่อได้หนังสือเกี่ยวข้องกับการทำกระดาษแล้ว และมีผู้ปกครองที่ทำงานที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กรุณาช่วยค้นหาข้อมูลมาให้พร้อมภาพประกอบ (ออกจดหมายแจ้งให้ทราบตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 แล้ว) ครูจึงนำมาอ่านให้เด็กฟัง เด็กได้ฟังข้อมูลจากหนังสือและดูภาพประกอบ การทำกระดาษ เด็กได้คำตอบ ดังนี้

กระดาษทำมาจากอะไร (ค้นคว้าหนังสือในห้องสมุด และหนังสือที่เด็กนำมาจากบ้าน)

- : ทำมาจากเปลือกต้นไม้ครับ เช่น ต้นสา ต้นยูคาลิปตัส
- : ทำมาจากสับปะรดครับ
- : ขี้ช้างก็เอามาทำกระดาษได้ค่ะ
- : ทำมาจากกระดาษที่ไม่ใช้แล้ว

เมื่อเด็กรู้คำตอบจากการจัดกิจกรรมแล้ว ครูและเด็กร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับการทดลองทำกระดาษ เพื่อตอบคำถามในประเด็น “เราทำกระดาษเองได้ไหม” ซึ่งในเด็กและครูร่วมกันวางแผนทำการทดลอง กระดาษรีไซเคิล ครอบคลุมหมายหน้าที่ให้ น้องเน็ดและจัมโบ้เป็นผู้เชิญคุณครูรอบแก้ว มาเป็นผู้ให้ความรู้ ในการทำ และให้เด็กช่วยกันหากระดาษที่ไม่ใช้แล้ว มาจากบ้าน เพื่อมาทำการทดลองร่วมกัน

บันทึกพฤติกรรมด้านสังคม

เนื่องจากเด็กได้รับการจัดกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้โครงการได้ทำงานร่วมกับเพื่อนตลอดเวลา ทั้งได้การเสริมบอยๆ ทำให้เด็กมีการปรับตัวมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางสังคมดีขึ้นเรื่อยๆ

วันที่ 1 - 2 (สัปดาห์ที่ 6)

ทำกระดาษได้ไหม (กิจกรรมทดลองทำกระดาษรีไซเคิล)

เด็กและครูร่วมกันสนทนา การทำกระดาษ โดยตกลงจะทำกระดาษรีไซเคิล แต่ต้องใช้กระดาษที่ใช้แล้วนำมาแช่น้ำทิ้งไว้ประมาณ 3 วัน ถึงจะทำการทดลองทำกระดาษรีไซเคิล ครูจึงให้เด็ก ๑ นำกระดาษที่ใช้แล้ว มาทำกระดาษรีไซเคิลด้วยกัน โดยฉีกเป็นชิ้นเล็กๆ แล้วแช่น้ำทิ้งไว้

จากนั้นครูซักถามถึงวิธีทำกระดาษรีไซเคิล เด็ก ๑ บอกว่าไม่มีพ่อแม่ใครทำเป็นเลย ครูแนะนำว่าคุณครูรอบแก้วสามารถทำได้ ใครจะเป็นผู้ไปเชิญ ไม่กับ เน็ดเป็นผู้อาสารับหน้าที่ นั้น ครูแนะนำการปฏิบัติตนเมื่อมีวิทยากรเข้ามา โดยแบ่งหน้าที่ ผู้ที่บอกทำความเคารพ ผู้ที่จะกล่าวขอบคุณ จากนั้นนัดหมายที่จะทำการทดลองกระดาษรีไซเคิลในวันพรุ่งนี้

วันที่ 3 - 4 (สัปดาห์ที่ 6)

หลังจากทดลองที่จะทำการทดลอง ครูให้เด็กไปเชิญครูกอบแก้วเข้ามาในห้อง เด็กกล่าวสวัสดิ์ ครูกอบแก้ว ทักทายกับเด็กและเริ่มอธิบายขั้นตอนการทำ

- เด็ก ๆ : คุณครูครับ ทำไมเรียกว่า กระดาษรีไซเคิล ครับ
- ครู : กระดาษรีไซเคิล คือการนำกระดาษที่ใช้งานแล้ว เช่น เราเขียนหนังสือ 2 หน้าแล้ว หรือกระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษนิตยสาร โบชัวร์ ใบปลิวที่มีอยู่ตามห้างต่าง ๆ มาทำให้เป็นกระดาษที่สามารถใช้งานได้ใหม่ ถ้าเป็นโรงงานกระดาษเขาจะใช้เครื่องจักรทำใช้ แต่พวกเราทำง่าย ใช้เครื่องบด หรือเครื่องปั่น เพื่อปั่นกระดาษให้ละเอียด จะได้นำไปทำกระดาษ ที่เรียกว่ารีไซเคิลคือการนำของที่ใช้แล้ว มาใช้ประโยชน์ใหม่ค่ะ

การทำกระดาษรีไซเคิลมีวิธีการดังต่อไปนี้

1. นำกระดาษที่ใช้แล้วมาฉีกให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ ยิ่งเล็กมากก็ยิ่งดีจะทำให้ปั่นละเอียดเร็ว
2. นำกระดาษที่ฉีกแช่น้ำไว้อย่างน้อยประมาณ 3 วัน ถ้าแช่ถึง 1 สัปดาห์ ก็จะทำให้ปั่นง่ายขึ้น
3. นำกระดาษที่แช่น้ำแล้วมาใส่เครื่องปั่นให้ละเอียด วันนี้เราจะใช้เครื่องปั่นน้ำผลไม้ค่ะ
4. หากกะละมังขนาดใหญ่พอประมาณที่จะนำแผ่นตะแกรงนี้ลงไปได้ใส่ลงไป
5. นำกระดาษที่ปั่นละเอียดใส่ลงไปกะละมังที่น้ำพอประมาณ ถ้าต้องการให้กระดาษสวยงามก็ใส่สี หรือกลีบดอกไมลงไปตามใจชอบ
6. ใช้ตะแกรงลวดช้อนกระดาษขึ้นแล้วนำไปตากแดด ก็จะได้กระดาษที่ใช้งานได้ใหม่ค่ะ

วันนี้เราจะมาทดลองทำกัน โดยเด็กแบ่งหน้าที่กัน เช่น ผู้ไปตักน้ำใส่กะละมัง ปั่นกระดาษ ตักกระดาษนำไปตากแดด เป็นต้น ขณะที่เด็กปฏิบัติกิจกรรมครูจะสังเกตและบันทึกพฤติกรรม

บันทึกกิจกรรม

การทำกระดาษรีไซเคิล

- จัมโบ้ : เราขอเป็นคนปั่นนะ
- ตาล : ตาลใส่กระดาษให้
- ครู : ใส่แล้วกดปุ่มนี้ค่ะ คอยสังเกตถ้าละเอียดก็กดปุ่มนี้ค่ะ
- จัมโบ้ : ไม่เห็นหมุนเลย ครูครับเครื่องมันเสียแน่เลย
- แนนต : ก็จัมโบ้ใส่มากเกินไปมันเต็มเลยก็ไม่หมุนสิ
- มุก : แนนตรู้ได้อย่างไร ถามครูซ
- แนนต : ก็แนนตเคยทำน้ำผักปั่นกับแม่ แนนตใส่ผักเยอะตอนแม่ไม่เห็นกับปั่นไม่ได้ แม่บอก ผักมันมากเกินไปเครื่องมันไม่ปั่นให้ ไม่เชื่อถามครูสิ
- เกียร์ : ครูครับเครื่องมันไม่ได้ครับ
- ครู : ทำไมถึงปั่นไม่ละคะ

- แน็ต : กิตาลใส่กระดาษมากเกินไปใช้ไหมคะคุณครู เครื่องมันจึงไม่ปั่น
- ครู : แล้วคนอื่นคิดว่าอย่างไรคะ
- จัมโบ้ : เครื่องมันต้องเสียแน่ ๆ ครับ
- มุก : จัมโบ้ทำไมเป็นคะ
- ครู : ครูจะทำให้ดู แล้วสังเกตซิว่า เครื่องมันเสีย หรือเพราะอะไร ครูนำกระดาษใส่เครื่องปั่นอีกเครื่องหนึ่งซึ่งให้เด็กดูปริมาณกระดาษที่ใส่แล้วกดปั่น เครื่องปั่นทำงาน ครูจึงถามเด็กว่า เพราะอะไรจึงปั่นได้
- แน็ต : เพราะเราใส่กระดาษมากเกินไปคะ
- ครู : ถูกแล้วค่ะ เราต้องใส่กระดาษพอดี เครื่องถึงจะปั่นได้
- หนึ่ง : ขอให้เราทำบ้างนะ
- จัมโบ้ : เราทำเอง หนึ่งทำไมไม่ไปทรอก
- หนึ่ง : ทำได้ให้เราทำด้วย (จัมโบ้ยังไม่ให้หนึ่งทำ)
- เบส : จัมโบ้ให้คนอื่นทำบ้างซิ ทำคนเดียวได้อย่างไร
- มุก : ใช้แล้ว เขาต้องแบ่งกันทำ

ทำกิจกรรมต่อไป และช่วยกันทำกระดาษตามขั้นตอนที่ที่ครูมอบแก้วแนะนำ เมื่อเสร็จช่วยกันเก็บวัสดุอุปกรณ์และทำความสะอาดจนเรียบร้อย ครูสรุปวิธีทำอีกครั้ง ตัวแทนกล่าวขอบคุณวิทยากร

วันที่ 1 - 3 (สัปดาห์ที่ 6)

เมื่อเด็กทดลองทำกระดาษรีไซเคิล และได้ผลงานเป็นกระดาษที่ใช้ประโยชน์ได้ เด็กทุกคนตื่นเต้นและรู้สึกภาคภูมิใจในผลงานของตน ครูเสนอแนะให้เด็กช่วยกันคิดที่จะนำกระดาษที่ได้มาทำประโยชน์ เด็ก เสนอทำการ์ด ครูจึงเตรียมกิจกรรมให้เด็กทำงานประดิษฐ์ โดยจัดกิจกรรมให้เด็กทุกกลุ่มได้เวียนทำกิจกรรมจนครบทั้ง 3 กิจกรรม ซึ่งลักษณะกิจกรรมจัดเหมือน สัปดาห์ที่ 4 ให้และกลุ่มเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ เมื่อทำเสร็จนำเสนอผลงาน ซึ่งกิจกรรมมีดังนี้

- กลุ่มที่ 1 การทำการ์ด
- กลุ่มที่ 2 ทำหนังสือพิมพ์ โดยให้เด็กตัด ข่าวที่สนใจจากหนังสือ มาติดในกระดาษ บลูฟ
- กลุ่มที่ 3 วาดภาพทำหนังสือนิทาน

ระยะที่ 3 ระยะสรุปและอภิปรายผลโครงการ สัปดาห์ ที่ 7-8

สัปดาห์ที่ 7 รวบรวมผลงาน

หลังจากที่เด็กได้ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการใน 2 ระยะที่ผ่านมา เด็กได้ค้นพบคำตอบที่เด็ก ๆ อยากรู้ ได้ทำในสิ่งที่ต้องการแล้ว ครูสังเกตเห็นว่า เด็กให้ความสนใจเรื่องที่เรียนน้อยลง จึงชักชวนเด็ก ๆ ทบทวนสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ และวางแผนร่วมกันในการจัดเตรียมแสดงผลงานเพื่อเผยแพร่กระบวนการเรียนรู้ในโครงการให้ผู้สนใจเข้าชม โดยให้เด็ก ๆ ช่วยรวบรวมผลงานมาไว้และคัดเลือกจัดหมวดหมู่ผลงานกับกิจกรรมให้สอดคล้องกัน พร้อมทั้งตกแต่งผลงานที่ชำรุดหรือยังไม่เรียบร้อย เพื่อสะดวกในการจัดแสดงผลงาน

สัปดาห์ที่ 8 นำเสนอผลงาน จัดแสดงผลงาน

เด็กและครูร่วมวางแผนในการจัดแสดงผลงานที่ทำในโครงการ โดยเด็กเสนอจะนำผลงานทั้งหมดแสดงไว้ในห้องสื่อ และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ต่าง ๆ เช่น ช่วยจัดสถานที่ ฝ่ายแนะนำให้ข้อมูล การประชาสัมพันธ์และเชิญคุณครูใหญ่เปิดงาน เพื่อนชั้นอนุบาล 3 น้องชั้นอนุบาล 2 และ 1 รวมทั้งครู ผู้ปกครองเข้าร่วมชมผลงาน

บันทึกพฤติกรรมด้านสังคม

เด็กจากการสังเกตพบว่าเด็กให้การร่วมมือในการจัดเตรียมงานและให้ความช่วยเหลือกันในการตกแต่งจัดแสดงผลงาน มีการยอมรับความคิดของเพื่อนและยอมรับปรับเปลี่ยนกิจกรรมเมื่อเพื่อนให้ข้อเสนอแนะ ถึงแม้ว่าเด็กจะเปลี่ยนพฤติกรรมได้ไม่มากแต่ก็แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์แบบโครงการมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางพฤติกรรมให้สูงขึ้น

ประเมินผล / อภิปรายผลโครงการ

เมื่อสิ้นสุดการจัดแสดงผลงานครูและเด็กร่วมกันสรุปผลโครงการกระดาษอีกครั้ง และหาข้อบกพร่องเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

ปิดโครงการ

สรุปขั้นตอนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ระยะที่ 1

ระยะวางแผนและเริ่มต้นโครงการ

1. สร้างสถานการณ์ให้เด็กเกิดความสนใจ / สังเกตความสนใจของเด็ก
2. กระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในการกำหนดหัวเรื่องที่จะเรียนรู้
3. เด็กแสดงความคิดเห็นและนำเสนอหัวเรื่อง
4. ลงมติดกลงร่วมกันในการเลือกหัวเรื่อง
5. นำเสนอประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับหัวเรื่องโครงการ ด้วยรูปแบบต่าง ๆ
6. กระตุ้นให้เด็กเกิดข้อสงสัยด้วยการตั้งคำถาม เพื่อนำไปสู่ประเด็นการเรียนรู้
7. รวบรวมและสรุปประเด็นปัญหา เพื่อนำมาวางแผนการในการค้นคว้า
8. แจ้งข่าวสารถึงผู้ปกครอง

ระยะที่ 2

ระยะพัฒนาโครงการ การดำเนินกิจกรรมภาคสนาม

1. ร่วมกันคิดหาวิธีการแก้ปัญหา
2. วางแผนกิจกรรมเพื่อค้นหาคำตอบจากการทำโครงการ
3. ลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้เพื่อค้นหาคำตอบ
4. ทบทวนและสรุปความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ระยะที่ 3

ระยะสรุปและอภิปรายผลโครงการ

1. ทบทวนความรู้ความเข้าใจที่ได้ศึกษาค้นคว้า และสรุปผลการทำโครงการ
2. วางแผนเพื่อเตรียมงานจัดแสดงกระบวนการเรียนรู้และผลงาน
3. จัดแสดง / นำเสนอผลงานในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสม
4. อภิปราย / ประเมินผล การทำโครงการ
5. สังเกตและค้นหาความสนใจเพื่อเริ่มโครงการใหม่

หมายเหตุ

การดำเนินงานโครงการทั้ง 3 ระยะ เด็กๆ เป็นผู้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน วางแผน และปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเพื่อการสืบค้นหาคำตอบตามแผนที่วางไว้ส่วนครูมีบทบาทในการ กระตุ้นให้เด็กคิดหาวิธีค้นหาคำตอบ คอยชี้แนะ อำนวยความสะดวก สังเกตในเรื่องของสื่อ แหล่งเรียนรู้ คอยบันทึกพฤติกรรม กระบวนการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อสังเกตความก้าวหน้าของพฤติกรรม ให้กำลังใจ และแรงเสริมเมื่อเด็กเริ่มเบี่ยงเบนความสนใจ คอยประสานกับผู้ปกครอง เพื่อช่วยให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมโครงการสำเร็จ

ตารางแสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมกับการจัดประสบการณ์
แบบโครงการและพฤติกรรมบ่งชี้ว่าบรรลุเป้าหมาย

กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม	การจัดประสบการณ์	พฤติกรรมบ่งชี้ว่าบรรลุเป้าหมาย
การยอมรับ - ครูเชิญชวนให้เด็กเลือกหัวเรื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นห้อง - เด็กพูดเชิญชวนเพื่อนให้เรียน - เด็กตกลงเลือกหัวเรื่องร่วมกัน - ยอมรับฟังเมื่อเพื่อนเล่าเรื่องหรือนำเสนอประสบการณ์เดิม - จัดกิจกรรมให้เด็กได้ฝึกการรอคอยในการทำกิจกรรมกลุ่ม การช่วยเหลือ ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำงานกลุ่ม - แบ่งปัน สี ดินสอ อุปกรณ์เมื่อเพื่อนพูดขอในวาทภาพเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์เดิม - ช่วยกันเก็บอุปกรณ์ของใช้เมื่อทำกิจกรรมเสร็จ - ช่วยกันแสดงความคิดเห็นในการตั้งคำถามเพื่อหาประเด็นการในทำโครงการ การให้ความร่วมมือ - ให้ความร่วมมือในการช่วยแสดงความคิดเห็น การสร้างข้อตกลงร่วมกัน - ปฏิบัติตามข้อตกลงของห้อง - ให้ความร่วมมือ/ มีความรับผิดชอบ นำวัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมโครงการมาจากบ้าน	ระยะที่ 1 วางแผน / เริ่มต้น โครงการ - สร้างสถานการณ์ / สังเกตความสนใจ - กระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในการกำหนดหัวเรื่องที่จะเรียนรู้ - เด็กแสดงความคิดเห็นและเสนอหัวเรื่อง - ลงมติตกลงร่วมกันในการเลือกหัวเรื่อง - นำเสนอประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับหัวเรื่องโครงการ รูปแบบต่าง ๆ - กระตุ้นให้เด็กเกิดข้อสงสัยด้วยการตั้งคำถาม เพื่อนำไปสู่ประเด็นการเรียนรู้ - รวบรวมและสรุปประเด็นปัญหาเพื่อนำมาวางแผนการในการค้นคว้า - แจ้งข่าวสารถึงผู้ปกครอง	- เพื่อนยอมรับมีส่วนร่วมในการเลือกหัวเรื่อง - ยอมรับความคิดของเพื่อน - ช่วยหยิบ สี ดินสอ ส่งให้ - ช่วยเก็บวัสดุอุปกรณ์เมื่อทำกิจกรรมเสร็จ - ให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็น การหาหัวเรื่อง - ร่วมมือที่จะเรียนเรื่องเดียวกัน

(ต่อ)

กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม	การจัดประสบการณ์	พฤติกรรมบ่งชี้ว่าบรรลุเป้าหมาย
การยอมรับ - ครูกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นหรือวางแผนกิจกรรมในการแก้ปัญหา - แบ่งกลุ่มให้ร่วมกันคิดวางแผนกิจกรรมเพื่อในการสืบค้นหาข้อมูล - นำเสนอความคิดของแต่ละกลุ่ม การยอมรับฟังเมื่อเพื่อนพูด - สร้างข้อตกลงในการรอคอย การช่วยเหลือ ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำงานกลุ่ม - จัดกิจกรรมตามแผนที่เด็กเลือก - เด็กปฏิบัติกิจกรรมภาคสนาม และกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม เช่น ศิลปะ ทดลอง แต่งนิทาน ฯลฯ การให้ความร่วมมือ - จัดกิจกรรมตามแผนที่เด็กเสนอความคิดเห็นในการตอบข้อปัญหาที่ละประเด็นตามโครงการ - ส่งเสริมให้ทำงานกลุ่ม	ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาโครงการ - ร่วมกันคิดหาวิธีการแก้ปัญหา - วางแผนกิจกรรมเพื่อค้นหาคำตอบจากการทำโครงการ - ลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ เพื่อค้นหาคำตอบ - ทบทวนและสรุปความรู้ที่ได้จากการศึกษา	พฤติกรรมบ่งชี้ว่าบรรลุเป้าหมาย - สมาชิกในกลุ่มยอมรับความคิดเห็นของเพื่อน - รับฟังและยอมรับความคิดเห็น - ปฏิบัติตามข้อตกลงของส่วนรวม - เด็กช่วยกันทำกิจกรรม - มีการแบ่งงานตามความถนัดของเพื่อนเช่น การกระดาษรี ไซด์เคิล และกิจกรรมตามแผน - เด็กรู้จักช่วยเหลือเพื่อน และเพื่อนยอมรับความช่วยเหลืออย่างเต็มใจ - ช่วยกันจัดหาวัสดุอุปกรณ์ - ให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็น การวางแผน - ร่วมมือกันทำงานตามโครงการด้วยความเต็มใจ - มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย สามารถทำให้กลุ่มและงานโครงการสำเร็จลุล่วง - ร่วมแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกัน สามารถทำงานร่วมกับเพื่อนได้จนงานสำเร็จ

(ต่อ)

กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม	การจัดประสบการณ์	พฤติกรรมบ่งชี้ว่าบรรลุเป้าหมาย
การยอมรับ • ครูกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นในการหาข้อสรุปและวางแผนจัดแสดงผลงาน 1. ให้ร่วมกันคิดวางแผนกิจกรรมการจัดเตรียมแสดงผลงาน 2. นำเสนอความคิดเห็นของแต่ละคน การยอมรับฟังเมื่อเพื่อนพูด 3. สร้างข้อตกลงในการรอคอย การช่วยเหลือ ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำงานกลุ่ม 1. จัดกิจกรรมตามแผนที่เด็กเลือก 2. เด็กช่วยกันจัดเตรียมงานในการแสดงผลงาน การให้ความร่วมมือ 1. จัดกิจกรรมตามแผนที่เด็กเสนอความคิดเห็น 2. ส่งเสริมให้ทำงานกลุ่ม	ระยะที่ ระยะสรุปและอภิปราย 1. ทบทวนความรู้ความเข้าใจที่ได้ศึกษาค้นคว้า และสรุปผลการทำโครงการ 2. วางแผนเพื่อเตรียมงานจัดแสดงกระบวนการเรียนรู้และผลงาน 4 จัดแสดง / นำเสนอผลงานในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสม 5 อภิปราย / ประเมินผล การทำโครงการ 6 สังเกตและค้นหาความสนใจเพื่อเริ่มโครงการใหม่	1. สมาชิกในกลุ่มยอมรับความคิดเห็นของเพื่อน 2. รับฟังและยอมรับความคิดเห็น 3. ปฏิบัติตามข้อตกลงของส่วนรวม 4. ยอมรับความสามารถของเพื่อน 1 เด็กช่วยกันทำกิจกรรม 2 มีการแบ่งงานตามความถนัดของเพื่อน เช่นเป็นผู้เชิญแขก จัดสถานที่ เตรียมวัสดุอุปกรณ์ 3 เด็กรู้จักช่วยเหลือเพื่อน และเพื่อนยอมรับความช่วยเหลืออย่างเต็มใจ 4. ช่วยกันจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการแสดงและช่วยกันเก็บเมื่อแสดงเสร็จ 1. ให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็น การวางแผน 2. ร่วมมือกันทำงานจัดเตรียมแสดงผลงาน 3. มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย สามารถทำให้กลุ่มและงานโครงการสำเร็จลุล่วง

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. รองศาสตราจารย์ ดร. เยาวพา เดชะคุปต์
อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัย
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2. อาจารย์ ดร. วรนาท รักสกุลไทย
ผู้อำนวยการโรงเรียนเกษมพิทยาแผนกอนุบาล
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร
3. รองศาสตราจารย์ วราภรณ์ รักวิจัย
รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ฝ่ายประถม
4. อาจารย์ สุทธาภา โชติประดิษฐ์
อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี
5. อาจารย์ พนิดา ชาดยาภา
อาจารย์ประจำโปรแกรมการศึกษาปฐมวัย
สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาเขตกรรณิ จังหวัดปทุมธานี
6. อาจารย์ เปลว บุริสาร
อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนบ้านจันทองกวาววิทยา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จังหวัดร้อยเอ็ด

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวสายชน วงसानน
วันเดือนปีเกิด	12 กุมภาพันธ์ 2508
สถานที่เกิด	อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	6 ถนนเย็นอากาศ ทุ่งมหาเมฆ สาทร กรุงเทพมหานคร 10210
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายอนุบาล
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนเศรษฐบุตรอุปถัมภ์ ซอยลาดพร้าว 51 เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร 10310

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2527	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ
พ.ศ. 2534	ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกภาษาไทย จากสถาบันราชภัฏจันทรเกษม
พ.ศ. 2547	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ